

* * *

**PRIGOANA
RELIGIOASĂ
IN SPANIA**

cu

Poemă - prefață de PAUL CLAUDEL

ÎN ROMÂNEȘTE

de

CONSTANTIN - STELIAN

EDITURA „CUGETAREA“

www.dacoromanica.ro

PRIGOANA RELIGIOASĂ ÎN SPANIA

* * *

PRIGOANA RELIGIOASĂ IN SPANIA

cu

Poemă-prefață de PAUL CLAUDEL

ÎN ROMĂNEȘTE

de

CONSTANTIN - STELIAN

EDITURA „CUGETAREA”

P. C. GEORGESCU - DELAFRAS

BUCUREȘTI IV — Strada Popa Nan, 21

DIN LUCRĂRILE TĂLMĂCITORULUI :

Tainele lui Moș-Crăciun (ed. I; 1926; ed. II, 1933, epuizate)

Pasteluri Petrolifere, Automnale, Tălmăciri (ed. I, 1929, epuizată)

P. Cerna — Viața poetului — („Adevărul Literar“ 1932—33)

Educația Morală (ed. I, 1936, epuizată)

ÎN CURS DE APARIȚIE :

Sângele Pământului

Florile Răului (prezentare antologată din Baudelaire)

CUVÂNTUL TĂLMĂCITORULUI ROMÂN

Desigur că, pentru unii din cititorii noștri, lucrarea de față va stârni oarecare scepticism asupra seriozității și valabilității celor scrise în cuprinsul ei, câtă vreme autorul s'a păstrat anonim, sub semnul celor trei stele *). E un motiv pe care-l pot invoca, în deosebi, cei cărora datele arătate aici nu le convin și caută încă dosirea adevărului, pentru a pescui în apă turbure... Pentru cei de bunăcredință, asupra cărora vălul îndoelii s'ar abate cât de puțin, nu avem să le amintim decât că Prigoana Religioasă în Spania a fost tălmăcită în limba franceză de Francis de Miomandre și prefătată, precum se vede, cu o poemă, de către Paul Claudel; două autorități consacrate ale literelor franceze contemporane, deci.

Este o argumentare, ca și o cheazășie, care nu mai reclamă comentarii...

Atenția și interesul cu care această carte a fost primită în toată Europa pledează, încă odată, pentru importanța și necesitatea unei tălmăcirii și în

---

*) Sub acest semn se ascunde una din cele mai mari personalități culturale ale Cataloniei.

limba românească *). Și faptul, credem, că este și mai legitim pentru aceasta, cu cât noi suntem atât de aproape învecinați de Rusia Sovietică, aceea care a precedat cu experiențe identice nenorocirile ce, acum, se petrec pe pământul surorii noastre latine din Peninsula Iberică.

CONSTANTIN - STELIAN

---

*) Ediția românească apare revăzută și completată cu date noi, care au survenit între timp, în urma teritoriilor recâștigate din mâinile Roșuilor, de către trupele naționaliste ale Generalului Franco.

MARTIRILOR SPANIOLI

*Trecător, ce vei răsfoi una câte una paginile
acestei cărți,*

Citește tot, întipărește în inima ta, dar stăpânește-ți spaima și mânia!

E același lucru, e la fel, e tot ce s'a făcut strabunilor noștri,

E ceea ce s'a întâmplat pe timpul lui Henric VIII, pe timpul lui Nero și al lui Dioclețian.

Caliciul baut de părinții noștri nu-l vom bea și noi?

Coroana de spini, pentru ei, pentru noi fi-va o coroană de trandafiri?

Sarea pusă altă dată pe limba era gustul acestui nou botez!

E cu puțință, Doamne, că ntr'un sfârșit ne vei lăsa această supremă cinste,

De-a-Ti da, asemenea și noi, sărmani oameni, ceva, și de a fi de față!

Și să spunem că este adevărat, și că Tu ești Fiul lui Dumnezeu cu sângele nostru!

Minunea că Tu exiști este adevărată, ea nu poate fi plătită decât cu sânge!

Evangelhia lui Iisus Cristos, pe care-am primit-o, nu poate fi nepedepsită!

In lumea aceasta necredincioasă, nu este adevărat că poți crede nepedepsit.

*Nu-i deajuns, spre-a noastră mântuire, numai să
Te fi născut!*

*Până în fundul măruntaelor ei, lumea Te urăște
și robul nu-i mai bun decât stăpânul.*

*Dar noi ceștilalți, noi credem în Tine și-l scuipăm
în față pe Satan!*

*Toți sărmanii îndoelnici se îndoiesc, toți lașii și
toți înfricații,*

*Nu sunt cuvinte ce le trebuie, este un fapt, este
vocea clară, este strigătul a ceva strălucitor,*

*Tu, Tu ești în cer acum, dincolo de senin și
nouri.*

*Dar noi care suntem în mâinile lor, ei bine! să
ne ia; vom da din parte-ne ceva să vadă și cu care
să-și umple vederea!*

*Robespierre, Lenin și ceilalți, Calvin, nu și-au
sfârșit toate comorile urii și mâniei!*

*Voltaire, Renan și Marx n'au atins încă fundul
prostiei omenești!*

*Dar acest milion de martiri dinaintea noastră, toți
acești nevinovați plini de glorie, ce ne stau în față,*

Ei, deasemenea, n'au dat tot,

*Suntem noi, acum, în locul lor, noi suntem aici
pentru bătălie!*

*— Ceasul Mântuitorului acestei lumi, iată-l re-
venit, însfârșit!*

*Ceasul celei din urmă socoteli, ceasul lui Iscariot
și Cain!*

*— Sfântă Spanie, la marginea Europei păstrate
și strânse de Credință și tărie, de nimicirea Maichii
Fecioare,*

*Și ultimul pas al Sfântului Iacob, care nu sfâr-
șește decât odată cu pământul,*

*Patrie a lui Dominic și Ioan, a lui Francisc
Cuceritorul și a Terezei,*

*Arsenal al Salamancei, stâlp al Saragusei și
rădăcină arzătoare a Manrezei,*

*Neclintită Spanie, niciodată împăcată cu jumătăți
de hotăriri,*

*Lovitură de umăr contra ereticilor pas cu pas
respinsă și dat înapoi,*

*Exploatare a unui îndoit firmament, judecătoare
a rugăciunii și cugetării,*

*Profetă a altui pământ scaldat în soare acolo și
descălicătoare a altei lumi,*

*În această oră a crucificării tale, Sfântă Spanie,
în această zi, Soră Spanie, care-i ziua ta,*

*Cu ochii plini de entuziasm și de lacrimi, îți
trimit admirația și dragostea mea!*

*Când toți lașii te momeau cu trădarea, încă odată,
tu nu ai primit-o.*

*Ca și pe vremea Pelagei și a Cidului, încă odată
mai mult, tu ai tras spada!*

*Clipa a sosit să aleagă și să-și pună sufletul
în foc!*

*Clipa a sosit ca între patru ochi să i se spună
mişeliei verde în față!*

*Clipa a sosit, însfârșit, ca să se poată cunoaște
culoarea sângelui nostru!*

*Mulți oameni își închipuiesc că piciorul lor urcă
singur în cer pe un drum plăcut și ușor.*

*Dar iată că, deodată, constrângerea și martiriul
se pironesc în față!*

*Cerul și Iadul ni se pun în mâini și avem nu-
mai patruzeci de secunde să alegem,*

*Patruzeci de secunde e prea mult! Soră Spanie,
Sfântă Spanie, ai și ales!*

*Unsprezece episcopi, șesprezece mii de preoți
măcelăriți și nicio lepădare!*

*Vai! putea-voi, ca și tine, într'o zi, să dovedesc
cu voce tare, splendoarea dela miazăzi!*

S'a spus că ai dormit, Soră Spanie, ca și un oarecare ce se preface că doarme :

Și, apoi, deodată, întrebarea și dintr'o lovitură, cei șasesprezecemii de martiri !

— „De unde-mi vin toți acești copii ?” strigă aceea care era numită stearpă.

Porțile Cerului nu mai cuprind această mulțime venită cu sau fără voie !

Ceea ce se numea deșert, priviți-l ! vai ! deșert, îi ziceți ? dar iată izvorul și palmierul !

Șasesprezecemii de preoți ! Contingentul unei singure date și ecoul dintr'o singură dată plin de flăcări !

Dece tremuri, suflete, și pentruce te indignezi contra călăilor ?

Imi împreună mâinile numai și plâng și spun că e bine și frumos !

— Și vouă, pietrelor, deasemenea mă închin din fundul sufletului meu, sfinte biserici sfărâmate !

Statui sparte cu o lovitură de ciocan și toate aceste sfinte icoane și ăst potir, înainte de a fi călcat în picioare,

Unde C. N. T.-ul, grohăind de poftă și-a amestecat balele râtului său !

La ce bun, toate acestea, Doamne ? poporul n'are nevoie de ele.

Ceea ce bruta nelegiuită, și pe Dumnezeu, detestă, e frumusețea.

În foc, mari biblioteci ! Leviathan se tăvăleşte din nou și din raze de soare și-a făcut pat și băligar !

Toate aceste guri care ne întreabă, tot asta, împotrivirii aceștia, îi era prea greu să-și păstreze propriu-i pătrat !

Să le astupăm strigătul cu o lovitură de pumn, e ce poate fi mai simplu ! jos Cristos ! Trăiască bivoul !

Trebuie făcut loc liber pentru Marx și pentru toate bibliile imbecilității și urii!

Omoară, tovarășe, distruge și îmbată-te, fă dragoste! căci asta-i solidaritatea umană!

Toți acești preoți vii sau morți, care ne privesc, nu spuneți că nu ne-au stârnit!

Acești oameni care ne-au făcut numai bine pe degeaba, erau ceva care nu mai putea fi îngăduit!

Și acei care de-acum încolo sunt morți, ei bine, îi vom urmări până'n pânzele albe!

E foarte caraghios cum râd aceste schelete; unu mai breaz și-a scos ținara din gură și a pus-o între dinții cadavrului care fusese mamă-sa,

Să ardem tot ceea ce e'n stare să ardă, morții și viii într'o singură grămadă;

Aduceți gazul! Să-l ardem și pe Dumnezeu! Va fi o faimoasă descotorosire!

Toți acești ochi, vii sau morți, care ne privesc, sunt uimitori! și-apoi la ce servește asta?

— Plecăciune vouă, cincisute de biserici catalane dărâmate! și tu, mare catedrală din Vich, catedrală José Maria Sert!

Voi, deasemenea, ați știut mărturisi! voi, deasemenea, sunteți martiri!

Aceleași biserici pe care le-a văzut Ioan, biserici din Géróna și din Tortosa, biserici din Laodicia și din Thyatira!

Vestmântul a luat foc cu preotul și lumânarea a dat foc candelabrului!

Clopotnița stă dreaptă o clipă deasupra animalului evanghelic care se ridică în două picioare,

Și-apoi, într'un sgomot de tunet, la o singură lovitură, se apleacă! se dărâmă, dispăre!

Biserică a primei mele împărtășanii, s'a sfârșit, nu te voi mai vedea!

Dar e frumos să fii spintecat în două — secti sunt — e frumos să mori cu un strigăt de triumf la postul tău!

È frumos pentru biserica lui Dumnezeu să se înalțe la cer întreagă în fumul de tămâie și jertfă!

Înalță-te la cer, cinstită fecioară, drept! înalță-te, coloană! urcă, îngere! înalță la cer mare rugăciune a strămoșilor noștri!

Catedrală a José Mariei Sert, tu n'ai fost decât admirația oamenilor, de-acum înainte, ești plăcută lui Dumnezeu!

— S'a sfârșit! opera-i consumată și pământul, prin toți porii lui, a băut sângele, de care era însetat.

Cerul a băut și el și leturghia de o sută de mii de martiri, — pământu-i destul de adânc să digereze.

Bâjbâind, asasinul merge acasă și-și privește mâna dreaptă prostită.

Sfântul și-a luat solemn partea sa, care-i cea mai bună.

Totul s'a sfârșit și în cer s'a făcut tăcere o jumătate de oră.

Și noi, asemenea, ne descoperim, în tăcere; o, suflete, fă tăcere în fața pământului semănat!

Pământul, în fundul măruntaelor sale, a zămislit și iar reînceperea o ia dela capăt.

Vremea aratului s'a terminat și-acum începe semănatul.

Vremea tăierii arborilor s'a sfârșit și-acum e timpul răzbunării!

Ideea care d'ncolțit sub pământ e în toate părțile în inima ta, Sfântă Spanie, răzbunarea imensă a dragostei!

Cu picioarele în păcură și sânge, cred în Tine, Doamne, și în aceste zile, o zi va fi a Ta!

Intind brațul drept către Tine și jur între iertare și măcel.

„Cu-adevărat, trupul Tău e hrană și sângele Tău, băătură.“

Din astă carne, a Ta, care a fost strivită, din sângele ăsta, care a fost răspândit,

Nicio bucățică n'a pierit, nicio picătură nu s'a pierdut,

Iarna se prelungește pe brazdele necurmate, primăvara a explodat în stele!

Și tot ceea ce s'a risipit, îngerii au recules și adus în sânul Tăriei!

PAUL CLAUDEL

Baranques, 10 Mai 1937

PRIGOANA RELIGIOASĂ ÎN SPANIA

PRIMA PARTE

CAUZE ȘI ANTECEDENTE

I.

CE S'A PETRECUT ÎN SPANIA ?

Ce s'a petrecut și ce se petrece în Spania ? Ce s'a petrecut, în special, în domeniul religios ? Acestea sunt întrebările ce și-le pun toate persoanele cultivate și cărora, în general, nu li s'a răspuns niciodată.

Rândurile de față au ca țintă să arate în mod obiectiv, faptele; relațiile obiective fiind, prin ele înșile, într'un caz asemănător, o explicație.

S'ar cere, dacă vrem să procedăm metodic, să separăm, să descrimینăm *faptele războiului de faptele revoluției*. Războiul și revoluția au devenit simultane, pornind dela 18 Iulie 1936; nu este între ele decât o coincidență în timp, dar nu o coincidență în chiar ordinea faptelor. Revoluția, care s'a manifestat în diferite feluri dela venirea Republicii, în 1931 — și chiar înainte — a izbucnit la 16 Februarie 1936, la ora când se arăta victoria electorală pe Frontul Popular. Ea izbucni și se

desvoltă din acest moment sub forma convulsiei sociale, tinzând la dispariția autorității și ordinii. Ea se prelungește și se întinse pornind din 18 Iulie 1935 pe toată partea teritoriului spaniol rămas sub dominația cărmuirilor Frontului Popular, unde, mai exact, comitete marxiste și anarhiste li s'au substituit.

Războiul civil, din contra, începe cu răscoala militară din 18 Iulie, care ia numaidecât forma unei mișcări de reînnoire și înviere națională.

În zona albă, nu mai e de azi înainte război civil, în afară de cele ce se desfășoară pe fronturile de luptă. În spatele frontului nu este revoluție: viața este normală, totul este în ordine.

În zona roșie, războiul civil este pe fronturile de luptă; dar, în afară de războiul civil și depășindu-l ciudat în gravitate, este revoluția: o revoluție pustitoare care nimicește economia, suprimă justiția, desorganizează viața socială și distruge tot ce e în legătură cu religia și credința.

Este ultimul aspect al revoluției spaniole, pe care noi ne propunem să-l studiem în aceste pagini.

În fața mulțimii actelor de vandalism săvârșite contra tuturor simbolurilor, contra tuturor instituțiilor sau contra fiecărei persoane, cu caracter religios, opinia mondială, fără a pătrunde în fond lucrurile, își pune această chestiune: Cum a fost cu putință un astfel de dezastru, în Spania Catolică?

Răspundem: nu este vorba de o dărâmare a Spaniei catolice, ce s'ar putea atribui unui stat atins de debilitate sau de corupție internă; dar Biserica Catolică a fost obiectul, din afară, al unor atacuri feroce, având originea lor într'o poftă de distrugere și exterminare. Aceste atacuri au fost conduse de acei care văd în Biserica Catolică,

obstacolul cel mai solid al împlântării comunismului sau anarhismului, care, nu se poate contesta că sunt din firea lor chiar și din pricina lor, esențial atee.

Prigoana sălbatică împotriva persoanelor, templelor și instituțiilor catolice din Spania s'a întins, cu aproape puține excepții, în toate teritoriile, pornind din momentul când Frontul Popular, în urma alegerilor din 16 Februarie 1936, a luat puterea.

Numaidecât, după alegeri, guvernul de stânga consacră activitatea sa suspendării partidelor de ordine, elementelor de organizație și de apărare, în acelaș timp, când, prin alte părți, tolerează, cu o complezență cinică, dezordinile care, sub forma exploziilor sporadice, fără plan și cu o spontaneitate afectată, se comit cam peste tot. În deosebi, în Spania centrală, în Murcia și în Andaluzia, violențele contra Bisericii, proprietății țăranilor și organizațiilor de dreapta au un caracter de învinuit: ele se manifestă prin asasinat, incendiu, și au ca actori comitetele sovietice sau anarhiste, care s'au constituit chiar în numeroase state mici. Se putea vedea preludiul a ceea ce va fi distrugerea masivă realizată câteva luni mai târziu în favoarea războiului civil.

În această perioadă, când elementele extremiste ale Frontului Popular se dedau ofensivei, și care se întinde dela 16 Februarie la 18 Iulie, guvernul face impresia că nu există, sau, mai bine, că tolerează dezordinea. El nu ia nicio măsură nici pentru a o evita, nici a o împiedeca. El nu pronunță nicio condamnare pentru fapte care turbură ordinea morală, juridică și politică a țării, care distrug vieți, proprietăți și nimicesc comorile artistice ale națiunii.

Dezordinea se desfășoară; guvernul i se alătură fațăș. El participă, la 13 Iulie, la asasinarea lui

Calvo Sotelo, deslănțuind, astfel, prin această supremă provocare, indignarea militariștilor și manifestarea acestora sub formă de răscoală generală. Mișcarea reînvierii naționale începe, ea este un act de legitimă apărare.

Fapt curios: chiar în această perioadă, care ține din Februarie până în Iulie, nu se înregistrează în Catalonia aproape niciun act de dezordine asemănătoare.

Guvernul Generalității, care atunci iese din închisoare, unde ispășise turburările din Octombrie 1934 — pare că dorea ca, pentru interesele lor particulare, Catalonia să apară drept oaza păcii.

Se poate vedea, astfel, dovada că ordinul era exclusiv o problemă a guvernului și că pretextele date de cei de stânga pentru a explica revărsarea revoluționară a maselor populare era pur cinism. Masele populare nu se dedau la niciun act de dezordine în Catalonia, dela 16 Februarie la 18 Iulie. Este o probă că nu există în mase niciun sentiment de exaltare contra preoților, nicio dorință de exterminare. Dacă acest sentiment, această dorință ar fi existat, nimic nu i-ar fi putut împiedeca de a se purta în acelaș fel, ca și în restul Spaniei.

Pretinsul resentiment al maselor contra preoțimii nu s'a manifestat în Spania, pornind din 16 Februarie, în Catalonia, decât numai acolo unde comitetele comuniste și anarhiste dominau strada.

Spania, în timpul primilor ani al Republicii, pornind din Februarie 1936, este supusă guvernelor ce au înșelat țara; ele au promis, înaintea venirii Republicii, o toleranță totală în materie de religie. „Biserică liberă, într'un Stat liber“ — și această toleranță se transformă succesiv în persecuție legală și în prigoană criminală.

Incendierea bisericilor se produce chiar în Madrid

și în celelalte puncte ale Spaniei, în Mai 1931, câteva săptămâni abia după venirea noului regim. Ministrul de Interne ¹⁾ lasă să se înțeleagă o protestare disperată, plină de naivități, și oamenii de stânga cei mai de seamă aruncă un protest scandalos printr'un manifest destul de liric semnat de personalități așa de desperecheate, ca doctorul Gregorio Marañon și poetul catalan Gabriel Alomar.

Violențele antireligioase se produc în Spania de fiecare dată când are loc o agitație anarhistă — ca în 1932, în basinul Cardoner — unde, de fiecare dată, e o turburare revoluționară, cum a fost în Catalonia și Asturia, în Octombrie 1934. Nimeni nu putea, deci, să se mire de reluarea ofensivei contra religiei, atunci când Frontul Popular luă puterea în 16 Februarie 1936. Se știe cu siguranță că atrocitățile pe jumătate tradiționale se vor reproduce în cazul de triumf al Frontului Popular. Propagandiștii de dreapta și de centru nu încetaseră de-a vesti țara. Viitorul nu era un secret pentru nimeni cum nu erau nici secrete programul sectar al celor de stânga, ascunși sub o mască de libertate, și programele distrugătoare ale socialiștilor marxiști și anarhiștilor ucigători ai libertății, care trebuie să beneficieze pentru executarea planului lor, de monopolul armelor și stăpânirea absolută a străzii.

---

1) Miguel Maura, catolic.

II

MATERIALISMUL CONTRA SPIRITUALISMULUI

Ceea ce s'a petrecut în Spania nu poate fi un subiect de mirare pentru nimeni. Niciunul din cei care iau parte la luptele politice și sociale din timpul nostru, nu este străin de ceea ce este programul marxist, în materie religioasă; el se bizuește pe doctrina lui Marx și a lui Lenin, și a avut prima realizare practică în Rusia leninistă.

Propagandiștii oficiali ai marxismului, o spun fără înconjur: „Religia este opiul poporului“ — este o frază a lui Marx și nu a lui Lenin, cum cred mulți din neofiții comunismului spaniol ¹⁾. Aceasta e formula fundamentală a marxismului, la care în fața religiei catolice sau oricărei religii, trebuie să consimtă tot proletariatul revoluționar.

„Ideia de Dumnezeu — scria Lenin lui Gorki, în Decembrie 1913 — a adormit și slăbit întotdeauna sentimentele sociale“; ea „a strâns de gât clasele împovărate prin mijlocirea credinței în divinitatea asupra lor“.

---

1) Traducerea franceză a operelor lui Marx (Oeuvres Philosophiques, t. I., p. 84. Costes 1927.)

Ateismul marxist n'are aceleași vederi ca anticlericalismul, mai ales că anticlericalismul pregătește spiritele la distrugerea violentă a tot ce e simbol religios (e, cel puțin, ceea ce se produce în Spania, unde marxiștii și anarhiștii au cosit recolta semănată de anticlericali). Dar, cu logica din punctul lor de vedere, marxiștii resping anticlericalismul, pe care îl consideră burghez și reformator și care așează problema religioasă pe planul judecății pure, dându-i, când e de bună credință, soluția libertății culturilor.

Marxismul însă, recuză ceea ce Lenin numește „abstracțiile idealiste“ ale anticlericalilor; el pune problema pe planul luptei claselor și o rezolvă prin destiințarea oricărui cult și printr'o educație, riguros antireligioasă, a tinerelor generații. Pentru marxism, libertatea conștiinței religioase a liberalilor este un sentiment burghez care trebuie să dispară în acelaș timp cu însăși burghezia.

Marx și Engels, pentru a elabora concepția lumii, au atacat religia considerând-o de origine burgheză, a se vedea chiar „mică burgheză“. Orice religie — gândesc ei — tinde să justifice starea socială care a născocit-o; religia nu este ceva particular. Pentru a modifica o stare socială trebuie deci sfârșit cu religia sa“. Este foarte exact ceea ce se practica ieri în Rusia și astăzi — într'un fel înfiorător — în Spania.

Chiar în scrierile lor pregătitoare, Marx și Engels, pornind din 1844, au ajuns să identifice ateismul și comunismul, considerându-l ca viitorul sigur al omului. În toate operele lor, religia este privită ca principalul dușman; ei o acuză de a fi instrumentul de dominație al claselor avute. Comuniștii atacă precis în teoriile *Internaționalei a Doua* pentru că aceasta a uitat, după ei, că marxismul implică un ateism militant și vigilent.

Marxismul, dealtfel, nu este un materialism limitat la principii. „Trebuie să știi să lupți — scrie Lenin — contra religiei“. Cum? „Nu trebuie urmărită — adaugă el, lupta contra religiei sub forma unei predicări ideologice abstracte“. „Armele criticei — scrisese Marx — nu trebuie substituite criticei eficace a armelor“. „Lupta contra preoților“ — scrie el încă în 1869 — trebuie să se desfășoare, întotdeauna, în țările catolice“.

Pentru a lupta contra religiei, trebuie smulse rădăcinile sociale: astfel este doctrina oficială întemeiată, o repetăm, pe scrierile lui Marx și Engels. Această doctrină, după un comentator oficial, D-l Lucien Henry, a găsit strălucitoare născociri în opera lui Lenin și la bolșevici... și s'a manifestat prin aplicări și mai strălucitoare încă. Așa este, deasemenea, doctrina anarhiștilor catalani. Unul dintre ei, membru al guvernului roșu, o confirmă într'o carte publicată în Octombrie trecut: „*Pericolul care a fost*“: „Distrugerea Bisericii este un act de dreptate... A nega pe Dumnezeu, dacă ar exista, în favoarea unei revoluții, atunci când poporul, înflăcărat printr'o dreaptă ură, se ridică, este o măsură naturală și omenească...“ Autorul este Peiro, singurul printre îndrumătorii anarhiști, care a riscat a condamna ca neproducătoare asasinatelor și persecuțiile.

„Adevărata tericire a poporului, — scria chiar Marx, în 1840 — cere desființarea religiei“. „Știu — adaugă el, în limbajul său indigest — că conștiința mea personală, considerată în esența sa, se afirmă, nu în religie, ci foarte exact, în religia distrusă, depășită“.

Engels își bate joc de naivii care încearcă să apropie creștinismul de comunism; acești oameni sunt sărăcăcioși creștini și sărăcăcioși comuniști, căci creștinismul este dușmanul comunismului.

Discipolii săi, în Spania actuală, n'au tras, cu toate acestea, profit din avertismentul dat de Engels: „Atacându-se violent religia, i se dă aureolă de martir și i se îngăduie o viață mai lungă“.

E de prisos ca într'un studiu sumar ca acesta să mai reamintim, referindu-ne la Dumnezeu și la religie, faptul care diferențiază pe planul ideilor, un anarhist de un comunist. Marx e firesc rece alături de acest tip de revoltat înflăcărat care e Bakunin. S'a încercat a reapropia de acest credincios nărăvaș, pe incendiarii bisericilor spaniole. Apropierea este falsă, acești incendiatori de biserici sunt mai mult criminali decât blestemați, mai mult necredincioși decât disperați. Dealtfel, comuniștii și anarhiștii s'au întâlnit perfect, în Spania, pe terenul ororilor antireligioase. Anarhiștii spanioli au încetat de-a mai fi de multă vreme discipolii lui Blanqui și Bakunin, care, cu Kropotkin și marxiștii, doreau innăbușirea religiei, dar contrariul lui Marx, partizanul violenței, își închipuiau s'o poată suprima prin decret administrativ.

Engels își bate joc de comuniștii francezi, care, la Paris, în 1871, prin decret, ca și convenționaliștii, în 1793, declară suprimarea lui Dumnezeu. Faptul, cu tot anacronismul său, a avut un ecou în 1932 în Cortesul spaniol, când Azana, președintele Consiliului, declară de pe banca ministerială: „Spania a încetat de-a fi catolică“.

Anarhiștii, o repetăm, au renegat tradiția lui Bakunin. Ei se consideră, cu dreptate, mult mai marxiști decât Rușii lui Stalin.

Au urmat punct cu punct teoria antireligioasă a lui Marx; ei au reluat practica inaugurată de Lenin și i-au dat un caracter mai acut. Mult timp au stat îndepărtați de alegeri și de politică. Recent, ei își apropiară sfatul lui Engels către Bebel: „Repetăți lucrătorilor că dacă ar trebui să rămână în-

depărtați totdeauna de politică, ar însemna să-i asvârliți în brațele preoților și burghezilor republicani.“ Anarhiștii spanioli au așteptat momentul potrivit pentru a se asocia burghezilor republicani, pentru a se servi de ei ca să ajungă la putere și odată la putere, printre alte realizări ale programului lor, să omoare preoții.

III

INFILTRAȚIA MARXISTĂ ȘI ANARHISTĂ IN SPANIA

Nu lipsesc oameni care, menținându-se la o privire superficială a lucrurilor, cred că evenimentele din Spania sunt un fenomen specific spaniol, urmare a unei descompuneri și a unei decadente a catolicismului, în Peninsulă.

În Spania, ideologii religioși au suferit încă din timpul Revoluției Franceze, criza care este proprie întregii lumi moderne. Această criză s'a manifestat în urma pătrunderii în masele proletare, a ideologiilor materialiste care au eliminat din conștiința omenească orice noțiune despre suflet, orice morală a responsabilității și orice idee de finalitate și de transcendență.

În acest domeniu al ideii religioase, marxiștii și anarhiștii, plecând de la principii diferite și având în vedere, în subiectul organizației sociale, obiective deosebite, au atins, cu toate acestea, foarte exact, aceleași concepții.

Creștinismul, după lupta contra filosofiei secolului al 18-lea și contra acestei alte forme a materialismului: științismul secolului al 19-lea, a trebuit

să infrunte la rândul său, ateismul marxist. Luptele de astăzi se reduc în definitiv la o ciocnire între spiritualism și materialism. Campionul cel mai ferm al spiritualismului este ateismul comunist.

Deosebirea de vederi asupra felului cel mai eficace de a alunga materialismul din lumea creștină și de a provoca o reînnoire a creștinismului au atras asupra câtorva catolici discordii regretabile. Cu toate acestea, toți admit că inamicul comun este, în esență, materialismul ateu.

Este evident că la oamenii care își zic creștini, se pot regăsi elemente de practică pur materialistă, este iarăși evident, că se poate întâlni o oarecare spiritualitate la oamenii care se cred sau se pretind comuniști. Incoerența este lucru uman dar, în specie, ea nu modifică în niciun fel datele problemei generale.

Există două tabere care se opun ireductibil. De-o parte, spiritul religios, care se forțează să reînvieze și să susțină marile tradiții, constituind tezaurul spiritual al umanității, care se leagă a provoca înălțarea neîntreruptă a conștiinței umane de-a-lungul tuturor cataclismelor și tuturor luptelor politice când se sfășie popoarele, care acceptă înfățișat că omul poartă în sine principiul binelui și răului, dar îi oferă posibilități de perfecționare și de mântuire.

De altă parte, materialismul, care se forțează să suprimă în conștiința omului, — redus la rolul de producător, — tot stimulentele de ordine transcendentă, toată spiritualitatea și toată consolarea morală; care se alătură, de altfel, să distrugă ceea ce numesc „opium“ spre a stabili un ordin nou, fondat exclusiv pe baze economice, pentru a evita exploatarea celor mai numeroși prin cei mai puțin numeroși. Acest materialism vrea să stabilească

pe baze pozitive și materiale, justiția socială, egalitatea între oameni și să redea omului acea bună-tate și forță originară pe care educația religioasă a corupt-o.

Materialiștii pornesc la război în numele libertății și, în măsura ce o obțin, o suprimă fără milă pentru alții. Și astfel se face că libertatea nu mai găsește alt refugiu decât acela ce îi e oferit de spiritualiști. Dealtfel, nu este nimic aici, care trebuie să surprindă, căci spiritul este libertatea în timp ce materialismul n'ar putea fi decât fatalitatea și tirania. Lupta contra religiei devine o luptă contra spiritualității: când religia dă înapoi, spiritualitatea dă și ea înapoi, deasemenea.

Ateismul marxist sau anarhist, prin mijlocirea revendicărilor de clasă, s'a infiltrat în masele proletare; el s'a transformat într'un produs de substituie, într'un „ersatz“ al religiei, al moralei și al politicei.

Infiltrația a putut să se observe, cu mai multă sau mai puțină repezeală, în întreaga lume. Și întreaga lume este în luptă, cu mai mult sau mai puțin succes, cu mai multă sau mai puțin siguranță, cu programe mai mult sau mai puțin desperechiate, contra marei rătăcirii a epocii noastre.

Circumstanțe speciale care nu ne aparțin pentru a le examina aici, au permis triumful partidului marxist în Rusia și îndeplinirea lui mulțumită mijloacelor puternice, a programului său de scufundare a ideii religioase.

Așa că, în realitate, a fost suprimată o civilizație întreagă: creștinismul bizantin oriental.

Lumea a cunoscut chiar excesul comunei la Paris. În cursul celei de-a doua adunare, din secolul trecut, ideile comuniste și anarhiste pătrunseseră larg în Spania. Kropotkin, în *Memoriile* sale, ne arată că, spre 1870, *Internaționala* avea chiar, în

Peninsulă, mai mult de optzeci de mii de afiliați. La sfârșitul secolului, Barcelona devenise una din capitalele anarhismului mondial.

Propagandiștii care, la Geneva și Milano, nu ajunseseră să reunească mai mult de două sute de persoane, adunau în Barcelona mii de auditori lucrători.

În ciuda atentatelor teroriste, puține persoane, din elita conducătoare, bănuiau adâncimea răului. Anarhiștii erau considerați ca niște iluminați, iluminați teribili pentru că ei asvârleau bombe, dar incapabili de o răsvrătire socială în masă. Ei lucrau numai în domeniul sindicatelor muncitorești; disprețuiau atunci politica și nu interveneau de loc în alegeri.

Anarhiștii înțeleseseră că, cuprinzând organizațiile muncitorești, consolidându-le, practicând violența teroristă, vor deține în mâinile lor pârghia care îi vor pune chiar în situația de a lua puterea. Alături de ei, într'o cădere adeseori sângeroasă, comuniștii care se numesc încă „socialiști”, urmăresc acelaș obiectiv, cu acelaș plan, dar întrebunțând deocamdată o tehnică mai puțin sângeroasă.

Anarhiștii organizează „pistolerismul” integral și își fac un mijloc de a obliga lucrătorii să se supună sindicatelor care, prin violența amenințătoare, se impun tot atât cât și organizațiile cele mai eficace.

Socialiștii preferă să întărească pozițiile lor, prin mijloace mai puțin violente, și colaborează cu puterea burgheză, chiar dacă această putere este reprezentată prin Primo de Rivera. Socialismul de atunci rămâne un partid biurocratic, reformist și pe jumătate oficial.

Imputernicirea lui se face vinovată odată cu venirea Republicei; ministerele: Muncii, Finanțelor, Instrucțiunii Publice, Lucrărilor Publice, sunt în

măinile socialiștilor. Partidul alimentează cu bugetul național, afiliații săi cei mai activi, el întărește astfel puterea sa, își crește influența și predominanța. El încearcă o întâietate asupra maselor muncitorești în Biscaia, Asturia, Madrid, în Estremadura și într'o parte a Andaluziei.

Anarhismul fără frâu din timpul Republicei, operează asupra nemulțumiților; el întărește poziția în Catalonia, Valencia, în regiunea Ebrului, a Murciei, în Andaluzia. Nucleele comuniste, Staliniste sau Trotskiste n'au decât o importanță neînsemnată, în cursul celor dintâi ani ai Republicei. Socialiștii, care, sfârșind chiar posibilitățile puterii în tovarășia republicanilor, se grăbesc cu Largo Caballero ¹⁾ în cap, spre un adevărat comunism; ei devin tot atât de violenți ca și anarhiștii; cea mai bună dovadă este în revoluția socialistă din Asturia, din Octombrie 1934.

Organizația Sindicală (Uniunea Generală a Muncitorilor) e stăpânită de social-comunism, partid politic. C. N. T.-ul (Conferința Națională a Muncii), organizație sindicală, este stăpânită de F. A. I. (Federația anarhistă iberică).

Să privim acum evoluția politică socială în Catalonia. Dela începutul secolului, lupta politică în Catalonia s'a desfășurat între burghezime și masele muncitorești, neaderente anarhismului. Anarhiștii se menținură în afară de politică. Timp de ani, și în afară de câteva eclipse, elementul predominant al politicii Catalane fusese de tip liberal conservator. Faptul se explică, totodată, prin solidaritatea creată în 1907, în numele idealului catalan și prin

---

1) Istoria lui Largo Caballero, colaboratorul lui Primo de Rivera, nu anunța pe viitorul Lenin spaniol, proclamat de d-nii Araquistain și Alvarez del Vayo, revenind din Rusia în 1935.

neputința stângerii catalane întotdeauna redusă la o mică minoritate surpată de neînțelegerile personale.

Panorama politică se schimbă cu totul la venirea Republicei. Un sector burghez „Acțiunea catalană” se sprijini pe „Stânga-catalană” prezidată de Macia. Anarhiștii înțeleseră numai interesul pe care-l aveau ei de a favoriza în Catalonia întâietatea stângerii. Și astfel că în defectarea unui partid de mișcare catalan liberal și cu ajutorul adus de F. A. I. stânga a putut să iasă biruitoare chiar cu succese relative din alegerile succesive, care avură loc în Catalonia. Ea putu deasemenea să mențină monopolul său în sânul guvernului Generalității autonome. Veniră alegerile generale din Februarie 1936: Frontul popular triumfă în câteva capitale ca Barcelona, dar nu în cea mai mare parte a Spaniei. Cu toate acestea, succesul parțial fu suficient pentru a provoca un asalt al puterii la Madrid și la Barcelona. Toate mijloacele fură bune: furt de procese verbale, la alegeri, invalidări, noi alegeri complimentare, constrânse sub toate formele. Atunci putură să se formeze „Cortesuri” cu majoritatea Frontului popular, care susțin guvernul de stânga, ce încheia alegerile.

Atunci începu lucrul cel greu; guvernul se consacra dezarmării tuturor cetățenilor ce nu aparțineau organizației proletare extremiste și sub pretextul tentativei loviturii de Stat militare, din 18 Iulie, el risipi armata și împărți armele comuniștilor și anarhiștilor. Condamnații pentru delict politice sau sociale (este considerat ca un delict social, asasinarea patronului, unui contramaistru sau unui camarad de atelier) au și ieșit din închisoare în virtutea amnistiei guvernamentale, puține zile după 16 Februarie. Intre 18 și 20 Iulie, toți criminalii și toți hoții au fost eliberați, înarmați în așa

fel ca milițienii. Guvernul din Valencia încoronează, mai târziu, juridic tot edificiul, decretând o amnistie pentru toate delictele de drept comun comise înainte de 18 Iulie.

Nu ne trebuie mult, pentru ca să arătăm că, după 18 Iulie, nu mai exista nici puteri, nici autoritate din partea guvernului, asupra maselor. Guvernul „legal“ se ocupă de politica exterioară și propagandă, comitetele „supra-anarhiste“, se ocupă de politica interioară, cum s'ar spune revoluția socială.

În zona pendinte de guvernele din Madrid și Barcelona, țara fu astfel supusă, începând dela 19 Iulie, autorității quasi-exclusive a comitetelor F. A. I. (Federației Anarhiste Iberice), U. G. T. (Uniunii Generate a Lucrătorilor), C. N. T. (Confederației Naționale a Muncii), P. O. U. M. (Partidului Muncitoresc de Unificare Marxistă, trozkiști) P. S. U. C. (Partidului Socialist Unificat al Cataloniei), fără a mai socoti celelalte comitete denumite „incontrolabile“.

În Catalonia U. G. T.-ul, partidul separatist „Estat Catala“, poliția și gara civilă încearcă să mărginească năvălirea și preponderanța F. A. I.-ului; dar atitudinea președintelui Companys făcu ca balanța să se plece într'un fel hotărîtor în favoarea F. A. I.-ului.

Natural, comitetele au făcut apel la cei mai fanatici aderenți de-ai lor, profesioniști învechiți în „pistolerism“ și la asasinii liberali din închisoare. Ei i-au întrebuițat pe picior larg la toate nevoile, incendierea bisericilor, exterminarea preoților, asaltul și jaful caselor particulare, atentate nocturne. Cu ei și prin ei, au deslănțuit tot mecanismul teroarei asupra unei populații dezarmate.

IV

PLANUL DE NIMICIRE A CATOLICISMULUI SPANIOL

Nu s'a produs — stăruim — o dărâmare a Spaniei catolice. Cum vedem, atrocitățile care au fost comise la 18 Iulie sunt rezultatul logic al unui șir de evenimente al cărui început datează de mult și care e manifestarea, crescândă, fără încetare, a unei adevărate fobii antireligioase.

Țara și, împreună cu ea, instituțiile catolice cedează pe rând partidelor și sindicatelor care au înscris în programul lor revoluția permanentă și care sunt hotărâți să impună Spaniei regimuri de violență anti-religioasă, trădate prin extirparea a tot ce-i simbol, a tuturor instituțiilor, a tuturor practicilor, a tuturor sentimentelor religioase. Opinia publică manifestă dintr'un timp în altul o oarecare îngrijorare: mărturie, triumful electoral al centrului și dreptei în Noembrie 1933; dar reacțiunea nu e nici destul de întinsă, nici destul de adâncă, pe deasupra, nici înțelepțește întrebuintată și condusă.

Cruzimile care trebuiau să fie comise sunt, dealt-

Două aspecte ale bisericii Sfântul Ignat, din Madrid, distrusă la 18 Martie 1936,
cu patru luni înainte de contra-revoluția militară.

(Foto Keystone)

1) Mumii expuse la ușa Mănăstirii din Barcelona,
la 20 Iulie 1936.

2) Un milițian batjocorind mumiile unei salesiène.

(Foto N. Y. T.)

fel, rezultatul inevitabil al unei politici de care mulți sunt răspunzători : unii prin neprevădere sau prin lipsa de închipuire ; alții prin încredere oarbă, inteligență mărginită sau prea multă iscusință, alții, printr'un resentiment vătămător. Acei ce au văzut limpede lucrurile n'au fost ascultați de marea masă a populației inveninată prin demagogie. Cei mai răi au fost, fără îndoială, stăpânii actuali ai Spaniei, marxștii și anarhiștii : îndată ce au întrevăzut puțința biruinții, au și urmat un drum direct și au și realizat fără milă politica prin care trebuiau să pună mâna pe țară.

Teoriile și uneltirile Frontului Popular sunt o mare mașină revoluționară, așezată și pusă în mers de propagandiștii Cominternului. Frontul Popular el însuși este o construcție îndemânatică, a cărei țintă mărturisită e destul de nesupărătoare : apărarea democrației amenințată, apărarea liberalismului atacat, protejarea păcii amenințate, pe scurt, combaterea fascismului. În Spania, acest program teoretic se completa prin apeluri la milă în favoarea prizonierilor, ca urmare a revoltei din Octombrie 1934 și prin înșelătoare chezășii de liniște, de ordine, de pacifism, de respect al persoanelor și bunurilor. S'a văzut foarte bine după aceea ce însemnau aceste chezășii.

S'a zis că în Spania, mulți catolici, în fața unui astfel de program, au votat pentru Frontul popular, crezând astfel că ajută liberarea prizonierilor din Octombrie 1934 atunci când această liberare era deja asigurată de proiectul armistițiului drepturilor.

În felul acesta, Frontul Popular asaltă puterea. Și am putut vedea, în capitolul anterior, cum, după chiar directivele guvernului sau cu complicitatea sa, s'a întreprins atunci o operă de distrugere a organizațiilor adverse : ele fură puse în afară de lege, se dezarmară cetățenii onești a căror con-

dițiune socială constituiau mai întâi elementele de ordine.

Sub orice pretexte ar fi fost sau, mai simplu, fără pretexte, toate circumstanțele fură întrebuintate sau provocate (asasinatul lui Calvo Sotelo), în scopul de-a isca turburări totale, care ar fi trebuit să transporte puterea exclusivă a comitetelor, supremația netăgăduită a doctrinelor anarhiste și marxiste și domnia atotputernică a teroarei.

Cu astfel de doctrine și cu astfel de metode, s'a procedat la distrugerea sistematică a tuturor valorilor esențiale care sunt fundamentul societății spaniole. Se va distruge economia, punând fabricile, băncile și toate instrumentele producătoare de bogății în mâinile comitetelor; se va întreprinde mersul accelerat spre foamete, întotdeauna rea sfătuitoare.

Va sărăci civilizația în cultura literară, artistică, științifică, închizând, omorînd sau obligând la emigrare pe intelectualii care nu vor să servească marxismul.

Vor lovi familia, instituind birouri care să îndeplinească „divorțul la minut“.

Vor distruge justiția, suprimând magistrații înlocuindu-i prin tribunale populare care vor judeca într'un sentiment exclusiv de cruzime. Se vor substitui chiar pentru orice judecată asasinatul pur și simplu, în închisoare, la domiciliu și în raza câmpului.

Vor prăbuși religia considerată drept cea mai primejdioasă dintre inamice prin valorile morale și transcendente ce ele conțin și învață; vor incendia templele, vor executa preoți și ecleșiști.

Distrugerea Bisericii catolice ascultă, deci, de un plan conceput, care prevede, dealtfel, distrugerea

a tot ce este religie. Acest plan s'a mai manifestat sub o formă explozivă de fiecare dată, după venirea Republicei; mișcări marxiste și anarhiste s'au mai produs contra guvernului fie de stânga sau de dreapta. În toată Spania, guvernul Frontului Popular a favorizat punerea sa în aplicare, pentru că ea debutează sub formă de atentat antireligios în noaptea scrutinului, 16 Februarie 1936. La această dată, în adevăr, se înregistrează puțin peste tot, sub formă sporadică, incendiu, distrugerea păturilor religioase și asasinate. Pornind dela 28 Iulie, persecuția contra Bisericii devine intensivă și totală; ea e împinsă până la exterminarea completă, în toată zona dominată de Roșii.

Dimpotrivă, Biserica e salvată de distrugere și de exterminare în toată zona rămasă dela început sub protecția Albilor. Din nenorocire, în zona redobândită dela Roșii prin mișcarea națională, soldații învingători și salvatori n'au găsit decât biserici distruse, preoțime asasinată și amintirea cruzimilor de acelaș fel.

Peste tot unde Roșii au rămas stăpâni, tot ce a avut o legătură cu religia a fost prăbușit; în partea Andaluziei și Nouei Castilii, unde ei guvernează, în Murcia, în Valencia, în Catalonia, cultul public e complet suprimat și leturghia (ascultată în secret) este un delict pedepsit cu moartea imediată.

În Biscaia, cultul fu restabilit, în parte, în timp de câteva luni, de efemerul guvern autonom din Bilbao și, în întregime, pe măsură ce trupele naționale cuprinseseră teritoriul. Cazul Bașcilor este dealtfel cu totul special și complex și îl tratăm pe larg, așa cum se cuvine, într'unul din apendicele noastre, în acest volum.

Șefii naționaliști basci au tăgăduit zadarnic ceea ce comuniștii și anarhiștii mărturisesc. Intenția,

planul în vederea realizării luptei anti-religioase nu poate lăsa îndoială. Niciodată istoria umanității nu va înregistra o acțiune atât de furioasă și devastatoare contra libertății cultului.

Unul din conducătorii revoluționari ai Cataloniei, Andreu Nin, șeful Partidului muncitoresc de unificare marxistă (P. O. U. M.) s'a exprimat în cursul unui meeting, în acești termeni: „Republica nu știa cum să rezolve problema religioasă; toate guvernele n'au luat în seamă această problemă. Noi, însăfârșit, am rezolvat-o total; luând-o dela rădăcină, i-am suprimat preoții, bisericile și cultul.“

În Geneva, în Ianuarie trecut, reprezentantul guvernului din Valencia se găsea într'o atmosferă apăsătoare. Impresionat prin această atitudine rezervată față de persoana sa, în contra inflăcăării marxiste, d-l Alvarez de Vayo se văzu restrâns a declara: „Spania va fi o democrație socială“, ea va admite, deci, „libertatea culturilor“. Dar aceste cuvinte au fost înregistrate cu indignare de acei care guvernează Spania roșie, indignare al cărei ecou l-a făcut un ziarist în serviciul anarhiștilor, Ezequel Enderiz, printr'un articol publicat în organul grupării anarhiste din Barcelona: *Solidaridad Obrera*, număr din 26 Ianuarie trecut—și reamintim că este vorba de jurnalul cel mai autorizat al Spaniei revoluționare.

Solidaridad Obrera nu acordă, în general, nicio valoare cuvintelor diplomaților, mai ales cuvintelor care se lansează în reuniunile din Geneva, el clasifică pe Alvarez del Vayo drept „mare umorist“ căci „chiar admitând, că pe un plan teoretic, Spania lasă să subsiste cultul în biserici, va trebui încă precizat anume sub ce formă va subsista, căci este cu neputință de crezut că există mulți sorți de izbândă în favoarea menținerii vechiului sistem.“ Ziaristul aplaudă distrugerea templelor de

idolatrie prefăcute în cenușă” și observă că „prin credința în doctrina revoluționară, era cu neputință să se procedeze altfel față de temple.” El reamintește, spre a sprijini această justificare, doctrina următoare în care „religiile sunt un rău incurabil al popoarelor, pentru că religia pătrunde chiar până în esența spiritului, și se instalează ca un microb care distruge încet personalitatea omului.” El conchise atunci: „A concentra toate energiile asupra Bisericii este însă insuficient”...

Probă că n'ar trebui întreruptă exterminarea, iat-o: „N'a mai rămas un altar în picioare; nu mai există niciuna din aceste marionete așezate pe catapeteazmă, abia că mai subsistă enoriași și cu toate acestea ei au pretenția de a reveni la cult. Dar aceasta nu va fi! Ceea ce a spus Alvarez del Vayo la Geneva a făcut desigur un excelent efect la Societatea Națiunilor; dar aici, în Spania, noi am zâmbit.”

V

BISERICA SPANIOLĂ IN 1936

Multe argumente extrase din „legenda neagră“ au fost, cu prilejul actual, pornite împotriva catolicismului spaniol; toate se dărâmă dela temelie, când vrei să examinezi bine situația Bisericii spaniole, din 1936. A fost învinovățită Biserica de a fi pusă în slujba Statului și de a folosi Statul pentru a-și arăta dominația sa asupra societății spaniole. Dar, dela 1931, Biserica și catolicismul au fost persecutate de către cei de stânga, stăpânitori ai politicei spaniole; Biserica a fost înșelată și în-sângerată; forța publică a predat-o josnicelor instincte ale unei plebe întărâtate prin moleșala prăzii și fobia distrugătoare; puterea Bisericii, în afară de domeniul pur spiritual, a fost strict nulă.

Preoțimea catolică a fost învinuită că se găsește la un nivel intelectual inferior aceluia cerut de nevoile moderne. Dar preoțimea, în mod regulat și sigur, împiedeca analfabetismul ca să ia proporții nelimitate în Spania. Când fu proclamată interdicția învățământului religios, se știu că șase sute de mii de copii spanioli, care aparțineau, în cea mai mare parte micii burghezii și claselor prole-

tare, vor fi dintr'odată lipsiți de școală. Instituțiile științifice catolice, în special, în domeniul științelor istorice, naturale, matematice, astronomice, susțineau creditul științei spaniole în vastele sectoare de erudiție și de cercetare.

Cităm, între multe altele, stabilimentele sau operele următoare :

a) Institutul tehnic al Iezuiților, la Madrid ;

b) Colegiul din Ona, al Iezuiților cu un laborator important de biologie (acolo și-a făcut studiile popularul P. Laburu) ;

c) Lucrările de muzicografie ale lui P. Otano, iezuit, la Sfântul Sebastian ;

d) Centrul de Cercetări istorice al Bibliotecii Escorialului. A fost condus de către P. Zarco Cuevas și colaboratorii săi, Augustini, toți de un mare merit. Opera de clasare a bibliotecii, a publicării documentelor și a cataloagelor este formidabilă. (Cea mai mare parte dintre volume în bună stare, în special manuscrisele arabe, au fost furate de către Roșii) ;

e) Lucrările culturale și cercetările Iezuiților la Madrid.

Revista Augustinilor, *Religie și Cultură*, a fost una din cele mai bune, din cele mai echilibrate, cu cel mai larg spirit. Negrete și Felix Garcia (unul dintre cei mai buni critici literari ai timpului) erau sufletul acestei reviste. Amândoi sunt în închisoare ;

f) Lucrările de istorie ecleziastică a lui P. Garcia Villada, iezuit, a cărui bibliotecă este, în această materie, cea mai bună din lume (ea a fost arsă la Madrid).

g) În corpul Arhivarilor „Centrului de cercetări istorice“ un mare număr de arhivari erau preoți, mulți dintre ei discipolii ilustrului arabist Miquel Asin Palacios ;

h) Universitatea catolică de vară de la Santander, care funcționa paralel cu Universitatea Statului ;

i) Centrele de cercetări ale Benedictinilor : la Santo Domingo de Los Silos sub direcția lui P. Serrano. Unii cercetători, ca P. Urbel, erau foarte cunoscuți. Cercetările asupra simbolismului în artă ale lui Estebaliz. Cercetări asupra culturii galiciene a călugărilor din Samos.

Și să nu uităm : pe Juan Zaragüeta, profesor de Filosofie Socială la Universitatea din Madrid ; pe canonicul Garcia Hugues, elenist, profesor la facultățile de Drept și Litere dela Universitatea din Madrid ; pe canonicul de Santiago de Compostela, pe P. Amor Ruibal, filosof ; pe P. Olmedo, musicograf ; pe arabistul P. Antuna, augustin ; pe P. David Garcia Baca, P. Cr. M., profesor de filosofie la Universitatea din Santiago.

În nicio regiune, ca în Catalonia, catolicismul n'a suferit o persecuție atât de profundă, atât de tenace, atât de completă, și tocmai preoțimea catalană se distinge printr'o valoare intelectuală, în acelaș timp printr'o strânsă compenetrație cu sentimentul popular și colectiv al Catalanilor. El constituia un cler pios, pilduitor, liberal, în acelaș timp, în cel mai bun înțeles al cuvântului. Era cu neputință să vorbești de cultura din Catalonia fără să amintești de organizațiile intelectuale ale iezuiților, capucinilor și benedictinilor din Montserrat. Nu se putea pătrunde în bibliografia catalană, fără a întâlni în locurile cele mai bune și cele mai numeroase, istorici, filosofi, literați catolici ; laici sau eclesiastici. Nu se poate aminti douăzeci de nume dintre cele mai strălucite ale Cataloniei actuale fără a pronunța numele lui P. Miguel de Esplugas, filosof, al lui P. Rupert de Manresa, teolog, al doctorului Cardo și al doctorului Llovera, umaniști, al lui P. Ignacio Casanovas, istoric, al lui

P. P. Sunol și Higinio Angles, muzicografi, al lui P. Ubach, specialist în studii biblice, al lui P. Rodes, astronom. Trebuie să te întorci la timpurile cele mai glorioase ale creștinismului pentru ca să poți regăsi, totodată, un astfel de exemplu de pătrundere între cler și popor și o astfel de abundență de servicii aduse de cler colectivității istorice și spiritualității. Această colectivitate deștepta în inima și spiritul religioșilor profunde aspirații; ei pătrundeau în ea și urmau un drum care a adâncit și zămislit personalități eminente ale catolicismului modern, ca episcopul Torras y Bages, poezii Verdaguer și Maragall, arhitectul Gaudi și pictorul Llimona. Tot ceea ce aparținea substanței vii a tradiției, tot ceea ce putea alimenta modernismul și aspirațiile unui suflet colectiv ambițios de creațiuni noi, avea siguranța de a întâlni, printre cler și catolicii catalani, slujitori de primul ordin și o masă nenumărată de prozeliți. Și, cu toate acestea, tocmai în Catalonia—unde nu s'a produs nicio revoluție civilă, — fobia antireligioasă a produs relele sale cele mai profunde; acolo a activat fără milă, cu o turbare aproape neînțeleasă de distrugere sălbatecă.

Este cu neputință să pretinzi că între clerul catolic și sufletul poporului au fost deosebiri sau cea mai mică opoziție. Sufletul poporului, conștiința eminentă a tradiției și continuitatea istorică a trecutului, nu are nimic comun cu agitația plebeiană nici cu syndicatele teroriste. Poporul, comunitatea cetățenilor, nu are nimic comun cu turba agitată, exaltată de o pasiune rea, printr'o otrăvire momentană; după cum nici masa amorfă, imobilă și terorizată nu este poporul. Clerul și catolicismul erau asociate cu sufletul popular autentic și sufletul popular nu îi aruncau. Și ce putem spune noi, din punct de vedere al sensului social? Doctri-

nele pontificale ale lui Leon XIII găsiseră în clerul catalan și în toată Spania, în general, fervenți apoliști. Canonicul doctor Carles Cardo — ilustrul umanist, traducătorul lui Seneca — a condus mai bine de zece ani revista lunară „Cuvântul creștinesc” care căpătase un mare prestigiu și o mare autoritate și care nu economisea criticile nici împotriva capitalismului, nici contra autoritarismului nemoderat, nici contra unui conservatorism neschimbător. „Cuvântul creștinesc” apăra întotdeauna cauza muncitoare și libertățile publice. Cu ea, (revista) o bună parte a presei catolice apărea ca mult mai înaintată socialmente decât presa burgheză sau presa de stânga. Conferințele lui L. Laburu S. I., ca și cele ale doctorului Masdexart, profesor la seminarul din Barcelona, ajungeau chiar prin radicalismul social, a surprinde auditoriul burghez și a ridica protestări.

Un scriitor autorizat, preot exemplar și duhovnicul parohiei cea mai săracă din Barcelona, doctorul Angel Carbonell, publicase un tratat voluminos sub titlul *Colectivismul și Ortodoxia Catholică*, în care el încerca să definească într'un mod curat speculativ ceea ce era potrivit între cele două doctrine.

Sigur că, în adevărul valorii sale intelectuale și al curajului său moral, acest cler a fost ciudat persecutat. Ura contra celor mai buni membri ai săi este una din caracteristicile cele mai patente a acestei revoluții de care putem spune că ea a constat exclusiv într'o răsturnare totală a valorilor esențiale. Această ură s'a manifestat în toate pretutindeni.

Această ură a „pistolerilor” și a prizonierilor de drept comun, sub protecția complice a mediocrităților neputincioase ridicate la guvern, a săvârșit incendiile și crimele. Ea s'a deslănțuit

cu mai multă cruzime contra politicianului prob, contra magistratului integru, contra puternicului milos, contra clerului cultivat sau popular, contra intelectualului nereductibil, într'un cuvânt: contra omului de principii, generos, liberal, înțelegător și îngăduitor. Ea a cruțat, deasemenea, pe egoiștii care nu se arătau pe piața publică, care rămăneau în afară de politică, care ignorau suferința aproape-lui și care, în loc de a îndrepta industriile și a crea bogății, puneau banul lor la adăpost; ea a menajat pe acei ce s'au dezinteresat de comunitate, de lucrul public.

Noi nu voim să scăpăm Biserica spaniolă de neîncrederile sale posibile; dar putem să afirmăm că nicio îndoială nu este îngăduită sentimentului apostolic și sincerității credinței clerului spaniol. Cea mai mică îndoială în acest domeniu ar fi o jignire gravă a realității, după încercările prin care trece dela 16 Februarie 1936.

Clerul spaniol a suferit toate mârșaviile și tot martiriul închipuit. Nu se găsește nimic asemănător acestei suferințe în istoria creștinismului din timpuri primitive, dela marile persecuții ale împăraților romani. La începutul lui Ianuarie 1937 se înregistrase chiar sacrificiul a 11 episcopi și 16.750 preoți. Printre acești mii de martiri, nu se citează niciun exemplu de apostazie. Un asemenea cler va păstra o aureolă de glorie pentru toată eternitatea. El a stârnit admirația tuturor Spaniolilor, credincioși și necredincioși, cel puțin a acelor care păstrează încă simțul celor spirituale.

Este sigur că înainte de persecuția actuală, preoții au simpatizat cu Frontul Popular. Unii chiar — foarte rar — au făcut operă de propagandă în favoarea celor de stânga. Patru sau cinci dintre ei continuă să servească propaganda guvernului din Valencia. Preferăm să trecem cu tăcere

peste numele lor. Aceștia nu au fost persecutați; instrumente docile de propagandă anti-catolică, sunt ocrotiți. Ei nu s'au scandalizat în fața ororilor războiului la Madrid; nu s'au scandalizat în fața asasinării celor 16.000 de frați de-ai lor, martiri ai credinței lor, morți în afară de zona războiului, înaintea războiului și în regiuni unde nici nu a fost vreo revoltă militară.

VI

CINE SUNT AUTORII CRIMELOR SĂVÂRȘITE ?

S'a mai vorbit înainte de evenimentele actuale, despre răspunderea intelectualilor de stânga, singurii care au avut trecere în Spania, în cursul perioadei de față. Acești intelectuali au jucat, în Peninsula, rolul istoric pe care intelectualii îl joc adeseori în revoluțiile asemănătoare : ei au pregătit spiritele aceloră care trebuiau să fie asaltați, pentru ca să se lase asaltați și au îndemnat pe asaltanții să coboare în stradă. În timpul revoluției, când legalitatea, în ciuda guvernelor de față, e părăsită, strada e aceea care conduce și poruncește.

Relele instincte se deslănțuiesc și atunci le vine ușor câtorva mânători bine pregătiți să slujească la „îndeplinirea“ revoluției. E de ajuns cât de puțină lume pentru a reuși. Taine a socotit că numărul aceloră care au fost înscriși la Clubul Iacobinilor și au strâns de gât Capitala terorizată, nu depășea șase mii ; dacă se mai adaugă zece mii de fanatici pentru manevrele revoluționare și două

sute de oameni pentru opera asasinatului, se va obține cifra exactă a efectivelor suficiente pentru practicarea nepedepsită a dictaturii teroarei.

Câteva sute de energumeni, cu asasini la ordinele lor, putură astfel, timp de trei ani, să stăpânească o cetate de 700.000 locuitori, cum era la Paris pe atunci; în acelaș fel și în proporții analoage, alți energumeni dominează Madridul, Barcelona și Valencia. Isoricii s'au întreat cum se poate explica pasivitatea și resemnarea Parisienilor de pe vremurile acele; ei au subliniat faptele războiului și, mai ales, teroarea devenită putere autoritară.

Se poate da o explicație identică a situației din Madrid, dar nu a celei din Barcelona și Valencia. Mai întâi, războiul nu este național ci, civil, mai ales că, de curând, d-nii Azana și Largo Caballero au descoperit că milițienii fără patrie luptau pentru independența Spaniei. În Barcelona, ca și în Valencia, frontul războiului e foarte îndepărtat; de altfel, cei care dirijează teroarea și cei care guvernează legal nu sunt aceleași persoane. De douăzeci de ori chiar, dl. Companyus — protector cu toate astea al F. A. I.-ului, s'a plâns de dezordinea pe care el însuși n'a putut-o ocoli.

În lumea istoriei teroarea a apărut întotdeauna cu o cruzime zadarnică și cu totul nefolositoare, chiar în cazul când ea era inevitabilă; dar niciodată nu s'au găsit circumstanțe unde să se dea osteneala de a se închipui mai puține pretexte și așa de neînsemnate, pentru a o justifica.

În ceea ce privește revelația nouilor personalități, Revoluția Roșie este o cădere absolută. Ea n'a produs niciun mare tribun ca Revoluția Franceză, niciun mare organizator ca Revoluția Rusă. Singurii oameni „noui“, singurii oameni de prim ordin, care au apărut în primă lumină, sunt ban-

diții devalizatori de bănci ca Durruti sau șeful numiților *pistoleros*, ca Garcia Oliver. Insfârșit, în ce privește conducerea în ministere, partidele de stânga au trebuit să facă apel la oameni aproape necunoscuți, oameni de a cincea mână.

Cine sunt, deci, autorii incendiilor și crimelor? Nimeni dintre cei ce au citit informațiile demne de crezare despre teroarea Revoluției Franceze sau a Revoluției Bolșevice nu e străin de felul cum se produc asemenea catastrofe. Conducători în număr mic, întrebuițând câțiva dezechilibrați fără suflet sau câțiva fanatici, impun distrugerea sistematică.

Astfel că, în Catalonia, camioane încărcate de șease bandiți, vizitând satele, au executat pe preotul care nu știuse, nici nu putuse sau nici nu voise să scape, au stropit biserica cu lichide inflamabile și au pus foc, făcând să sară în sus monumentele, cu câteva cartușe de dinamită, Dacă câțiva locuitori mișcați de un sentiment de respect, de cultură sau de dragoste, încercau să se împotrivescă distrugerilor, ei erau repede puși afară din cauză prin elocvența neînduplecată a *pistolerosilor*. Copiii, curioși și nepăsători, priveau dezastrul; ceilalți, marea majoritate, rămâneau închiși în casele lor, prizonierii unui sentiment de neputință, tremurând de groază, pe când garda civilă, dispărută, dezarmată sau demobilizată, lăsase câmp liber comitetelor locale sau bandelor care mișunau. Toți drumeții satului, toți acei care ar fi putut să ia o hotărîre, să organizeze o rezistență, să galvanizeze curajul altora: farmacistul, doctorul, băcanul, bătrânul carlist, șeful local dela Lliga, militarul în retragere, fuseseră asasinați la ei, în piața publică, pe marginea drumului, la cimitir.

Care sunt aceia care au săvârșit aceste crime?

Unul din șefii anarhiști, Peiro, în cartea sa ¹⁾ mărturisește astfel adevărul: Toate partidele și grupările Sindicaliste ale Frontului roșu au participat la asasinat.

Se cuvine, totuși, să atragem luarea aminte, că în Catalonia primele asasinat au fost înfăptuite de către elementele F. A. I.-ului, nicidecum Catalane, faimoase prin răscoalele trecute. Una din suburbiile Barcelonei, Torassa, s'a transformat într'o fortăreață a F. A. I.-ului. Este un caz foarte curios, acela al unei localități cu totul anarhistă, populată de elemente deosebite. Ei înșiși se socotesc drept nucleul cel mai corect și iau, mânuind stațiunea de radio ca a lor, funcțiuni de conducere; ei au declarat chiar, printr'o mare placardă, că Murcia a cucerit Catalonia și că limba catalană rămâne interzisă.

F. A. I.-ul, cu elementele sale deosebite, a deschis în Catalonia lista cruzimilor; îndată toate comitetele și grupările se întrecură între ele în zel, în ce privește omorul; (se zice că P. O. U. M.-ul trozkist s'a distins, în special); mirosul sângelui îmbătă mulți oameni. Impulsiile criminale se făcură în fiecare zi mai josnice: se începu asasinarea din pasiune, din sălbăticie, din setea morbidă a crimei, spre a fura și a menține suficient la înălțime prețul jafului.

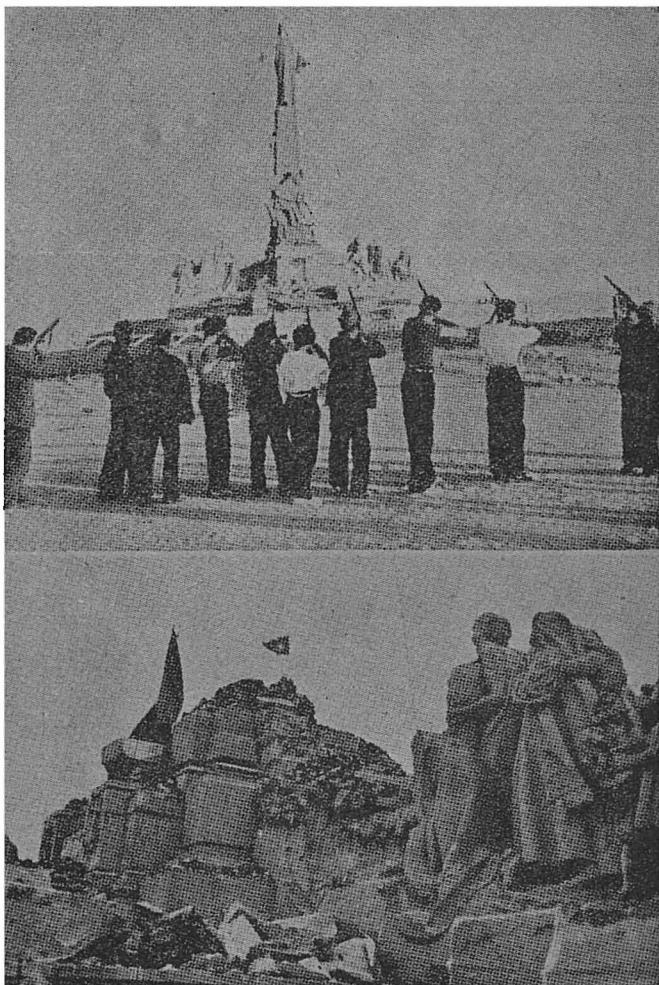
Această revoluție spaniolă, tot atât de violentă ca Revoluția Rusă, sub mai multe din aspectele sale, se deosebește de Revoluția Franceză prin absența

---

1) Joan Peiro: *Perull a la reraguarda*. Edicions Llibertat. Mataro, 1936. Iată cuvintele exacte la pag. 6: „Afirm cu toată răspunderea că toate sectoarele anti-fasciste, începând cu Estat Catala și sfârșind prin P. O. U. M., trecând prin Stânga Republicană și prin P. S. O. C., au dat un contingent de hoți și asasini, egal, cel puțin, cu acela dat de C. N. T. și F. A. I.

Tezaurul palatului episcopal din Vich aruncat in piața orașului.

1) La Madrid, milițienii impușcă statuile sfinte, in Cerro de Los Angeles

(Foto Associated Press.)

2) Un aspect din Cerro de Los Angeles, după distrugerea monumentului bisericii.

sa totală de simțire. Marxiștii spanioli nu sunt fiii lui Rousseau: sunt sectatorii lui Lenin. Anarhiștii spanioli au uitat deja umanitarismul literar al primilor stăpâni. Printre toate cruzimile din Spania, care au venit la cunoștința noastră, nu găsim nici un caz de sensibilitate sufletească. În afară de cazuri — ele sunt rare — de răzbunare personală, se omoară oameni necunoscuți; sosesc într'un sat pentru a proceda la „curățenie“ în acelaș fel ca și cum ai executa un act de serviciu. Alte cazuri, — în Sud, de exemplu, — trădează o violență sadică: viol, schingiuri, urmate sau precedate de moarte sau mutilare; au mers până la invenția diabolică în a face să moară călugărițe și femei, făcând să explodeze un cartuș de dinamită în sexul lor; au desgropat și expus publicului mumii de călugărițe...

Sadism și necrofilie. Milițienii au pus înseși victimile să sape mormintele lor; la San Feliu din Guixols, execuția în cimitir se transforma într'o vânătoare între morminte; la Puigcerda, au fost îngropați oameni pe jumătate vii, nenorociți împușcați fără a fi omorâți și care, în pământul proaspăt, sub ochii celor ce treceau, își mișcau încă mâinile crispate. Nesimțire, necrofilie!

Iată-ne departe de discursurile iacobine în onoarea virtuții! Garcia Oliver, ministrul de justiție în Valencia, exaltă demnitatea prizonierului de drept comun. Nu este urmă de emoție, nici chiar de voluptate la aceia care conduc camioanele tragice. Se aplaudă un milițian care, prin promptitudinea cu care a omorât un tată și un fiu, a evitat între ei o scenă patetică. Ghilotina nu este decât un divertisment spectaculos, prin comparația cu barbaria comitetelor spaniole.

Se păstrează sensibilitatea sufletească pentru propaganda străină. Frontul Popular a răspândit poze și prospecte mișcătoare. A divulgat fotografiile de

copii așa ziși morți în urma bombardamentelor aeriene. S'a putut stabili că unele din aceste fotografii provin dela Morga din Paris. În tot cazul, în tot războiul se numără victime inocente și ele stârnesc, pe drept, cea mai mare milă. Ele sunt o protestare *contra războiului*. Războiul este întotdeauna groaznic, însuși războiul drept, chiar, ca în cazul din Spania, războiul defensiv, obligator.

Fără mișcarea de răsturnare națională, toată Spania ar fi astăzi ce este Catalonia. Și Franța și Europa întreagă ar fi în pericol.

Dar să ținem seama, — acești propagandiști care expun fără rușine cadavrele copiilor, victime nevinovate ale războiului, drept rezultatul unui bombardament, sunt colaboratorii aceloră ce au asasinat cu sânge rece, în afara zonei de război, oameni fără apărare ; copii în prezența părinților și părinții în prezența copiilor, călugări în rugăciune și călugărițe înspăimântate ; și toate aceste crime au fost făptuite în orașe și sate, unde nu se produsese nici răsturnări militare, nici revolte, nici provocări și care n'aveau, dealtfel, nicio pricină de violență.

VII

VANDALISM ȘI RENAȘTERE SPIRITUALĂ

Nu putem tăgădui că fapte asemănătoare s'au mai întâmplat în Spania, în cursul secolelor, cum s'au produs, de altfel, în Europa, de pildă, în timpul războaielor religioase și în Franța, în timpul Revoluției Franceze. Nu voim să ascundem rușinile noastre istorice; toate popoarele au avut vremurile lor turburi și, în cazul Spaniei, ele sunt pe deplin răsplătite, în fața omenirii, prin alte ceasuri, mult mai numeroase, de mărire și glorie netăgăduită.

În fața faptelor de astăzi, s'ar putea evoca vandalismele făptuite în timpul când, desigur, nici Reforma, nici liberalismul, nici școala neutră, nici socialismul, nici anarhismul nu apăruseră încă în viața spaniolă. Fapte asemănătoare au fost înregistrate în rebeliunile din Catalonia (Remences) Valenaia și Baleare (Germanies), care mișcări revoluționare se iscară în al 15-lea și 16-lea secol, pe vremea când domnea Biserica. Pe atunci, atât în Catalonia cât și în Valencia și în Majorca, răsculații au făptuit tot felul de violențe, dela se-

chestre și asasinate individuale sau colective, până la asalturi, bombardamente și cotropirea caselor și orașelor, până la torturarea copiilor și femeilor cu suplicii și groaznice răzbunări. S'a făcut astfel toată gama barbariilor neumane, flagele asemenea ciumei, foamei, toate răzbunările personale, distrugerile mănăstirilor despre care se pretindeau că clopotnițele lor serviseră de posturi de tragere la tir, toate grozăviile revoluționare.

Dar aceasta e un lucru obișnuit la toate popoarele, în asemenea vreme, înainte și după. În orice caz, cu Spania, ceea ce nu era cazul altor țări din Europa, nu era vorba de nicio ură sau prigoană împotriva Bisericii.

Prigoana împotriva Bisericii a fost inaugurată în Spania prin uciderile și incendiile din 1835, asupra cărora Menendey Pelayo a scris pagini mărețe.

Ea se produse, în mic, cu prilejul primei Republici, 1871—1872.

Se păstră liniște până în Iulie 1909, când se produsese scenele săptămânii tragice din Catalonia.

Și din nou cunoscurăm douăzeci și doi de ani de pace până la evenimentele celei de a doua Republici, când au avut loc incendii și asasinate cu totul neobișnuite :

în Mai 1931,

în Octombrie 1934 și

în parte, în Februarie 1936.

Scene ca acelea ce se produc astăzi au avut loc în întreaga Catalonia, în 1835, când se asasină în masă preoții și se arseră mănăstirile. Atunci, ca și astăzi, au fost martiri religioși și distrugerii de edificii celebre — dintre care, mănăstirea Poblet, minunat monument de artă, istorie și cultură națională. Atunci ca și astăzi, edificiile distruse reprezentau în Catalonia vechea civilizație a patriei.

Ar părea, văzând reînnoindu-se cruzimile, că un secol întreg s'a străduit în zadar să producă renașterea culturii catalane. Dar, astăzi, este altceva.

Este un fapt nou și caracteristic în istoria revoluțiilor spaniole: este că distrugere a fost dusă după un plan hotărît, care aparține unui program metodic și că acest program este ca acel care a desfășurat predicarea ideologiilor marxiste și anarhiste. Ceea ce era altădată manifestarea sporadică a unui sentiment pătimaș, deviat prin neștiință și barbarie, explozie furioasă a plebei, este astăzi tentativa exaltată prin discursurile șefilor revoluționari, de distrugere definitivă a simbolului religios și a acelor persoane ce reprezintă și mențin Biserica.

Credem cu toate acestea că rezultatele vor fi aceleași ca și altădată. Impulsia sălbatică de altădată, în vederea distrugerii templelor, a căzut, ea va da greș și astăzi, chiar, cu toate că pagubele sunt mai grave și mai întinse și distrugerea mai generală și mai adâncă.

În cele mai multe cazuri, câțiva ani fură de ajuns pentru reclădirea și pentru reînvierea bisericilor, cu toate că, vai! ceea ce nu mai reînvie deloc, fu măreția și frumusețea monumentelor. Dacă pleba crezu că suprimă spiritul, ea a făcut o greșală profundă, căci spiritul renăscu cu forțe mai mari. Dacă ea gândi că face să dispară călugării, ea reuși momentan, dar sângele martirilor făcu să răsară o recoltă nouă. Ca întotdeauna, în asemenea caz, victima însăși, în curățenia sa, binecuvântă lovitura mortală care o făcuse să treacă pragul unei patrii definitive și dorite; și dacă victima e necurată, martiriul nedrept o purifică.

Ceeace nu trebuie niciodată uitat, este că opera de distrugere a barbarului se exercitează întotdeauna și în chip unic asupra operei savante a oa-

menilor, asupra artei, asupra cărții, fără îndreptare. Opera de artă și cartea vor putea fi înlocuite prin altele, dar nu vor mai fi aceleași, aceste valori ale domeniului intelectual au fost distruse pentru totdeauna.

În aceste catastrofe nu este de obicei decât ne-socotință sau simplă barbarie; o barbarie furioasă și deslănțuită contra unei credințe care nu mai domnește în edificii, nici în locuitorii lor. Spiritul este indestructibil. Nimic nu-l poate înăbuși: nici intențiile Vandalului nici acelea ale criminalului, nici acelea ale nebunului. „Spiritul — zicea Maragal — în fața evenimentelor distructive din 1909 — se salvează întotdeauna“.

Tocmai când se deslănțuiră cele din urmă dez-ordini din 1936, un scriitor catalan, directorul *Cataloniei Sociale*, d-l Ramon Rucabado, publică o carte: *Amintiri din 1835*, în care observă cu dreptate: „Viața monastică renaște numaidecât și ceeace valora infinit mai mult ca reînvierea monastirilor, a artei și a patriei, perfecțiunea creștină apăru peste tot. Devastarea sterilă din 1909 este proba cea mai glorioasă de ceea ce, în ordinea uneltirilor infernale, secularizarea impusă în 1835 cu o turbare demonică rămase fără efect“.

Nu, trebuie s'o mărturisim că a fost un rău, un rău care a început în 1935 și care s'a reprodus de fiecare dată când Revoluția a vrut să-l impună în Spania, că atacurile revoluționare au fost totdeauna, în special, îndreptate împotriva Bisericii, în toate împrejurările, când s'a aplicat așa zisa doctrină curată și folositoare a revoluționarilor, când aceasta a avut naivitatea să creadă, ca Republicanii catolici, în 1931, că s'ar putea isca o revoluție în Spania, fără ca Biserica să sufere, cum, deasemenea, era tot atât de naiv faptul în a crede că opera de bunătate, apostolat și cultură ecleziastică ar fi

putut opri deșertăciunea marxistă în 1936, când am suferit urmările unui veac de năvală și propagandă revoluționară — și că un singur ordin (bisericesc) antirevoluționar, constructiv, care ar fi căutat împiedecarea motivelor revoluției, ar fi pățit tot ceea ce, în istoria Spaniei, se desfășură fără aceste „lovituri“, cu barbarie, cruzime și vandalism.

Revoluționarul Peiro el însuși, în cartea lui deja citată și contra chemării partizane de distractor de biserici¹⁾ și asasin de Dumnezeu, s'a scandalizat de ororile făptuite în aplicarea propriilor sale principii. El scrie :

„Roma păgână prigonea cu o îndârjire sângeroasă pe primii creștini și cu toate aceste, creștinismul triumfă în conștiința maselor populare și printre păgâni“... „Persecuția și martirul primilor creștini fură la originea proselitismului care puse capăt Romei Cezarilor“... „Rusia vru să stărpească în poporul său sentimentul religios care influența masele țărănești; ea vru să sfârșească cu influența adâncă ce o exercita încă icoanele asupra sufletului oamenilor liberați de tirania țaristă; bolșevicii au fost siliți până la sfârșit să se învoiască și să recunoască rădăcinile adânci pe care religia le împlântase în pământurile supuse sclaviei...”

...„Căci, — (adaugă el, cuvântând asupra urii antireligioase a revoluției spaniole) persecuția sentimentului religios și a credințelor religioase naște un drept de netăgăduit — masele populare nu trebuie să-l uite; — este acelaș drept pe care-l revendicăm când suntem persecutați pentru sentimentele noastre politice și sociale“... „Și de aceea nu este stângăcia acelora care, în acest moment, atunci, când rămân atâtea de făcut, risipesc din energia lor să distrugă tablouri și obiecte cizelate (sic)

1) Peiro op. cit. p. 69—71.

sub singurul pretext că au un caracter religios“... „Această atitudine nu face parte din justiție și este cu totul nefolositoare cauzei revoluționare“¹⁾).

Anatema generală asvârlită contra religiei — observă el, încă — a fost atât de aproape urmărită „că au fost persecutați și exterminați toți călugării și toate călugărițele“, într'un chip asemănător, încât nu numai ei și ele, dar toți cetățenii cu idei de dreapta sau cei care, fără să le aibă, votaseră într'o zi pentru dreapta, fură asasinați ca niște câini, într'un fel laș de criminal... „Furia persecuției și a exterminării — zice tot Peiro — merge prea departe de toate considerațiile morale și umane. Se varsă sânge pentru plăcere, depășind cu mult ura și sentimentul răsbunării — care trebuia să izbucnească într'o zi — până a nu ne sfârâma pe noi înșine și nimici ființa noastră fizică și morală“.

Nu s'ar putea cere o mărturie mai autorizată ca aceasta. Ne este dată printr'unul din acei care au condus revoluția și care au fost îngreșoșați de ea.

Nu se găsește, deci, niciun argument pentru a îndreptăți vandalismul antireligios în Spania, niciun argument, cel puțin, care să merite a fi reținut. Un propagandist al Frontului Popular în streinătate, care-și zice catolic, a încercat să justifice atrocitățile prin deficiențele catolicismului spaniol. Cum ar putea aceste deficiențe să îndreptățească „Frontul popular“ să distrugă templele și să extermine călugării și călugărițele?

Se pretinde deasemenea că atacurile contra religiei sunt o urmare naturală a adeziunii erarhiei eclesiaste la mișcarea condusă de generalul Franco.

Nu se ignorează cu toate acestea că vandalismul antireligios s'a manifestat prin desordini și cruzimi fără număr, începând dela venirea Frontului Popular,

---

1) Peiro op. cit. p. 69—71.

la putere în Februarie 1936. Contra acestor dezordini, toți șefii opoziției au protestat în discursuri pronunțate la Cameră. Ei au denunțat distrugerea operelor de artă, tablourilor religioase, monumentelor cu sculptură policromă-barocă — mândria Spaniei. Calvo Sotelo, în două din ultimele sale discursuri, enumără lista crimelor comise. Toate acestea figurează în procesele verbale din ședințele Corteselor dela Martie la Iulie, în *Diario de Sesiones de Cortes*, etc.

Dela 16 Februarie la 15 Iunie inclusiv, 160 biserici fură în întregime distruse, alte 251 fură incendiate, atacate sau asaltate; 269 asasinate fură comise și 1287 persoane fură atacate și grav rănite — printre ei numeroși eclesiaști. Elementele Frontului Popular n'au avut atunci nevoie de a fi stârnite de forța militară pentru a desfășura munca lor antireligioasă și criminală.

Ridicarea militară și mișcarea națională care urmă sunt într'adevăr o revoltă contra unei stări de lucruri care nu putea să se mai prelungească.

Pe scurt, contrarevoluția care înaintează de câțeva vreme spre Revoluția totală și triumfătoare.

PARTEA DOUA

F A P T E L E

I

INȘTIINȚARE

Aceste pagini nu au pretenția de-a fi un studiu complet asupra tragediei spaniole, socotită din punct de vedere religios.

Toate elementele de informație au fost culese din izvoare a căror autenticitate nu poate fi pusă la îndoială.

Faptele cunoscute mai mult sunt acelea care au avut loc în Catalonia; apropierea de frontieră a îngăduit acolo o abundență de amănunte care lipsesc pentru provinciile Valenciei și Murciei, ca și pentru zona andaluză, castiliană și aragoneză, ocupate de Roșii. Chiar în Catalonia sunt regiuni despre care nu avem nicio știre.

Totul îngăduie, cu toate acestea, să afirmăm că tabloul dat de către Catalonia se regăsește la împreunarea teritoriilor care au fost sau care sunt încă supuse dominației roșii. Această generalizare a cruzimilor antireligioase par să întărească prin

aspectul pe care îl prezintă localitățile recăpătate de armata albă.

Intr'adevăr, dela începutul mișcării restaurației naționale, cum s'ar zice, dela sfârșitul lui Iulie (1936 N. T.) până azi, trupele albe au recâștigat importante teritorii în Andaluzia, în Estremadura, în Noua Castilie și în Biscaia; ei bine, peste tot unde a stărut dominația roșie, s'au găsit bisericile distruse, fără a mai socoti alte stricăciuni de tot felul și s'a constatat asasinarea preoților, călugărilor și a persoanelor cunoscute pentru opinia lor catolică.

Recâștigarea teritoriilor ne-a îngăduit să obținem o informație ilustrată a atrocităților făptuite, informație ce a fost imposibilă, din contră, în Catalonia, unde teroarea continuă a domni; singura informație grafică ce se posedă din această provincie sunt actele pe care trimișii străini au putut să le dobândească, în Barcelona, la începutul evenimentelor din Iulie. Și după cum din faptele ce ne sunt cunoscute în Catalonia, ne permitem să deducem ce se petrece în restul Spaniei; tot astfel, vederile ce ni le oferă fotografiile venite din zona roșie recucerită de Albi ne dau o idee de sălbăteciile săvârșite în Catalonia.

Atragem luarea aminte, în sfârșit, că noi nu avem nimic să adăugăm acestor povestiri (cele mai multe cazuri trăite) de oameni urmăriți, care au reușit să scape, și de alți martori care au fugit din zona roșie; dimpotrivă, noi le-am scutit de orice comentariu, reducându-le la forma lor schematică.

Oferim, dar, opiniei mondiale și viitorilor istorici, o informație credincioasă și adevărată. Dar, făptuite în cea mai mică măsură, crimele n'ar fi mai puțin crude și criminalii n'ar putea să le îndreptățescă, în fața tribunalului dreptei judecăți și omeniei, chiar dacă ei ar fi fost întărâtați de cea mai mică furie asupra victimelor.

II

TEMPLELE DISTRUSE

Orice revoluții antireligioase încep prin suprimarea templelor, loc de întâlnire a credincioșilor. Aceștia se găsesc astfel lipsiți de căminul comun și de ambianța sa întremătoare și familiară.

Toate persecuțiile contra Bisericii catolice au procedat la fel. Niciuna, cu toate aceste, — cum am mai observat, — n'a fost făptuită sub forma, nici cu amploarea și rafinamentul de distrugere ce se observă în Spania roșie de astăzi. Intr'adevăr, nu s'a incendiat, furat sau pângărit numai câteva temple, ci, pe-o scară mai mult sau mai puțin întinsă, în teritoriul comunist sau anarhist, s'a suprimat orice puțință de cult.

Am arătat, dealtfel, că această distrugere nemiloasă se supunea unui plan pregătit de-o „mână lungă“; bande de incendiatori specializați au parcurs localitățile, una câte una, pentru ca niciun monument religios să nu scape.

În Rusia Sovietică, ca și în alte revoluții antireligioase, acțiunea contra templelor s'a redus câteodată la închidere, la sechestrare sau la prădare. Aceasta n'a fost deajuns Spaniei roșii. N'au

voit să se folosească măcar pentru alte trebuințe, de localul care reprezenta templul. A trebuit să-l distrugă, dintr'o dorință feroce de a sfărâma totul și a șterge orice amintire. În acest scop, după un prim atac incendiator cu materii inflamabile sau cu bombe — altele se făceau cu explosibile — au sfârșit prin a întrebuița târnăcopul, pentru dărâmarea în regulă a edificiilor, spre a le face să dispară sau a le face să piardă aspectul religios.

Toată lumea cunoaște priveliștea tradițională a localităților spaniole, priveliște asemănătoare, din punct de vedere religios, aceluia din alte regiuni din lumea creștină. Înfașurarea umilă sau măreață, a bisericii parohiale, domnește în centrul urban al orașelor, satelor și cătunelor. Clopotnița, iată ce se zărea mai întâi. Aceste clopotnițe dădeau un sens spiritual văilor Pirineilor, ca și întinderilor deșerte ale Castiliei, ca și surzătoarelor țărături mediteranee sau atlantice. Imprejurul acestor simboluri se învârtea de secole ritmul vital al generațiilor. Schituri, în vârful colinelor, sfârșeau prin a sensibiliza priveliștea. Revoluția marxistă și anarhistă, într'o intenție foarte curată... a avut grijă să fărâme legătura ce unea pe locuitori de aceste simboluri. Locul ocupat altă dată de biserică este astăzi un edificiu înnegrit, sau niște ziduri triste și singuratică, sau o grămadă de ruine informe și chiar, în unele cazuri, un loc gol. Cât pentru coline, ele au fost decapitate de schiturile lor. Nu știm dacă distrugătorii sau acei care le comanda această devastare au cea mai mică idee de valoarea acestor biserici, ca monumente istorice sau artistice, care conțineau, la rândul lor, foarte adeseori, numeroase tezaure de artă și foarte des chiar erau exemplare unice în istoria unor perioade estetice, ca epoca romană în nordul și nord-estul spaniol. Orice ar fi, faptele ne fac să înțelegem

că, în felul lor, aceste creații de artă, moștenite de secole, nu oferă nicio valoare istorică nici înălțătoare pentru națiune.

Mai mult: în dorința de a sfârși cu aceste monumente din cauza caracterului lor religios, s'a adăugat acela de a le face să dispară; iar, din cauza caracterului lor istoric, pentru că reprezentau alte epoci scilicet și constituiau tipuri de civilizație, pe care marxismul voiește să le distrugă.

Intr'adevăr, este cu neputință, în toată Spania și în special în regiunile care dela ridicarea creștinismului n'au încetat de a fi creștine, sau revin după o scurtă sau lungă întrerupere, este imposibil a separa istoria de sentimentul religios și de acela al creației artistice. Dealungul secolelor aceste două istorii se confundă, cum se confundă cucernicia și cultura, civilizația și credința. Pentru aceasta, toate atacurile contra simbolurilor religioase deveneau forțat un atac contra artei. Și tot pentru aceasta orice violență comisă, sub pretext de spirit de avangardă, de către un oarecare futurist furios, contra artei tradiționale spaniole ar fi însemnat o jignire a sentimentului religios al Spaniei.

Cultura este un complex ce nu poate fi împărțit în sectoare independente: este o greșală a se închipui că se poate menține tradiția și esențele culturale ale unui popor, smulgându-i tot ce a fost creat de un sentiment religios al colectivității, și este ceva nu mai puțin grav, contra culturii, de a ne consola de sălbăticiile comise în Spania roșie contra artei, gândind, — ceea ce nu e sigur, — că ele n'au turburat decât lucrurile eclesiastice.

Perioade întregi ale romanului primitiv, ale goticului, ale renașterii, ale barocului și ale modernului din 1900 au fost devastate.

Nu s'a respectat, de pildă, la Barcelona, Bise-

rica Sfânta Maria, delicata bijuterie a artei gotice, loc de pelerinaj pentru toate spiritele sensibile care vizitau cetatea „comtală“ și ai cărei pereți luaseră parte la mortificarea sfântului Ignațiu de Loyola și păstrau amintirea tinerilor ani ai Sft. Joseph Oriol. Populația striga stupid în timp ce incendiau templul care, prin binefacerile sale parohiale și instituțiunea „hrana săracului“, — datând din secolul al XVII-lea, îmbrăcase și hrănise atâția oameni goi și înfomețați.

Au distrus Nuestra Sênora de la Mercé, monument nedespărțibil de organizația, multi-seculară, de răscumpărare a captivilor, patroana cetății centrale, „Nuestra Sênora de la Mercé“, a cărei imagine a văzut prosternându-se generații de prinți și sfetnici: toată viața politică, toată viața civilă a capitalei mediteraniene.

Și pe Rambles, Betleemul, asemenea a căzut: unul din exemplele cele mai tipice ale barocului spaniol, și care aparținea altădată *Tovărășiei lui Iisus*. El a fost distrus în câteva ore. S'a oferit plebei spectacolul incendiului său. Nu au mai rămas decât unele porți. Furia distrugătoare s'a înverșunat la fel contra templului ispășitor al „Sfintei Familii“, capodoperă a geniului lui Gaudi, sărbătorit în pagini nemuritoare de poetul Maragall, exemplu unic de artă modernă îndrăzneată și cu totul originală.

Nuestra Sênora de Carme, alt templu modern, n'a scăpat mai mult distrugerii, cu toate dispensarele, școlile și întreprinderile sale de asistență socială.

S'a respectat oare San Paul del Camp, exemplu pur de artă romană și care scăpase altor revoluții? Cu turbare s'au dedat, cu lovituri de ciocan, — se spune, — asupra coloanelor și capitelor.

Nuestra Sênora de Pin a fost prada flăcărilor:

această minune gotică din centrul oraşului posedă o rozace pe care d-l P. Lavedan o numea cu drept cuvânt un lucru admirabil, o piesă unică. Au fost distruse deasemenea biserica pentru acatiste Buna Vestire, Sfânta Născătoare, Sfânta Ana, din apropierea pieţei Catalonia; Sfânta Ana cu clopotniţele sale şi capela ei, de pictorul Viladomat şi atâtea alte temple a căror listă ar fi fără sfârşit. N'au cruţat nici foarte vechea biserică romană Sant Pere de los Puellas: fragment viu al evului mediu, în inima unuia din centrele comerciale a multuoasei cetăţi.

Se ştie că, pentru moment, catedralele San Justo şi San Philippe au scăpat vandalismului; dar nu trebuie atribuit acest scrupul niciunui sentiment de respect sau de estetică. Este o simplă măsură de prudenţă. Aceste temple sunt apropiate clădirilor oficiale şi dărâmarea lor ar ameninţa casele vecine.

Pilda Barcelonei a fost urmată în toată Catalonia. Vechile şi elegantele catedrale Vich, Lérida au fost incendiate; altele devastate.

Semnalăm cu plăcere că s'au salvat catedrala Tarragona, ca şi sculpturile sale funerare care au uimit atâţia cercetători de artă spaniolă din secolul al 15-lea, şi vestita sa catapeteasmă de alabastru, apoteoza artei gotice a catapeteazmei în piatră, atât de caracteristică Cataloniei medievale.

Cu catedrala Vich au dispărut picturile zidurilor făcute de José-Maria Fert. Celebrul artist, unul din cei mai mari ai timpului, închinase ani întregi acestei munci, care trebuia să-l immortalizeze. Astfel că, cu templele, dispărură numeroasele opere pe care ele le conţineau. Să nu vorbim mai mult de vechile catapetezme. Dar, în aceste biserici şi în aceste catedrale, se găseau un mare număr de sculpturi premergătoare renaşterii actuale: Vallmitjana, Campeny, Amadeu.

După exemplul lui José-Maria Sert, alți pictori moderni, ca Darius Vila și Vila Arrufat, argintari ca Soldevila, Jou, Sunyer, îmbogățiseră noile temple, unii cu pânzele, alții cu bijuteriile lor.

Ei își văzură creațiunile furate, mutilate, pângărite.

E cu neputință să se întocmească inventarul monumentelor distruse și al minunățiilor de artă dispărute. Mănăstirea Sfânta Maria din Ripoll, prim centru cultural al Evului Mediu catalan, renumită pentru fațada sa romană, a fost devastată. S'au pângărit mormintele comtale și cenușa fondatorilor naționalității a fost aruncată în râul Fresser. Nu se mai știe nimic despre măreții Criști de Piera, distruși din primele zile, și de Balagueri, distruși cu profanări diabolice și cu excese exatologice; cel din Caldes de Montbui a dispărut.

Vandalismul n'a atacat numai templele publice. Exercițiul cultului, oprit în orice activitate colectivă, a fost deopotrivă urmărit și ca libertate individuală.

S'au cercetat, deci, și distrus sistematic oratoriile particulare în familii. În apartamentele asaltate de grupele teroriste, în special în cartierele frumoase, s'au îndârjit într'un fel neobișnuit asupra obiectelor cu caracter religios: imagini, picturi, cărți, etc...

O mulțime de persoane au fost asasinate pentru că au vrut să apere aceste relicve ale intimității lor. Nici, cel puțin, amintirile de familie nu sunt îngăduite; acela ce îndrăznește să păstreze vreun obiect de acest fel, riscă să fie condamnat la moarte.

Niciodată, poate, în istoria persecuțiilor religioase, nu s'a pomenit un caz asemănător: în câteva luni, o regiune creștină de veacuri a văzut dispărând de

pe pământul său orice simbol religios ¹⁾. Judecând din afară, s'ar spune că este astăzi o țară perfect atee.

Dar acest ateism total și totalizat a fost impus prin millocul cel mai atroce de violență. Este vorba de unul din atentatele cele mai animale care se cunosc contra conștiinței individuale. Aceasta este deasemenea o injurie adusă libertății sociale de a refuza colectivității dreptul de a se reuni într'un scop superior. Aceasta este negația drepturilor esențiale ale personalității omenești.

---

1. In dorința de a demonstra că s'au salvat obiecte de artă religioase în Catalonia, Generalitatea a organizat la Paris, începând din luna Martie 1936, o expoziție de artă catalană veche. Piesele expuse erau, majoritate, din Muzeu. O mică parte din obiecte de argintărie specială au fost salvate dela distrugere și furt: asta nu e decât o mică parte din cele dispărute. Dealtfel, nu în colecții și muzee, operele de artă religioasă au viața lor proprie, ci în Bisericile astăzi despuiate. (Să cercetăm acest document în Apendicele No. VI).

III

INCENDIERILE MÂNĂSTIRILOR

Marele poligraf Menendez y Pelayo a spus despre unele perioade ale vechii Spaniei că societatea devenise o „democrație monahală“. Nu vom relua aici vechea polemică asupra rolului de ordine religioasă, în desfășurarea civilizației spaniole.

Sunt regiuni pe glob, asemenea Americii spaniole în întregime, care au fost civilizate și incorporate culturii europene, de acei religioși franciscani și iezuiți așa de discutați. Este P. Bartolomeo de las Casas, apostol și protector al Indienilor. Este F. Junipero Serra, Franciscano de Majorca, fondator al San Franciscului și colonizator al Californiei. Sunt Capucinii catalani, care au evanghelizat bazinul Orenoc. Sunt misiunile de iezuiți, în Paraguai: când au fost obligați să le părăsească, pădurea virgină relua un pământ câștigat prin civilizație și prin temple.

E mult timp de când această polemică a luat sfârșit și, când se face bilanțul, trebuie să observăm în coloana avutului o enormă cantitate de beneficii atât culturale cât și caritabile, realizate de aceste ordine religioase care abundă în Spania. În rezumat, nu se poate scrie istoria literară și științifică a acestei țări, nici a umanismului și a cercetărilor științifice, nici cea a colonizării și a

europenizării Americii dacă se face abstracție de acești religioși.

Contra lor s'a asmuțit satira voltairiană. Asupra lor anticlericali bătâni au revărsat ciuda și reaua lor dispoziție. Dar, insistăm: tot acest anticlericalism batjocoritor dispăruse din circulație chiar și din Spania.

Pentru aceasta noi am putut afirma că atacurile contra mănăstirilor n'au ascultat de astă dată tendințele nici fobiile care le inspiraseră odinioară, în 1835 și în 1909. Există identitate în faptele acestea, în aspectul lor exterior (chiar dacă ele ar fi cu mult mai grave în cazul actual, prin motivul întinderilor lor). Există identitate, dacă vreți, în obiectul atacat; dar nu este nici la asediatori, nici în scopul pe care îl urmăresc.

Am arătat în trecere că, în 1835, se vorbea despre explozii barbare, de o sălbătăcie tragică, din partea unei plebe condusă de drojdia societății și preparată fiziologic la aceste excese de propagandă politicianilor și intelectualilor, atunci, interesați să limiteze importanța numerică și influența clerului organizat, în Spania.

Cum s'a văzut în urmă, aceste incendii ale mănăstirilor, cu toate sălbătăciile consecutive, nu mergeau dincolo de izbucnirile lor imediate. Intre altele, ei erau adunați în bande, din grupe de oameni ce n'aveau nimic a face cu puterea publică responsabilă, care păcătuia fără îndoială prin moleșală sau răutate, dar atâta tot.

În cazul de față, dimpotrivă, grupurile care realizau extirpația religioasă de care am vorbit, se supun consemnelor partidelor sau intereselor, care au o participare directă, personală și preponderantă în guvernare: cel din Valencia ca și cel din Barcelona și Bilbao. Și, precum am dovedit prin textele lor proprii de altfel, de acord cu progra-

mul lor social de subversiune radicală, urmăreau desființarea, anihilarea completă a amintirii întregului spirit religios, fiind dat că așa zisul spirit este esențialmente opus ideologiei ateiste, baza marxismului și anarhismului.

Nu e taină pentru nimeni că ordinele religioase, persecutate de fapt în Spania republicană în acești din urmă ani, au îndeplinit în toată discreția și prudența lucrul lor de apostolat, alături de ierarhia eclesiastică. Nimeni nu putea să se plângă de nedreptate nici de propagandă pe terenul politic. Ordinele contemplative se consacrau exclusiv rugăciunii și vieții spirituale, ordinele active apostolatului misionar; altele, studiului; unii, sfântului sinod; alții, însfârșit, operelor de binefacere sau învățământului. Nimeni nu poate să-i învinuiască de-a fi fost consacrați la nimic altceva decât acestei îndeletniciri, dacă s'ar putea spune interioare, de spirit creștin.

Cu toate acestea, toate mănăstirile și schiturile au fost incendiate sau distruse, sau închise, sau întrebuințate la altceva. Însfârșit, totul suprimat. Prin urmare, inutil să mai stabilim o listă. S'ar potrivi aidoma cu aceea a tuturor stabilimentelor ocupate de ordinele religioase, asupra căreia este sau a fost până la redobândire, zona roșie a Spaniei actuale.

Detalii, cunoscute de noi, asupra revoluției din Sabadell ne permit să ne facem o idee de felul cum s'a procedat la această distrugere.

La 19 Iulie, prima zi de revoluție, nu s'a petrecut nimic deosebit în Sabadell. A doua zi, luni, sosiră din Barcelona camioane încărcate cu arme de tot felul. Preoți, călugări — ca, dealtfel, toate persoanele cunoscute — căutau refugiu în afară de domiciliul lor, dar fără să părăsească orașul care era înconjurat.

Marti dimineata, militienii se apucara sa incendieze bisericile. Cea dintai a fost arsa Parohia Precuratei Zamisliri a Maicii Domnului (*Inmaculada Concepcion*).

Noaptea de marti sau miercuri a fost aceea a marilor incendii. Se arse San Feliu Africano, San Salvador, Nuostra Senora de Garcia, San Vincent de Junqueres, bisericile si capelele Surorilor Sfantul Iosif si Sanctuarul Sanatatiei; tot asa si schitul Nuestra Senora din Togores. Nu a mai ramas in picioare decat biserica Sfintii Escolapieni, care fu transformata in ambulanta, capela ospiciului, mica biserică a Bătrânilor părăsiți și aceea a Carmelitelor. Se dete, deasemenea, foc manastirilor Sfintilor Parinti ai Fecioarei Maria, Maristes, Escolapiennes și la toate celelalte.

Miercuri dimineata nu ramasese in picioare, la Sabadell, un singur edificiu religios. Anarhistii, ajutati de cateva elemente de stanga, si chiar de *Actiunea Catalană*, parcursesera localitatile dimprejur. Ei distrusesera toate bisericile din partea Vallèsei, sosind, astfel, pana la Castelltersol, unde, pentru a celebra marele succes al focului dela Parohială, imbracara sutanele si podoabele gasite in sacristie. Pe urma, iesira pe un camion si parodiara o ceremonie religioasa. Militienii asupra carora ei cazura in apropiere de Polau Solitar, crezand ca au de a face cu adevarati preoti, traseră asupra lor si ii omorira.

In timpul acestor fapte, elementele sindicaliste ramase la Sabadell luara toate localurile ce aparțineau personalitatilor de dreapta si patronilor si incepuera perchezitiile la domiciliu. Nu mai era mijloc de iesire din oras. Catiiva care cautau sa scape, intre altii, trei preoti Claretieni si doi Escolapieni o plătira cu viața lor.

Printre preotii asasinati in Sabadell, citam pe :

Reverendul Gayetono Clausellas așa de venerat prin vârsta și virtuțile sale, capelanul azilului Bătrânilor părăsiți, prin dispoziția expresă a fondatorului acestei instituții : doctorul Sarda y Salvany ; Angel Rodamilans, călugăr din Montserrat ; Reverendul Pou, vicar la Inmaculada Concepcion ; Reverendul Juan Massaguer, vicar la San Feliu. Din comunitatea claretienilor, care se ridica la doisprezece sau treisprezece, unul, cel mai tânăr, abia putu să scape. Din Escolapieni, cinci sau șase fură asasinați. Toate acestea numai în Sabadell ; fapte asemănătoare se petrec în sute de localități.

Azi, când socotim tot ceea ce a fost suprimat, ne putem da seama de ceea ce aceste stabilimente religioase realizau, de ce a pierdut, în aceste zile, societatea spaniolă, supusă teroarei roșii.

Ne reamintim strălucirea cultului în mănăstirile benedictine, unde sfânta liturghie se desfășura cu atâta credință și măreție. Ne gândim la lungile ore de rugăciune publică, în care se adânceau călugării în timpul zilei, pe când lucrătorii evanghe-liști lucrau la vie.

Vedem opera misionară și populară a Francisca-nilor și Capucinilor care, cu spiritul lui Poverello d'Assisi, pătrundeau în colțurile cele mai ostile ale lumii proletare și se recunoșteau ca frați adevărați.

Trecem în revistă studiile și cercetările științifice îndeplinite de Dominicani, fără acea pedanterie a raționaliștilor de Ateneu sau stâlpi de cafenele.

Ne dăm seama de munca de sfințenie interioară și de câștigul spiritual mulțumită căruia Carmeliții clădeau comunitatea creștină.

Admirăm puterea cu care Iezuiții urmăreau, în ciuda obstacolelor, lucrul lor de misionari și de oameni ai științei.

Socotim de neînlocuit Oratoricii închiși în paraclisele lor.

Plângem pe bolnavii lipsiți de dragostea, de mângâierea și de abnegația cu care îi îngrijeau Frații San Juan și Preoții Camillieni. Aziluri și orfelinate sunt de două ori orfane.

Socotim miile și miile de copii, care primeau o educație completă în cele mai moderne colegii ale Escolapienilor, Salesienilor, Maristilor și Fraților Școlilor creștine.

Vedem, însfârșit, ce gol lasă fiii lui P. Claret apostolatului popular, pe lângă masele munci-toare.

Dacă aruncăm, acum, o privire spre ordinele feminine, atunci câmpul de acțiune feminină se sporește văzând cu ochii pe orizontul fără margini al carității. Un foarte mare număr de mănăstiri de călugărițe erau centre de rugăciuni și de viață contemplativă. De câte ori avangarda furioasă a revoluției nu s'a oprit în fața acestor femei necunoscute de lume, fără nume personal, care se numeau simplu: Benedictina, Clarissa, Capucina, Carmelita, Salesiana, riguros închise, supuse celui mai aspru regim!

Și numărul nemărginit de femei aparținând congregațiilor moderne, ducând viața activă, ocupate cu îngrijirea bolnavilor, cu strângerea bătrânilor și copiilor părăsiți și a căror muncă n'ar putea egala zelul, sacrificiul și resemnarea Micilor Surori ale Săracilor.

Un popor poate, fără să se mutileze, să întărească el însuși toate aceste elemente de viață spirituală și morală? Cum să poți înlocui această imensă efortare dezinteresată?

Care este omul cultivat și autentic liberal care nu și-ar da socoteală de neorânduiala spirituală produsă de toate distrugerile și desființările?

IV

ATENTATE LA CULTURĂ

A distruge un templu înseamnă chiar un atentat contra culturii. Dar acest atentat este și mai grav dacă, în acelaș timp cu templul, distrugem și arhivele eclesiaste, și, dacă lucrul de extirpare nu se mărginește la monumente, dar, în amănunțele vandalismului său, vizează desființarea și pierderea publicațiilor catolice, bibliotecilor parohiale ale centrelor de cultură instalate în stabilimente catolice, ca și la incendiul și la răvășirea bibliotecilor. Așa s'a întâmplat în Spania Roșie.

Ce hispanist, ce istoric, nesocotește importanța arhivelor parohiale, sursa pentru istoria cetății, satului, provinciei? În cărțile parohiale din generație în generație au fost consemnate darurile principale ale vieții fiecărui individ, aparținând comunității, datorită lor s'a putut fixa istoric un mare număr de date. De atâtea ori s'a găsit în arhive documentarea fundamentală sau monografică întrebuintată mai târziu în redacția marilor opere istorice, generale sau particulare. Acest morman de documente, în ciuda sfortărilor câtorva arhivari zeloși a fost distrus în cea mai mare parte. S'a făcut la fel chiar cu arhivele episcopiei unde materialul adunat era, firește, mai abundent și de mai mare valoare.

Se știe că Barcelona și Madridul constituesc cele două centre mai importante ale lumii, prin pu-

blicarea cărții spaniole. Se găseau acolo, bineînțeles, mari case de editură specializate în lucrări catolice.

La Madrid, în urma revoluției roșii și a războiului civil, casele de editură au dispărut practic. E de prisos să mai stăruim asupra collapsu-ului pe care îl reprezintă pentru cartea spaniolă ca semn al culturii țării. La Barcelona, casele de editură, ca și celelalte industrii au fost colectivitate și sunt astăzi dirijate de comitete de lucrători și funcționari. Producțiunea lor a scăzut din lipsa marelui număr de scriitori și tehnicieni care îndreptau și corijau cărțile și pentru că, din punct de vedere comercial, s'au secat, în mare parte, sursele de venituri ale ziselor case: a) aceea a subscrierilor operelor în curs de publicare sau cumpărate la timp (pentru că subscriitorul, om bogat și cult, a fost asasinat, sau a fugit, sau se găsește în mizerie); b) acele ale vânzării în America (din cauza dificultăților de exportare prin lipsa de lucrări noi). În rezumat: revoluția roșie a reușit să păgubească Spania, cel puțin temporar, de supremația producției editoriale în limba spaniolă.

Se știe, deasemenea, că renașterea literară a Cataloniei a făcut să se nască importante case de editură. Ele au suferit ca și celelalte. Dar acele care erau catolice, au dispărut, cum a trebuit s'o facă și casele nereligioase care publicau cărțile catolice în spaniolă, și cum a trebuit, înfârșit, să se resemneze a suprima producția lucrărilor religioase, casele, care, publicând cărți în castiliană sau catalană, puteau fi considerate ca neutre.

Cartea științifică, tehnică sau informativă, cartea ca instrument de cultură este greu amenințată. Nu vor mai încapa pe piață decât cele două feluri de publicații care băntuiau mai de mult chioșcurile și contribuiau efectiv la răsturnarea morală care s'a arătat

odată cu revoluția. (Facem aluzie la literatura pornografică și la aceea de propagandă marxistă și anarhistă.)

Astfel sunt ciuntite sau retrase din circulație: Biblia „Fundăției Biblice Catalane“, monument de literatură „renacentistă“. Biblia din Montserrat, suma științei benedictine; edițiile filologice, istorice și apologetice din Biblioteca Balmes, unde numai „operele complete“ ale filosofului Vich formează un ansamblu de patruzeci volume; clasică *Istorie a Papilor* de Pastor; *Apologia* de Weiss și atâtea alte opere capitale, fără a enumăra colecțiile populare manuale de difuziune culturală, reviste și cărțile de tot felul.

Acestea numai pentru Catalonia, fără să mai spunem că la Madrid a fost sfărâmat avântul editurilor catolice și centrul Înaltelor Studii ce era Escorialul.

Am vorbit mai sus de munca formidabilă în domeniul culturii, de ordine religioase consacrate învățaturii.

Învățământul religios apărea, din punct de vedere practic, în Spania, ca singurul mijloc, și am spune, dinadins, providențial în a suplini deficitele materiale și morale ale Statului. Statul nu era, financiarmente, capabil de a crea nici de a susține toate instituțiile de învățatură, de cercetări, etc. care măreau cultura și meriția marile tradiții intelectuale ale țării. El nu putea să prezinte (în afară de marxism) un corp de doctrină morală pentru înlocuirea principiilor fundamentale de educație tradițională europeană, bazată pe morala creștină. Nu putea să fabrice în serie profesori buni: când încercă, în epoca pe când socialiștii predominau în guvernul Republicei, reuși desigur în construirea stabilimentelor, chestie materială, dar nu obțină decât cele mai sărace rezultate, la formarea perso-

nalului de învățatură: care fu improvizat și se arată foarte animat de furia propagandistă antireligioasă ca de o adevărată vocație pedagogică.

Cum stabilimentele religioase, sau întreprinderile educative fondate de grupările catolice, nu urmăreau nici o țintă lucrativă, ele puteau răspândi gratuit învățatura elementară claselor proletare și rivaliza cu Statul, în domeniul învățământului secundar și superior, pentru că erau științificește mai dotați câte odată decât stabilimentele oficiale. Pentru aceasta am subliniat că în Spania cadrele profesorilor liberi erau formate exclusiv aproape de oameni care au fost elevii Iezuiților, Salesienilor, Maristilor, Escolapienilor și Fraților Doctrinei Creștine, cum familiile bune nu găseau nimic pentru fiicele lor, decât să le pună în pensionatele ordinelor feminine.

Dar acțiunea catolică nu se mărginește la aceste domenii de învățământ primar și secundar, universități și pensionate. Ea se exercită, în special, în învățământul adulților și în formarea personalului feminin pentru birouri. Unul din marile stabilimente din Barcelona modernă era „Institutul de Cultură și Biblioteca populară pentru femeie” organizat și condus de o doamnă din cele mai vrednice: Doamna Francesca Bonnemaison, văduvă Verdaguer. Specializat în toate tehnicile moderne, acest Institut răspândea instrucția la duzini de mii de tinere fete, pe care le-a făcut capabile să-și câștige viața și să fie folositoare societății.

Din micul grup parohial în centrul academiei orașului, cultura ocupă locul său în organizația cu caracter catolic. Ele nu duc lipsă de biblioteci, cu reviste și periodice. În patronajii și cercuri se vede în comun un nucleu de cititori, toți lucrători sau funcționari. Se predau deasemenea și cursuri, cicluri de conferințe, explicații științifice. Un mo-

del de felul acesta era „Cercul de studii al federației tinerilor Creștini din Catalonia” ale cărui trepte cuprindea majoritatea tineretului diocazelor catalane.

Ca exemple de instituții mai mari, atenee, academii, cităm: „Academia catolică din Sabadell” și „Foment de Pietat” din Barcelona.

Toate activitățile proprii tineretului puteau să se desfășoare la Academia din Sabadell. Amintim pe doctorul Sarda i Salvany, veritabilă figură apostolică și director, timp de aproape jumătate de secol, care prezida spiritualicește lucrările. În bibliotecă și în arhivele sale se găsea tot materialul pentru istoria religioasă din secolul al nouăsprezecilea spaniol. În corespondența sa figurau scrișorii dela Mila i Fontanals, de Rubio i Ors, Javier Llorens i Barba. José M. Quadrado, de Menendez y Pelayo de Pereda, de Torras i Bages, etc. Totul a dispărut în flăcări.

„Foment de Pietat” avea ca principal obiect cultura eclesiastică. Timp de ani, editase numeroase broșuri de educație religioasă și morală care atingeau cel mai mare tiraj (100.000 exemplare și mai mult) niciodată obținut în Catalonia. Adusesse o bibliotecă de peste 50.000 de volume consacrate științei eclesiastice. Cităm *Analecta Tarranconensia* ca publicație de înalte studii. Registrele sale populare de rugăciune se găseau în toate comisiunile. Clădirile, casa de editură, biblioteca tot a fost distrus.

Și enumerația ar putea continua.

Șă nu uităm de operele de cultură ale seminarelor. În fiecare dioceză, funcționarea unui seminar presupune o mănăstire de profesori, o organizație, o bibliotecă specializată. Un bibliofil de anvergură, doctorul Jaume Barrera, făcuse biblioteca și arhivele Marelui Seminar din Barcelona, un model

de bibliotecă eclesiasă. Toate acestea au fost devastate.

În ordinele religioase, singur numele de Montserrat deja citat, reprezintă unul din cele mai glorioase capitole ale istoriei eclesiaste din Spania. Biblioteca acestei mănăstiri, conținând 150.000 volume, specializate în filologie veche și orientală cu manuscrise și texte iluminate, rarități incunabile gotice, imprimeria a cărei tradiție urcă la originile artei tipografice, *Analecta Montserrantesia* și *Catalonia Monastica*; muzee, biblioteci egiptene, asiriene, lapidare, preistorice și montserratiene: toate acestea făceau din Montserrat un cuib de cultură autentică și profundă. Sălile și coridoarele mănăstirii erau ornate cu picturi de artiști clasici și moderni. Acest tezaur prețios, cu răbdare adunat de societatea benedictină a trecut în mâinile ateismului roșu.

Să ne amintim, deasemenea, de bibliotecile pe care Capucinii le posedau în mai multe mănăstiri, mai ales aceea din Sarria cu 10.000 volume, aceea din Ignalada, cu 50.000 volume, toate arse. În multe din aceste biblioteci se păstrau incunabile și alte cărți rare de o valoare nemăsurată. Totul a fost răvășit și distrus.

Și nu mai vorbim de bibliotecile, arhivele și documentația constituită, în special, de eclesiști consacrați studiului. Iată pierdut fructul numeroșilor ani de muncă și cercetări răbdătoare. În incendiile și distrugerile care avură loc la Madrid, în 1934, eminentul paleograf P. Garcia Villada, iezuit, pierdu toată documentația și tot ce avea scris asupra istoriei eclesiaste, care se confunda cu istoria culturală a Spaniei. Acest caz, atunci izolat, și care cauză atâta emoție în mijlocul erudiților din întreaga lume, este acum generalizat în Spania roșie.

V

MARTIRIUL CLERULUI MIREAN

Spectacolul tuturor acestor distrugeri ia un aspect și mai tragic, când înfățișezi tabloul victimelor jertfite de ferocitatea antireligioasă. Indrumătorii marxiști și anarhiști decisera dela începutul exterminării de tot ce putea reprezenta ierarhia și funcția eclesiasă. Se purcese la îndeplinirea acestui program, într'un fel așa de sistematic că e cu neputință de a nu vedea premeditarea.

Primele grupuri care începură excesul, distruseră și omoriră fără control. In ceea ce privește aceste acte, dacă vrem, putem invoca delirul și exaltarea produsă de izbucnirea războiului civil. Dar fapt este că, îndată calmul restabilit și lupta civilă limitată la frontierele militare, milițiile marxiste și anarhiste s'au consacrat exterminării într'un făgaș totalmente pașnic.

Acest curent de exterminare a fost astfel încât nu s'a mărginit a încarcera, a da în judecată sau a omori pe presupușii ostili „aspirațiilor proletare“, dar milițienii se dedară la o vânătoare individuală a preoților și călugărilor, oricare le-ar fi fost rangul și calitatea.

Pentru a-și îndreptăți aceste prime atacuri, inventară acuzații, prezentară clerul ca pe cel mai rău inamic al poporului și aspirațiilor sale.

Calomnia ce se răspândi consista în a spune că clerul obișnuit, ca și cel mirean, era de acord cu organizațiile fasciste și cu forțele militare care trebuiau să se răscoale, și că acest acord, nu era numai verbal și pasiv dar chiar activ. S'au acuzat călugări și preoți de a fi tras la 18 Iulie contra forței revoluționare care se opunea mișcării naționale.

Astfel, fură asmuțite mulțimile, în zilele agitate și obișnuite la execuția tuturor eclesiaștilor, care căzură în mâinile lor. Această furie părea să găsească oarecare justificare când se putu observa, într'adevăr, la Barcelona, o mănăstire determinată: aceea a Carmelitelor, pe „Diagonal“, că trăgeau focuri contra grupului revoluționar. Numai că, firește, călugării n'au tras niciodată, dar erau alte elemente care, pentru chestiuni strategice, pătrunseseră în mănăstire și se fortificaseră. Este un fapt ce se poate întâmpla în orice război. De altă parte, acest caz al „Diagonalei“ a rămas unic.

De atunci, deși orice luptă civilă, a încetat în interiorul zonei roșii întregi, milițienii și membrii comitetelor au putut omori nepedepsiți pe toți eclesiaștii pe care i-au întâlnit.

Victimele abundă, mai ales în localitățile îndepărtate ale capitalei, în care preoții fură cu totul surprinși. În unele episcopate, ca cele din Lerida, Tarragona și Vich, înverșunarea fu așa de mare, că abia rămaseră câțiva viețuitori ai clerului din aceste eparhii. După datele oficiale pe care le avem dela 19 Iulie la începutul lui Februarie, în zonele ocupate de Roșii, au fost sacrificați 16.750 de preoți și 11 episcopi. Toți au căzut sub gloanțele, mitralierele, dinamita sau mâna marxiștilor și a

anarhiștilor : bătrânul preot, ca și tânărul vicar, bolnavul și neputinciosul, binefăcătorul poporului, directorul de școală, ziaristul, eruditul, ca și pensionarul. Puține persecuții din istoria Bisericii prezintă un număr așa de ridicat de martiri, sacrificiați în așa de puține zile.

Aceste sacrificii au fost făcute, literalmente, cu grămada. Un milițian, luat ca șofer în serviciul Generalității, a povestit că în Garona, în fața sa, șasezeci de preoți fură legați împreună, puși grămadă și arși de vii.

Printre sutele de episoade pe care le putem povesti, amintim numai câteva. Aceste episoade explică natura mișcării contra-revoluționară care se ridică în Spania și care urmărește răsbunarea atâtor victime jertfite Molohului anarhist.

Marii demnitari eclesiastici au dat dovezi de nestrămutată tărie în îndeplinirea îndatoririlor lor pastorale. Niciunul din ei n'a încercat să scape, atâta timp cât a putut face ceva în eparhie. Unsprezece episcopi, cu prețul vieții lor, au adevărat credința care au învățat-o. Ziarele au relatat tratamentul nelegiuit, care a fost impus episcopului de Sigüenza, plimbat gol prin fața vechilor săi parohi din Biserica Inmaculada Conception la Madrid.

Se cunoaște moartea episcopului de Barbastro : revoluționarii locali nevoind să-l execute, el fu împușcat de milițienii care plecau pe frontul Aragonului și care socotiră drept lași pe cei ce refuzaseră să săvârșescă această crimă.

Cunoaștem moartea episcopilor din Gidad-Real, din Guadix, din Almeria, din Cuenca, din Sigüenza, martirizați înfiorător.

Posedăm amănuntele morții care-i fu dată episcopului din Lerida, în același timp cu un mare număr

de preoți de-ai săi. Arestat și pus în închisoare dela începutul războiului civil, acest episcop, doctorul Salvi Huix, din ordinul Oratoriului San-Philippe de Neri, se arată numaidecât foarte atașat de acei care sufereau cu dânsul necazurile închisorii. Se număra printre ei Reverenzii Cartecans, Reig, Lamolla, frații Macarula, Fabregas, Farreri, Aymeto și alți rectori ai parohiilor orașului. În ziua în care trebuiră să fie executați, îi anunțară că vor fi transportați, de cu noapte, în castelul Mantiuch, la Barcelona. Această noutate îi făcu să întrevadă oarecare speranțe de a fi mai bine tratați. După amiază, sosiră într'adevăr camioanele care trebuiau să-i ducă. Dar în loc să ia drumul Barcelonei, se opriră la poarta cimitirului Lerida. Atunci înțeleseră că au fost aduși spre a fi executați. Ei coborîră să ingenuncheze împrejurul episcopului, cerându-i, cu lacrimi în ochi, suprema și binefăcătoarea binecuvântare. Episcopul îi încurajă cu dragoste. „Fiți curagioși, copiii mei, căci înainte să treacă o oră, vom fi cu toți reuniți în fața Dumnezeului Nostru!” Insfârșit, prelatul recită cu voce tare crezul și toți ceilalți condamnați îl repetară cu mare evlavie. Apoi, le săpară la fiecare câte o groapă în cimitir, îi așezară la marginea acestor gropi, și milițienii depărtându-se câțiva pași, îi împușcară. Astfel, fiecare victimă căzu în groapa respectivă. Se cunoaște cuvântul unuia dintre asasini:

— Așa ne economisim osteneala de a târi cadavrele până la groapă. Ei se îngroapă singuri, căzând. Noi nu mai avem decât să aruncăm deasupra var și nisip.

— Dar, obiectă un oarecare, dacă nu erau morți încă.

— Dedesubt, mureau repede. Iți garantez că n'a ieșit niciunul.

Printre cei ce făceau parte din acest grup tragic, amintim: cei doi frați Nimbo, Lopez Pina, Casimir Sangenis, fost deputat în Cortes, Joan Ravina Roure, deputat de „Lliga“ în Parlamentul catalan, preoții Pin și Ramon, frate cu canonicul doctor Reyne, comandantul Pra de Gornar, fost comandant al Generalității, Ignaci Morera și un copil de șasesprezece ani din familia Pene, asupra căruia s'au găsit câteva foi scrise în nemțește: el studia această limbă și se crezu că e vorba de documente naziste.

Toate bisericile din Lerida fură incendiate în timpul primelor zile ale revoluției. În ziua în care coloana Durruti, care pleca spre frontul Aragonului, trecu prin oraș, milițienii puseră foc catedralei, după ce tratară drept lași pe camarazii lor din Lerida, care nu îndrăzniseră să o distrugă. Catedrala arse timp de două zile.

Alte cruzimi fură comise în Lerida. Preotul din San Lorens, îngrijorat, era în căutarea unui refugiu. Era în după amiaza zilei de luni, 20 Iulie. Cu toate că era travestit în țăran, el fu recunoscut de femei și copii care începuseră să strige: „Omorîți-l!“ Preotul încercă zadarnic să scape de urmăritorii săi. Trei soldați veneau din partea opusă, înarmați: Comitetul revoluționar îi lăsase liberi, purtau bonete de milițieni comuniști și anarhiști. Unul din soldați, puse arma la ochi și mulțimea făcu loc atât pentru a se feri de descărcătură, cât și pentru a oferi victima călăului. Sgomotul armeei răsună și preotul căzu mort în mijlocul țipetelor revoluției.

În Tarragona au vrut să omoare pe cardinalul episcop doctor Francisco Vital y Barraquer și pe ajutorul său doctor Bornas; totul era gata pentru sacrificiu, când cardinalul fu smuls din mâinile milițienilor, prin intervenția unui consilier al Generalității, (astăzi refugiat la Paris) sub promisiunea

că-l va duce să-l ardă de viu în locul cel mai central al Barcelonei. Când s'a aflat că această promisiune n'a fost ținută și că acest cardinal a reușit să fugă, atunci arseră de viu pe coajutorul Borrás.

Avem și alte amănunte de ceea ce s'a petrecut în Tarragona. Până luni, 20 Iulie, la amiază, totul fu absolut obișnuit. În primele ore de după amiază, sosiră din Barcelona trei camioane încărcate de milițieni. Ei erau comandați de deputatul și șeful majorității de stânga a Parlamentului catalan, Manuel Gales.

— Vrem să ardem bisericile! urlară milițienii.

— Atunci veniți la Santa-Clara! ordonă Gales.

Printre eclesiaștii împușcați, în afară de ajutorul episcopului, figurează: doctorul Pau Rosselo, profesor la Seminar, specialist în științele exacte, preoții Juan Morava, familiarul cardinalului Mur, beneficiarul San-Juan-ului, doctorul Company, profesor la Seminar și rector al parohiei Sfintei Treimi: Cartenya.

Unul din preoții asasinați, Reverendul Antoni Fuster era atins de deficiență mintală. Pentru aceasta, îl scutiseră de studii. El dete probă de atâta pioșenie, că episcopul îi conferi ordinele majore, dar fără permisiunea de-a spovedi nici de a predica. El nu putea decât să officieze. Toată Tarragona îl considera drept un „inocent“. Cu toate acestea fu împușcat la 23 Iulie.

Ar trebui menționată, deasemenea, asasinarea Reverendului Parera, care făcea rugăciuni la spitalul civil din Tarragona, a cărui caritate și abnegație nu vor fi contestate de niciun locuitor al acestui oraș. Călăul său fu Iosef M. Bernet, fost ajutor de pictor, figură importantă a mișcării revoluționare din Tarragona, și care a comandat în persoană unele din patrulele de asalt. După ce l-a

împuşcat pe Parera, el povesti că niciodată nu va mai omori un preot, căci în fiecare noapte îi apărea. Şi adause :

— Jurasem să-l omor, pentrucă într'o zi pe când pictam la un spital, zării o tânără călugăriţă. Şi de câte ori aveam prilejul, vorbeam cu ea. Într'o zi, pe când îi vorbeam, trecu Parera. El o chemă şi numai revăzui călugăriţa. În ziua aceea, jurai să-l omor.

Au asasinat deasemenea în Tarragona multe persoane neclesiastice, printre care pe don Angel Roset, inspector în învăţământul primar din Lérida, şi pe cumnatul său Vidiella, la domiciliul căruia se refugiase. Il acuzau de a fi oferit costume primei comuniuni a copiilor săraci.

Cum era de aşteptat, consilierii episcopilor, membrii adunării catedralelor, au plătit şi ei un mare tribut revoluţiei. În diocesele unde marxiştii şi F. A. I.-ul fură dela început stăpâni, călugării figurară printre primii prizonieri. Şi fireşte, printre primele victime. Deabia câţiva membri ai adunării se numără încă printre supravieţuitori. Din acest punct de vedere, putem dar considera episcopiile din Lerida, Vich şi Tarragona ca ierarhii martire.

Iată lista asasinaţilor din clerul din Vich : doctorul Uadó, prim canonic ; canonicii doctori Galobardes, Axdiague şi Croixell ; acesta din urmă fu mai întâi groaznic batjocorit şi câteva ore mai târziu, omorit ; doctorul Serra Jordi, vicar general şi docent al adunării canonicilor, dispărut numai ; doctorul Ordeig, mare orator, profesor la Seminar şi Directorul Colegiului Municipal al Invăţământului secundar ; se spune că i-au tăiat limba ; doctorul Molas, canonic doctor şi fost profesor de teologie, filosofie şi drept canonic la Seminar. P. Clara, beneficiar al Catedralei.

Dar sunt preoți la sate, care se numără printre cele mai multe victime. Ei au dat nenumărate dovezi de eroism. Au scris paginile cele mai glorioase ale cărții din actuala revoluție spaniolă, prin statornicia lor exemplară, mărinimia sufletului, abnegația lor, disprețul pentru tortură, bucuria în fața martiriului.

Din pricina popularității sale, preotul de sat era firesc să fie recunoscut de milițieni și de grupurile F. A. I.-ului. În mii de cazuri, rectorul este prima victimă care se face în fiecare localitate. Cum presbiterul este în general alături cu biserica, furtul și incendiul parohiei coincid cu asasinarea preotului; cu toate că foarte adeseori, el ar fi putut să se apere, niciodată nu s'a dat în lături dela jertfă. Toți s'au comportat ca adevărați creștini în aceste împrejurări supreme. Episoadele concrete pe care le cunoaștem, reamintesc eroismul sfinților Bisericii primitive. Ar trebui, pentru a le povesti, pana lui Chateaubriand.

La Rubi, fu asasinat preotul doctor Josep Gaurdriet, unul din preoții cei mai remarcabili ai ierarhiei din Barcelona. El publica revista săptămânală: *Endavant*. Când i se propuse să fugă, răspunse că nu crede că se va găsi în localitate o singură persoană, care ar putea fi numai bănuită de a avea intenția să-l omoare. Muri înconjurat de tinerii membri ai „Acțiunii catolice“, adresând un cântec de laudă lui Iisus Cristos. Milițienii refuzară să tragă: a trebuit ca unul din ei să omoare victimele una câte una.

În Falset, în episcopatul Tarragonei, fură arestați rectorul cu doi din vicarii săi. După ce au fost supuși la tot felul de întrebări și chinuri, fură lăsați să plece cu condiția să se ducă în munți. Când s'a crezut că au făcut destul drum, chemară populația cu strigăte cât îi luau gura, pen-

tru a pleca la vânătoare cu câinii. Toată această lume urmări preoții, pe care îi asasină numaidecât ce-i ajunse.

În Pobra de Segur, Reverendul Tapies, foarte iubit de toți, chiar de membrii Comitetului Revoluționar local, fu deasemenea condamnat la moarte de milițienii veniți din afară. Aflând de sentință, enoriașii săi încercară să-l scape. Milițienii îl duseseră chiar în Piața Publică, pentru a-l executa. El îi respinse pe cei ce voiau să-l scape, zicând:

— Lăsați-i să mă omoare. Cer numai să nu mi se scoată sutana. În nicio revoluție n'am scos-o. Nu vreau să fac tocmai astăzi altfel.

Vorbi încă o clipă cu cei ce-l înconjurau, dând dovadă de o mare seninătate și adresându-se milițienilor: „Acum puteți să trageți“, zise el. Muri, iertând pe călăii săi. Membrii Comitetului făcură dispărut cadavrul său, așa de mult se temeau de indignarea mulțimii.

Iată cum muri Dr. Iosep Samsó, preotul bisericii Sfânta Maria din Mataró. Fusese mult timp ținut ca ostatec. Enoriașii, primarul și multe alte persoane încercară în zadar liberarea sa. În închisoare, el își exersa slujba, spovedind și împărțind pe ceilalți deținuți. În ziua când milițienii localității fură chemați pe front, ei declarară că nu vor pleca deloc dacă nu li se dă rectorul. Îl duseră în cimitir, situat pe o colină în câmp. Îl așezară cu fața la perete pentru ca să-l împuște.

— Un om, a cărei conștiință e clară, declară el, trebuie să moară stând cu fața și se întoarse în fața puștilor.

La Bellmunt del Priorah conduseră pe preot și pe slujnica sa în biserică, unde — farsă murdară —, făcură simulacrul unui căsătorii. Trebuiră să sufere groaznic înainte de a muri. În după amiaza aceleiași zile, organizară un bal în biserică.

În Vilafranca del Panades, din douăzecișuunu de preoți ce erau acolo, doi sau trei numai fură scăpați. Li insultară în public într'un fel grosolan și tot în public fură executați de cei care voiau să-i oblige a blestema numele lui Dumnezeu.

Cunoaștem cu deamănuntul ceea ce s'a petrecut la Olot.

La 25 Iulie, un sgomot de trompete și de goarne a pus în mișcare tot orașul. Milițienii din San Joan los Fonta, localitate învecinată, începuseră incendiul bisericilor, dând foc parohiei și mănăstirei „Carmes“. Tezaurul și arhivele parohiei putură fi scăpate și puse în siguranță la muzeul municipal.

La ora două după amiază veniră niște camioane care transportau revoluționarii în Sanctuarul Nuestra Senora din Tura, patroana Olotului, unde există un muzeu de pictură pe pânză. Primarul provizoriu, d-l Garganta alergă la Sanctuar pentru a evita distrugerea tezaurului artistic. Intervenția lui fu zadarnică. Revoluționarii își urmară opera, arzând biserica și mănăstirea Providența ocupată și condusă de Clarisele care se consacrau învățământului. A doua zi, ocupară mănăstirea Capucinilor, pe care o incendiară și îi distruseră totalmente edificiul și cu el interesanta lui bibliotecă. Acest lucru odată terminat, se reîntoarseră contra colegiului Escolapienilor, a căror biserică o arseră, dar lăsând intactă clădirea, pentru a instala cartierul lor general. Însfârșit, alergară la biserica Sfânta Maria, dând foc deasemenea lăcașului. Distruseră tot așa capelele spitalului și „dels Dolors“, ca și schiturile din împrejurimi și capelele din plină pădure cunoscute sub numele de „oratorii“. Niciun singur edificiu religios nu rămase în picioare.

Printre cele dintâi victime pieriră Reverendul Deu, de fel din Olot, care-și avea reședința în afara

localității și care, în momentul izbucnirii revoluției, se dusesse la unul dintre prieteni crezându-se mai în siguranță; Reverendul Felix Farro șef de capelă a parohiei și director la Orpheon din Olot; Reverendul Bonet, economul Bisericii Sfântul-Iacob din Llierca; rectorul dela Cot, Reverendul Mir, directorul săptămânalului: *La Tradicio catalana*; Reverendul Iosep, capelan înscris la Sanctuarul Nuestra Senora din Tura; P. Vicent de Besalu, asasinat la Planes, după ce suferise un calvar teribil; P. Timonteo de Palafrugell, capucin; P. Sastre, vânat de revoluționari în așa fel că atunci când îl prinseră, innebuni; Manuel Serra, dela Niga și girantul Atelierelor de icoane religioase „Renaixement”, J. Rodo, fabricant de dantele, ca și cei doi frați ai săi și Ramon Deu, droghist.

Reverendul Farro fu adus în fața poporului. Acolo, fu desbrăcat complet. I se puse hainele la picioare și le îmbibară cu petrol. Astfel fu ars de viu. Abatele Toma Miralpeix, fratele Superioarei Generale a Surorilor dominicane, din Anunziata, fu asasinat în primele clipe ale Revoluției în biserica din Castello de Empurias, în acelaș timp cu abatele Frigola.

Un preot din Olius fu poftit să se înfățișeze înaintea tribunalului popular, cu asigurarea că nu i se va întâmpla niciun rău. În timp ce se ducea fără teamă, milițienii îl țintiră cu câteva focuri de revolver la picioare. Preotul căzu, sângerând. Atunci, asasinii aprinseră liniștit țigările și după ce le fumară se deciseră să-și omoare victima. El muri pronunțând cuvinte de iertare.

Iată cazul preotului parohiei Tordera:

Când izbucni revoluția, el era bolnav, după ce s'a restabilit, fu arestat și încarcerat. În seara acelei zile, când avu loc arestarea lui, revoluționarii îl duseră în afara orașului. Il obligară să se așeze, întors cu spatele, spre zidul unei case pă-

răsite. Odată împuşcat, asasinii se retraseră, fără a verifica moartea sa. Sărmanul preot nu era mort, cu toate rănilor grave ce primise, în piept și la mână. Venind noaptea, își veni în simțiri; târându-se și ținându-se cu mâinile de zid, fu în stare să se depărteze de acest loc. După aceea, cu prețul unei sfortări mai mari, el ajunse, pe drumuri cunoscute, la o casă de țaran la care găsi refugiu. A doua zi, unul din pușcași trecând prin dreptul locului execuției observă dispariția victimei: alergă spre a comunica comitetului acest lucru inexplicabil. Pe zid se vedeau urmele mâinilor însângerate. Urmărind aceste urme și cu ajutorul câinilor, după câteva ore de căutare putură să găsească pe preot. Il asvârliră într'o trăsură și la Terranegra, la câțiva kilometri de Tordera, fu din nou împuşcat. Au omorât deasemenea și pe țaranul ce-l ajutase să scape.

La San Esteban Sasroviras, provincie din Barcelona, revoluționarii ridicară din biserică obiecte de cult și tot ce putură găsi pentru foc: se instalară apoi în piață și arseră tot.

În timpul primelor zile ale revoluției, actele de sălbăticie comise la Palafrugell au fost așa de numeroase încât preotul, văzând cum îi arde biserica, se îmbolnăvi așa de rău că fu internat în azilul Sivika din Garona.

Un fapt asemnător se întâmpla la Lloret de Mar. Revoluționarii arestară pe rector și pe alți preoți ai parohiei. Ei au fost cu toții interogați. Înainte de a se incendia biserica, milițienii au tras la stânga toate obiectele de valoare ce le conținea: negăsind în paraclis anumite piese artistice celebre, în aur și în pietre prețioase, pe care le bănuiau acolo, învinuiră preoții de a le fi pus la adăpost și îi supuseră la un interogator general. Neputând ajunge la niciun rezultat astfel

pedepsiră cu martiriul pe rector. Suferințele preotului fură așa de grozave încât acesta aproape că inebuni. Fu dus împreună cu alți preoți la închisoarea din Garona.

În apropiere de Valls, un preot fu ars cu încetul în prezența a douăzeci de persoane arestate sub învinuirea de propagandiști fasciști. În timp ce preotul îndura acest martir, fură împușcați înaintea lui cei douăzeci de martiri, unul după altul.

La Ripoll, fură asasinați preoții al căror nume urmează: P. José Raguer, beneficiarul mănăstirii, unul dintre fondatorii muzeului folkloric; Torrents, mai marele capelei mănăstirii; Santenach, care conducea o școală primară; Caballeria, organistul mănăstirii, Vilalta.

La Sitges, se număra pe la jumătatea lui Septembrie vreo cincizeci de asasinați: printre acestea, trei preoți. Unul dintre ei avea exact optzeci și trei ani.

La San Hilari Sacalm, în timpul primei săptămâni a revoluției, au putut fi identificate douăzeci de asasinate, printre care unul al unui preot de șaptezeci de ani și un altul al unui tânăr, reverendul Guilla. Au asasinat deasemenea o doamnă de douăzecișicinci de ani, care fusese arestată cu două săptămâni înainte și interogată minuțios în fiecare zi asupra semnificației unui document cifrat pe care ea îl posedea. Acest document compromițător se pare că indica refugiul câtorva preoți. Femeia n'a voit deloc să lămurească sensul documentului, nici chiar în momentul când milițienii îndreptară asupra ei armele. La urmă, fu executată. Ca pe un trofeu, drept dovadă a crimei, îi expuseră mantia de gabardină în văzul clienților hotelului.

La San Feliu de Guixols, câteva zile după începutul revoluției, fură duși la închisoare un mare număr de oameni socotiți a fi „de dreapta”, printre

care : Anacon Girbau, din La Lliga, Reverend Ponjuan din La Bisbal și alți câțiva preoți. Deocamdată, nu omorîră pe nimeni, dar trei sau patru luni în urmă se făptuiră asasinate sub pretext de represalii pentru bombardamentul unei barăci a garnizoanei. În momentul execuției, în cimitir, Anacon Girbau încercă să scape, sărind pe deasupra micilor ziduri și monumente. Milițienii se puseră la vânătoare după el în mijlocul mormintelor.

La Vallfogana de Riucorp, în numărul considerabil de asasinate, figurează în primul rând Reverendul Miguel Piera, preot de optzecișidoi de ani, proprietar al așezământului balnear al acestei localități. El se refugie la preotul parohiei, care fu la rândul său asasinat sub pretext că dăduse adăpost reverendului Piera. Fu asasinat apoi medicul stabilimentului, care fu pus sub sechestru de revoluționari.

La Roses au fost asasinați preotul Francisco Fonclara și cei doi vicari.

La San Pere Pescador (provincie din Garona) a fost asasinat preotul Reverend Cargol. El era născut în Roses și foarte iubit în țară.

Iată, în sfârșit, câteva informații asupra martirilor din Barcelona :

Printre preoții parohi asasinați figurează acei din San Juan de Garcia, din Santa Monica. Adăugăm pe reverendul Domingo Avellaneda, preot de regiment. Preotul parohiei San Justo și Pastor înnebuni, în fața actelor de barbarie la care fu constrâns să asiste. În acea stare era în zadar să caute a se refugia. Timp de mai multe zile, rătăci pierdut pe străzile Barcelonei, dormind prin ganguri sau pe băncile piețelor publice și mâncând la hotel Ritz transformat în restaurant popular.

— Acolo se dă de mâncare în schimbul bonurilor liberate de comitetele revoluționare și organizațiile sindicale. Aceste bonuri nu erau refuzate sârma-

nului preot, pe care revoluționarii îl luau drept un lucrător bolnav. După câteva zile, un milițian însărcinat cu distribuirea bonurilor îl făcu atent c'ar trebui să-și arate carnetul sindical.

— Un carnet, eu? strigă preotul, nu am nevoie.
Și adăogă:

— Eu sunt preotul din San Justo!

Această declarație miră pe membrii sindicatului. Sărmanul fu luat numaidecât și asasinat în aceeași seară.

Printre preoții morți din Barcelona găsim pe Reverendul Federic Muset, organist și maestru de capelă la Santa Maria del Mar. El avea atunci treizecișitri de ani și era fratele Reverendului Josep Muset, organistul catedralei. Personalitate eminentă în lumea muzicală a Cataloniei, compozițiile sale de cânt religios aveau meritele și laudele cele mai călduroase.

În timpul Expoziției din Barcelona, 1929, el era organistul Palatului Misiunilor din Montjuich.

Se credea că, la brutarul Placid Armengol, din Bananova, fiul său, care era preot, celebră clandestin liturghia. Se exercită o răsbunare, omorînd în aceeași zi, tatăl, mama, trei copii și pe calfa de brutar.

Într'o pensiune, instalată într'un apartament al străzei Marti i Julia, în miercurea primei săptămâni a revoluției, câțiva preoți putură să se refugieze. Au fost primiți pentru că nu se îndoiră de identitatea lor. Un grup de milițieni veniră pentru a-i aresta. Unul din preoți, om îndrăsneț, sări peste galerie și putu astfel să coboare cu un etaj mai jos, din care ocupanții îl scoaseră fără milă. Când sosi la poarta din stradă, el căzu peste milițieni, care urcau la serviciul de gardă. La întrebările lor, el răspunse: „Mă duc la chioșc să cumpăr jurnalul de seară“. Putu astfel să scape dela moarte. Ceilalți patru fură arestați și asasinați.

Erau J. Huguet, vicarul Iosepeților; Ramon Mas-saguer, vicarul bisericii Imaculada Conception din Sabadell; Aly, vicar de Sans, și Fidel Rauric, rector din Campins.

Relevăm, în lista victimelor barceloneze, numele Reverendului Alfons Ramirez, colaborator al „Fundației biblice catalane” profesor la „Institutul de Cultură și Bibliotecă Populară pentru Femeie”, director literar al Casei de editură: Eugenio Subirana. Era un preot foarte zelos, care conducea operele de acțiune social muncitorească.

O altă victimă este Reverendul Gil Parés, vechiu capelan, custode al „Sfintei Familii”, om caritabil și spirit superior, foarte stimat, mai ales, în cartierul lucrătorilor, unde el își exercita slujba. Era un mare prieten al lui Gaudi și unul din colaboratorii săi. Revoluționarii l-au omorât împreună cu unul din frații săi și alte două persoane care îi daseră adăpost. În Iulie 1937, avem de înregistrat moartea abatelui Anton Navarro, fost paroh în Montelar, poet, profesor, colaborator al Fundației Bernar Metze, unde publică o traducere din Ausonia. Puțin după primele luni de teroare, s'a observat că era preot; fu întemnițat și asasinat.

Comitetul revoluționar din Figueres, — caz excepțional, — nu tolera deloc profiturile personale. Printre cele două sute de victime sacrificate în acest oraș figurează, în cea mai mare parte, eclesiaștii (prezidați de arhiepiscop) din localitate și împrejurimi. Reverendul Fages, proprietar, se refugiase la niște oameni care, ca plată a ospitalității, îi cerură să le facă un testament în folosul lor. Acest testament, odată obținut, stăpânul casei denunță pe reverendul Fages, care fu executat. Când comitetul veni să sechestreze averea mortului, denunțătorul o ceru pentru el, arătând testamentul. Comitetul împușcă

pe denunțator și pe nevasta lui, poftind poporul să asiste în castel, la această execuție.

De o asemenea turbare a omorului n'au putut scăpa măcar preoții atașați stabilimentelor de binefacere. Este cazul reverendului Parera, care făcea rugăciuni la spitalul din Tarragona, citat și în alte rânduri, care nu trăia decât numai pentru bolnavi, îngrijindu-i ziua și noaptea, împărțind cu cei săraci puținul ce posedă. Este deasemenea cazul bătrânului reverend Gayetano Claussoles, capelan la „Micile Surori ale Săracilor“, din Sabadell.

Goana contra preoților a îmbrăcat forma cea mai neînchipuită. Sunt unii care au fost descoperiți la un etaj înalt și asvârliți în stradă prin balcon. Au fost alții prinși într'un loc deșert și împușcați, sau martirizați cu încetul, legându-i de un arbore sau de un mărciniș. Altădată i-au târit pe străzi, legați de un camion, înstârșit, altădată, li s'au înfipt ace în unghiile mâinilor și picioarelor.

Nu erau la adăpost nicăeri. D-l Fernand Muller, consul norvegian la Barcelona, nemaiconsiderând viața sa sigură în acest oraș, părăsi Spania. Cauza plecării lui fu o dramă ce se desfășură în propria-i casă. El adăpostea în casa lui, pentru a da educație catolică fiilor lui, un preot tânăr. Cu toate că acest preceptor se găsea sub protecția pavilionului Norvegiei și că d-l Muller el însuși se opunea la arestarea lui, explicând că eclesiastul nu făcuse niciodată politică, milițienii îl ridicară cu forța și îl asasinară imediat. D-l Muller imbarcă imediat pe soție, fiii, mama și socrii săi pentru Suedia, țara sa natală și plecă după puțin timp și el.

Câțiva eclesiaști care, cu prețul multor dificultăți, parveniră să scape persecuțiunilor, decedară totuși în urmă, din cauza răului tratament și a nenorocirilor ce înduraseră. Doi preoți din

dieceza Vich pieriră în refugiu, îngropați într' o avalanșa în inima Pirineilor. Trei alți refugiați în Italia au murit victime ale suferințelor. Vicarul parohiei Jansenistilor din Barcelona, abatele Joan Font, fu asasinat când încerca să treacă frontiera Pirineilor.

Seminariștii, deasemenea, au fost jertfiți pentru că aspirau la preoție. Din acest punct de vedere, diecezele din Lérida și Tarragona au fost, în special, încercate.

E lucru cunoscut că clerul se recruta din clasele proletare. O oarecare văduvă Colay, cu reședința în Cartierul popular din Barcelona, își consacrase viața celor opt copii ai săi, toți lucrători afară de unul din ei, cel mai delicat, care avea vocație sacerdotală și tocmai ieșise din seminar. Frații săi au fost afiliați C. N. T. U.-lui. Tânărul preot se refugie la mama sa. Milițienii veniră să-l caute acolo, ei o închiseră însă pe nenorocita mamă și pe când sărmana femeie, în disperare, izbea în ușă, ei executară pe fiul ei. Unul dintre frați înnebuni.

La San Sadurni din Noia, un croitor cu numele de Fidel Santacana, în timpul evenimentelor dela 6 Octombrie 1934, se făcu garantul acuzaților din orașul său, pentru care se devotă. Cu toate acestea, pentru că avea un fiu seminarist, el fu executat: întâi fiul, pe urmă tatăl.

Presa franceză a divulgat stratagema întrebuintată de Roșii pentru a pune mâna pe eclesiastici ce erau bănuți de a se fi refugiat pe undeva. O femeie tânără cu înfățișarea desnădăjduită, se prezintă zicând: — „Veniți iute, să spovediți pe unul care trebuie să moară“. Omul își îndeplinea îndatorirea sa de preot. El era prins numaidecât și executat.

Această turbare religioasă s'a înverșunat deasemenea asupra paracliserilor, îngrijitorilor și lucră-

torilor care au avut singura vinovăție de a se ocupa de Templu.

Simplii credincioși au fost și ei urmăriți, pentru puținul ce-l ocupau cu oarecare însărcinări în organizația acțiunii catolice sau a oricărei asociații având un caracter mai mult sau mai puțin religios, fie ei simpli lucrători.

Revoluționarii au arestat, astfel, pe notarul din Tarrasa, don Francisco Badia, în momentul când se așeza la masă. Il prinseră, anunțându-l că-l duc la moarte. Neînțelegând pentru care pricină, pentru că nu aparține niciunui partid și că activitatea sa era pur profesională, el deduse — din propria lui mărturisire — că voiau să-l omoare numai pentru că era catolic, lucru ce nu voia să ascundă, ci contrariu o spunea sus și tare. Această declarație fu deajuns pentru a fi executat, chiar îndată, de către milițieni.

Mulți au murit sau au fost încarcerati numai pentru că figurau pe listele membrilor de confrerie și congregație. Se numără cu miile oameni care, pentru acest fapt, sunt încarcerati și considerați ostateci, sau, cum s'ar spune mai probabil, victime.

În acest sens, asociația acțiunii catolice cea mai persecutată și cea mai decimată este „Federația Tinerilor Creștini din Catalonia“. Persecutarea acestei întregi F. J. C. a dat naștere epitetului „fejocist“ ce s'a confundat cu „fasciști“. În patru ani și jumătate numai de activitate, ea numără 20.000 afiliați, pentru ierarhia provinciei eclesiaste din Tarragona.

Milițienii, într'o singură zi împușcă douăzeci și unu deținuți în închisoarea din Sabadell, în majoritate oameni tineri aparținând grupului catolic. Trebuie citat cazul unui președinte de grup, care fu condamnat să moară ars cu încetul. Pe când avea picioarele pe jumătate arse, i se porunci să blesteme numele lui Dumnezeu și să renege cato-

licismul. Călăii reaprinsesă atunci focul, până ce tânărul om își dete duhul.

Se socotește la 300 numărul persoanelor împușcate din această Asociație. Numărul prizonierilor trebuie să fie egal, dar în timpul teroarii el fu cu mult mai ridicat. Printre acești martiri, putem să cităm pe frații Artes care au fost asasi-nați împreună cu tatăl lor. Este vorba de o familie curat muncitoare; unul dintre membrii ei, Juan era Președinte al breslei muncitorești (I. O. C.) și în această calitate, membru în Consiliul Federal al F. I. C.-ului, hamal în port, unde a fost botezat cu porecla de „Catolicul“, fiind de toți iubit.

Asociațiile feminine au fost la fel obiectul răz-bunării crude. Furia marxistă s'a lovit acolo de tărnia și hotărîrea femeilor creștine.

Iată un exemplu:

Un comitet local convocă o tânără sufragetă, membră cunoscută a Acțiunii Catolice. Președin-tele o întrebă:

— Crezi încă în acest Dumnezeu, care nu vor-bește niciodată și care nu scapără când îi arzi pozele și templele și când îi omori reprezentanții?

Și ea ripostă:

— Ce valorează mai mult, poza sau persoana?

— Persoana, îi răspunseră.

— Ei bine, răspunse ea, vedeți. Cristos s'a lăsat persecutat, încoronat cu spini și crucificat, fără să se apere. Nu este, deci, de mirare că tace acum când i se distrug icoanele. El a permis aceste torturi asupra persoanei sale pentru că lumea îl persecuta și că, în schimb, el voia să răscumpere lumea. Voi, deasemenea, faceți parte din acești sărmani persecutori și dacă tace când distrugeți și omoriți este pentru că el vrea să prelungească sa-crificiul său și mântuirea prin arderea icoanelor pângărite și preoților torturați.

VI

MARTIRII ORDINELOR RELIGIOASE

S'au putut găsi în masă victime din ierarhia Ordinilor religioase. Tributul plătit de unii din ei Molohului comunist se ridică la 80 sau 100 de membrii dintre ei.

Iată un rezumat foarte scurt al chinurilor suferite de diferite ordine numai în Catalonia.

Benedictinii posedau în Monsserrta comunitatea cea mai numeroasă a Spaniei, și unul din principalele Ordine. Agenții Generalității punând, din primele zile, sechestru pe mănăstire, comunitatea se risipi. În mănăstirea propriu zisă, nu se făptui niciun exces, împotriva nimănui. Dar, odată sosiți în diverse localități unde ei se refugiaseră, călugării fură făcuți prizonieri, maltratați și omoriți.

Au fost împușcați în diferite locuri și în împrejurări necunoscute, următorii :

P. Odilo Costa, în etate de 31 de ani, organist secund, fost director al tipografiei Mănăstirii ; Narciso Vila ; Hildebrando Cassanovas, seminariști de 18 și 19 ani. Fratele Iosif Simo de 48 ani.

La Taragona, fu asasinat, în clipa când suna la ușa uneia din verișoarele sale, fratele Iosif Iorda,

în etate de 52 de ani, supraveghetorul atelierului de croitorie al Mănăstirii, om de admirabilă și exemplară virtute.

Despre P. P. Pedro Vallmitiana, în etate de 61 de ani; Leon Alesanco, de 53 de ani și Vermundo Bogue, de 26 de ani se știe că au fost împușcați în mod cert, deși nu s'au obținut detalii precise asupra cazului lor.

La Barcelona fură asasinați: P. Jose Maria Fontsero, om de optzeci de ani, cel mai bătrân din mănăstire, P. Domingo Gonzales, de cincizeci și doi de ani; P. Juan Roca de cincizecișisase de ani, muzicolog eminent, violoncelist și prieten personal al lui Pablo Casals, M. Mullet și de Mompou; P. Ambrosio Busquets, de treizecișitrei de ani, specialist în patristică, muzicolog, traducător al sfântului Bernard, care tocmai pregătea ediția critică din „Hexameron-ul“ Sfântului Vasile; P. Placido Feliu, F. Eugenio Erauskin y Aramburu de treizecișicinci de ani, însărcinat cu imprimăria mănăstirii; F. Ignacio Guila, de douăzecișidoi de ani, însărcinat cu atelierele legătoriei.

Toți acești călugări se refugiaseră în Barcelona, în diverse domiciliu. Persecuția întetindu-se, ei fură obligați să plece și se grupară într'un apartament din Ronda de San Pedro, numărul 7, la al treilea etaj, ușa doua, locuință de mult consacrată comunității, pentru găzduirea Fraților și Părinților călugări în trecere prin Barcelona. La 19 August, 11 ore seara, Milițienii se prezentară la apartament și luară pe cei șapte călugări. Îi îngrămădiră în două trăsuri și-i predară unui grup care-i execută. Cadavrele fură transportate la depozitul spitalului-clinică, unde o călugăriță din Santa-Clara, suflet admirabil, îi înfășură în giulgiuri albe. Ea parveni, înfârșit, să

procure, în stabiliment, câteva coșciuge de zinc, în care îi așează. Un public destul de numeros veni la înmormântare; doi călugări, frați ai comunității victimelor, se strecurară prin cortegiu și recitară discret rugăciuni funebre.

Printre cei care fură prizoniți în Barcelona, menționăm, în special, pe Dom Luis Palacios și pe Dom Vermundo Boquer.

P. Palacios era doctor în Teologie, profesor al Seminarului Sirian din Ierusalim, Consilier al provinciei Monastice Benedictine spaniole și, de curând, profesor de limbi orientale la Colegiul Pontifical Sfântul Anselmo, la Roma. Autorul unei *Gramatice siriene* și al unei *Gramatice armene* în timp ce mai prepara și una sanscrită. Era născut la Benaber (provincia Burgos) și avea patruzecișitrei de ani.

După ce fu de patru ori prizonieri, fu împușcat la Barcelona, cu toate că intervenise să-l salveze consulii Angliei și Elveției.

P. Vermundo Boquer, de douăzecișicinci de ani, născut în Cornudella, (Provincia Tarragona), își preparase doctoratul în istorie eclesiastică la Universitatea Gregoriană din Roma. Acum era arhivar în Mănăstirea Montserrat și succesorul lui Anselmo Albareda. Era cel din urmă călugăr dintre cei dispăruți, care părăsi mănăstirea.

La Molins de Rey, fură arestați și apoi împușcați, sosind în oraș, abatele Francisco Sanchez, de 56 ani, compozitor și F. Ildetons Civil, de 47 ani, profesor de vioară din Escalonia, care iertă pe ucigașii săi înainte de a muri, A. Celida, F. Bernardo Yendrell, paracliserul Bazilicei din Montserrat.

În Sabadell, fură asasinați P. Angel Rodamilans, de 62 de ani, muzician eminent, profesor de pian din Escalonia, autor de opere muzicale religioa-

se, și care se consacrase publicării operelor marelui compozitor P. Cassanovas, mort la sfârșitul secolului al optsprezecelea. El fu recunoscut de un revoluționar. I se propuse să renege Biserica. Mărturisi însă credința sa, și il împușcă.

Numărul martirilor din Montserrat se ridică la mai mult de treizeci.

Martirii franciscani sunt cincizeci în Catalonia, cu toate că Ordinul fu puțin numeros în această regiune. Toate mănăstirile lor au fost incendiate, Au distrus imprimeria din Vich. Ordinul avea profesori eminenti și predicatori cu renume.

Ordinul cel mai popular în Catalonia era acela al Capucinilor. Mănăstirile lor sau au fost incendiate, sau transformate în birouri pentru anarhiști. Suntem informați de asasinatul a mai bine de treizeci de Capucini, printre care :

P. Iosif Oriol, din Barcelona, scriitor notoriu, cu domiciliul la Manresa. Era fiul doctorului Barjau, profesor de ebraică și arabă la Universitate, și fratele preotului unei parohii din Barcelona. Revoluționarii îl luară și îl duseră în împrejurimile orașului. Il desbrăcă și legară de un arbore, il biciuiră până îi făcură răni grave. După această biciuire, îi spuseră că-l liberează dacă reneagă pe Dumnezeu. El le răspunse că nu o va face niciodată. Asasinii insistară. Atunci el recită : „*Te-Deum*“-ul. La fiecare cuvânt care ieșea depe buzele sale, primea o lovitură de bici. Pierdu de mai multe ori cunoștința. Și de fiecare dată când își revenea, el relua „*Te-Deum*“-ul său, cu credință. Astfel muri un venerabil martir. Președintele *Asociației Presei* din Manresa, care putu să vadă cadavrul său la cimitir, povestea că trupu-i era acoperit de răni, și acelea ce le avea pe obraz lăsau să se ghicească că barba îi fusese smulsă ;

P. Modesto de Mieras, profesor de dogmatică, jertfit în Sarria, la fel cu P. Rafael de Mataro, secretar provincial, de curând numit secretar de Pompeya și F. Angel Ferreriasi;

P. Augustin de Monclar, ucis la Petralbes, în preajma Barcelonei. Fost secretar provincial și unul din directorii revistei filosofice *Criterion*;

P. Alfonso de Ajal, de șasezecișase de ani. Timp de patru zeci de ani fost misionar în țările Americii;

P. Vicente de Besalu, jertfit la Las Presas din Olat;

P. Zacarias de Llorens, la Barcelona;

La Olat, fu ucis P. Timoteo de Palafrugell. De-așemenea în Gara din Olat fură omorîți cu lovituri de pat de pușcă doi frați laici și doi studenți ce îi însoțeau. Milițienii îi obligară să coboare din tren și, după ce îi identificară, îi omorîă. Unul din ei, cel mai viguros, fu legat întâi, pentru a-l împiedeca să se apere.

P. Vicente de Peralta, ucis în Sarria, era unul din colaboratorii cei mai asidui ai „*Studiilor Franciscane*“, unde trata de obicei subiecte mistice.

Știm c'au mai fost sacrificați: la Barcelona, preoții Anselmo, din Olat, Zaharia Llorens, Iosif din Calella, Alexandru din Barcelona; Doroteo din Valalba, Frederico din Burgos și Feliu, din Tarragona, Frații Miguel de Vianga, Joan din Santa Pan, Bonaventura din Aroyo, Cerezo Marsal de Villafranca din Panades Euwald, din Ignalada și frații Elvidinge, vechi portar al mănăstirii din Sarria; Cebria din Tarasa, Bernat din Gata; la Manresa, de pe lângă părintele Oriol, preoții Benut și Santa Coloma din Gramunet, Dominic din Ruidertelers; la Lerida, P. Tarusi din Niraleamp, la Canet de Nar, P. Eusebi din Canet de Mar între Canet de Pinerda, fratele Perea din Falgas; la

Sabadell, părintele Vicente din Peralba, obligat să înghită înainte de a muri mladele de ramură pe care le avea cu sine; la Moncada, părintele Moncada, părintele Ronigi din Papiol cu frații Tomas de Castello; la Arenys de Mar, fratele Prudenci de Pomar; la Pakon Tordera, fratele Feliu din Tortosa; la Tarragona, fratele Carmel din Calomos și la Madrid, unde îl duse, fratele său Miltiade, fratele Ioachim din Tarrega.

În Tarragona, unul din frații capucini, aproape complet gol, fu târît pe străzi de picioare, lovindu-se cu capul de pavaj.

Mănăstirile Capucinilor, care au fost distruse sunt acele din Olot, Manresa, Igualada, Borges, Blanques, Arenys din Mar și Ajuda din Barcelona.

Mănăstirea Tarragona fu complet jefuită. Ea a fost arsă pentru a fi apoi transformată în cazarmă de milițieni.

În cele din urmă, în Catalonia, fură încarce-rați: P. P. Martin din Barcelona, Doroteo din Villa Alba și Alejandro din Barcelona. P. Martin era directorul revistei „*Studii Franciscane*”. P. Doroteo era profesor de dogmatică.

Clădirea din Pompeya, din Barcelona, fuse, din primele zile, transformată în ambulanță. Cu toate că sechestrul fusese pus de „Generalitate” nu tu cu puțință să se impiedece arderea icoanelor (între altele și capodoperele fraților Llimona).

Nici biblioteca mănăstirii Sarria nu putu fi scăpată. Se făcuse mutarea tuturor cărților în localul primăriei vochi a cartierului, dar revoluționarii pătrunși în local, aruncară cărțile în stradă și le arseră. Erau mai multe de 100.000: printre care vreo patruzeci de incunabile, un exemplar complet al Bibliei din Alcalá de Henares, un exem-

plar al primei ediții a Bibliei din Anvers, și alte multe minuni.

În Barcelona, Carmii fură primele victime. Cum am mai spus, la începutul revoluției, mănăstirea lor, situată pe un punct strategic, la Diagonal, fu ocupată de câțiva militari. Din care cauză, călugării acuzați de trădarea cauzei revoluționară, fură împușcați sau sugrumați. Tot astfel fură tratați și Carmii din celelalte mănăstiri. Foarte rar cei care au putut scăpa cu viață.

Redemptoriștii, Dominicanii și Augustinii erau puțin numeroși în Catalonia. Instalarea lor deabia începuse. Mănăstirile lor fură incendiate sau transformate în birouri pentru anarhiști:

Iesuiții, barem, nu mai existau ca comunitate, în Spania. Dar mulți dintre ei rămăseseră în patria lor, cu titlul individual, participând la activități culturale sau religioase. Ei fură cercetați cu o înverșunare specială. Mai mult de patruzeci au suferit martiriul¹⁾. Mulți dintre ei au dispărut: ei sunt în închisoare sau amenințați de a fi închiși.

În Valencia, au împușcat pe P. Simon, rectorul Colegiului și P. Parera, de fel din Manresa.

P. Murall provincial (provincia Aragon), fu arestat în Barcelona și împușcat cu încă trei Iezuiți. Căzând numai rănit, când plotonul de execuție se depărtă, el putu să se ridice și să se refugieze într'o casă, de unde fu condus într'o clinică. Câteva săptămâni mai târziu, vindecăt de rănile sale, putu să traverseze frontiera (a se vedea în apendice IV povestirea sa).

Iată alte nume:

P. Trullas;

F. Codina;

---

1) Vezi Apendicele III.

P. Braulio Martinez, împuşcat la Tarragona. Cazul său merită o menţiune specială. Născut în Marchanta (Navara) avea atunci douăzecişicinci de ani. Toată Tarragona cinstea apostolatul său. Timp de treizeci de ani, el ocupă catedra de Drept Canonic la Marele Seminar. Alterna munca profesională cu spovedania deţinuţilor, pentru care fapt era foarte cunoscut şi admirat. Deţinuţii îi arătau o mare veneraţie. Nimeni nu îşi reaminteşte să fi văzut pe Martínez cu o sutană nouă. Adeseori nu mai avea cu ce se îmbrăca, împărţind tot săracilor. Iarna trecută rămăsese fără dolman pentru că îl dăduse unor flămânzi ce-i vizitase, cum, dealtfel, vizita pe toţi săracii oraşului.

În momentul când scriem aceste rânduri, ni se comunică vestea dispariţiei Părintelui Ignaci Cassanovas, din Compania Iesuiţilor. Dacă există între intelectualii lumii un minimum de solidaritate spirituală, ar trebui să facă ceva pentru a scăpa pe acest om. P. Ignaci Cassanovas este un mare umanist din timpurile noastre. Din iniţiativa lui au fost fondate în Barcelona stabilimente de cultură așa de importante ca Biblioteca Balmes și *Oficina Romanica*. Dela începutul secolului, personalitatea sa se impuse, cu ocazia serbărilor cincuanteenare dela moartea filosofului Balmes, celebrat la Vich. Sub titlul de *Apologetica lui Balmes*, el publică atunci o carte care rezumă gândirea apologetică a autorului *Filosofiei Fundamentale* și *Criterion*-ului. El publică după aceea o conferință asupra: *Revelației*, care îi aduse o mare notorietate. Și, mai târziu, o traducere în catalană a *Metafisicei* lui Aristoteles. În epoca maturității sale, el se consacră celor două opere, ce vor face numele său nepieritor. Una din ele, terminată de tot este ediția critică a operelor complete a lui Balmes și alta, publicarea *Corespondenței* acestui

filosof. În acea colecție, în care figurează aceste faimoase scrisori, P. Cassanovas a publicat alte două cărți tot atât de importante și originale: biografia marelui umanist catalan al secolului optsprezece Iosep Finestres y Montalvo, și *Corespondența* sa adnotată. Aceste două lucrări aduc o contribuție din cele mai documentate istoriei culturale din secolul al optsprezecelea spaniol.

P. Cassanovas e deasemenea și cenzor și colaborator eminent la institutul de cultură catolică: „Foment de Pietat“ de care am vorbit și care avea în curs de publicare o ediție populară a Bibliei. El edită o revistă special destinată preoților, cea mai veche în acest gen în Catalonia, intitulată *Lo Missatger del Sagrat Cor de Jessus*. În acest stabiliment, P. Cassanovas nu încetă să lucreze și să realizeze planul de propagandă culturală catolică ce schișase amicul său, marele episcop: Torras y Bages, care, după ce ocupase patruzeci de ani scaunul episcopal din Vich, muri în mireasma sfințeniei.

Puțini oameni în Catalonia, au avut vreodată prestigiul și autoritatea de care se bucura P. Cassanovas, pe care Revoluția îl înnumără astăzi ca o victimă mai mult.

Oratoricii posedau trei „oratorii“. Ei fură, ca și alții, persecutați și decimați. Stabilimentul a fost jefuit și profanat, unii din ei, arși. Se numără dintre ei, aproape zece inși.

Din congregația Oratoriului au fost asasinați în Barcelona, P, P. Alejo Soler, Candido Vila, Jose Serra, Jose Iordana, Joquin Ballera, din Vich, și P. Feliu.

Frații San Joan erau distribuiți în spitale, aziluri și ortelinate, în Catalonia. Ei fură lăsați în mod violent fără locuință. Li puseră în inchi-

soare și, apoi, după ce îi torturară, îi asasinară pe cea mai mare parte din ei. La Castell de Fels, a fură executați cu o rafinată trădare. Nu se poate încă preciza numărul martirilor dar se știe că e foarte ridicat.

Dintre Ordinele ce se consacraseră educației copiilor, cele mai principale erau acelea ale Escolapienilor, Salesienilor, Fraților Școlilor Creștine și Mariștilor. Ei au văzut arzându-se, distrugându-se și jefuindu-se cea mai mare parte din colegii, la Barcelona și din principalele orașe ale provinciei. Cei mai încercați sunt Mariștii, cu sutele lor de victime, fără a mai număra pe încarcerați.

Iată un amănunt pilduitor, asupra acestor asasinate :

La începutul lui Octombrie trecut (1936, N. T.), se arestă, în portul Barcelona, o sută de persoane ce se pregăteau să plece, imbarcându-se pe *Cabo San Antonio* al companiei Ibarra. Printre persoane figurau patruzecișidoi de Frați Mariști, ce fură imediat împușcați, pe când ceilalți rămaseră la dispoziția tribunalelor populare. Această expediție fu organizată prin anterpriză luată de șeful anarhist Aurelio Fernandez și secretarul său, Portela, care o creaseră la Barcelona, cu ținta de a monopoliza pașapoartele. Aceste pasporturi nu sunt adeseori decât condamnări la moarte. „Funcționarii“ acestui ciudat birou storc nenorociților ce vor să fugă, toți banii care pot, câteodată sume foarte ridicate, și pe urmă comunică brigăzilor de execuție, care se însărcinează să pună mâna pe fugari în momentul plecării lor pentru a-i executa.

Mai putem furniza detalii asupra ceeace s'a întâmplat Mariștilor din Avellanes, a căror mănăstire e situată la 14 kilometri de Balaguer. Ea conținea 230 călugări. Izolarea în care trăiau a făcut ca ei

să nu fie informați de întâmplările revoluționare, înainte de 22 Iulie.

Se deciseră să se refugieze într'un tufiș, unde trăiau într'o îngrijorare perpetuă. La sfârșitul celor opt zile, crezând că situația s'a îmbunătățit, se deciseră să se reîntoară la mănăstire.

Două zile mai târziu, primiră vizita a patru indivizi ai F. A. I-ului, care le dădură opt ore să părăsească mănăstirea, și aceasta fără excepție pentru nimeni, bătrâni sau bolnavi. Călugării încercară să scape ce aveau de valoare în mănăstire și încărcară opt căruțe. Cei două sute trei zeci de călugări se răspândiră în orașele din Vilanova, Ors și Avellanes.

Li se promisese că nu li se va întâmpla nimic. Dar la sfârșitul celor două săptămâni, li se porunci, sub amenințarea cu moartea să readucă toate obiectele ce luaseră. Ei purceseră la readucerea lor pe aceleași căruțe, și anarhiștii profitară astfel de a-i insulta și amenința. Mănăstirea era jefuită de milițieni: icoanele religioase și obiectele de cult fuseră arse.

Prigoana asupra persoanelor religioase nu întârzie deloc. Unii găsiră refugiu la particulari. Alții fugiră la munte, fiecare ascunzându-se în tranșee adânci pe care le săpau ei înșiși. Persecuția merse agravându-se. Și pe toți călugării ce îi găseau, îi împușcară imediat. Pieiră, astfel, mulți.

La 24 Septembrie, se ordonă călugărilor să se adune. Unii parcurseră localitățile pentru a transmite ordinul. Din 230, se strânseseră 108. Ce s'a întâmplat cu ceilalți 122? Li se răspunse c'au fost duși în Franța. Sub escorta oamenilor F. A. I-ului, cei 108 frați fură, deci, conduși la Puigcerda, Răscumpărarea a fost dată pe un milion și jumătate de pesetas. În unele localități, pe unde trecură cortegiul, se formară mici grupuri

de manifestații, proferând insulte și amenințări și cântând „*Internațională*“. Sosiți la Puigcerda, toți frații fură împușcați. Dacă se găsea asupra lor un crucifix sau o poză religioasă, aceasta le aducea noi insulte.

În ciuda convențiilor, cincisprezece călugări sosiți din Puigcerda, rămaseră deținuți și nu putură fi salvați. Cei care trecură frontiera se îndreptară spre Toulouse și trecură în Navarra, prin Bayona. Ei se refugiară în mănăstirea Vilafranca.

Unul din ordinele cele mai răspândite în Catalonia era și acel al Fiilor Preacuratei Zămislii, (Imaculada Concepcion) ai Părintelui Claret. Dela 19 Iulie ei fură expulzați din casele lor și persecutați. Numără mai mult de două sute martiri. Toți cei din Barbastro fură asasinați. În mănăstirea Cervera, vechea Universitate, erau mai mulți de 150; li se dete o oră, la 20 Iulie, pentru a goli locurile. Neștiind unde să se ducă, ei se refugiaseră în păduri; flămânzi, trebuiră să-și găsească alt refugiu. P. Jover, prefectul novicilor, fugi în Valbona dela Monges, cu alți patrusprezece dintre ei, pentru a-i găzdui la rudele lui. Când afluă de sosirea lor, milițienii îi urmăriră. Toți muriră, chiar P. Jover fu împușcat în fața propriului său părinte. După „*Diario Vasco*“ din 7 Februarie trecut, (1936, N.T.) persoanele de curând scăpate din Catalonia povestesc supliciul altor novici din Cervera cărora, înainte de a-i omori, li se întunda în urechi boabele mătăniilor până le perforau timpanul. Li puneau să înghită boabe de mătănie și medalii pentru a-și insulta religia, dar ei nu cădeau niciodată,

Printre călugării din celelalte mănăstiri, cărora li se deplânge moartea, cităm pe P. Puigdessens,

filosof. El fusese profesor la Seminarul din Tarra-gona, unde lăsa lucrări de o netăgăduită valoare, printre care, studiul psihologic despre P. Claret, studiu ce se consideră unul din cele mai bune studii ce au fost publicate asupra vieții acestui sfânt. P. Puigdessens locuia în Vich.

Mai numeroase încă erau ordinele feminine. Ele posedau mănăstiri până în cele mai mici localități din Catalonia. N'au suferit atât de multe asasinate ca ordinele masculine. Dar insultele au fost mai rele.

N'a fost deajuns c'au separat pe Micile Surori ale Săracilor, de protejații lor : bolnavi, bătrâni, copii, părăsiți, anormali de tot felul ; că au închis pensionatul de domnișoare ; că fiicele lucrătorilor din școlile gratuite rămăneau de-aci înainte fără învățătură ; că au aruncat în stradă fete a căror reeducare morală era pe drum bun ; că au scos din mănăstire călugărițele ce se consacrau rugăciunii ; că au privat astfel, de resurse, femei fără mijloace de existență, întrerupând lucrul manual al acelor care se consacrau ajutorării copiilor și săracilor nevoiași...

Nu, aceasta n'a fost îndeajuns. Atentatele la pudoare s'au înmulțit. În mod public s'a adus această injurie tinerelor fete fără apărare. În cea mai mare parte a cazurilor, violul n'a fost decât preludiul morții.

Una din principalele mănăstiri năvălite, în Barcelona, era aceea a „Bunului Păstor“ pe „Diagonală“, o casă de reeducare a tinerelor fete indocile.

Au fost adăpostite trei sau patru sute. Milițienii arestară pe cele cincizeci de bone supraveghetoare și le închiseră într'un pavilion. Pe urmă, puseră mâna pe toate proviziile. În timpul primei

noapți, și în următoarele, o enormă orgie se desfășură în mănăstire. Noi milițieni venim să dea ajutor asediatorilor. Părinții câtorva fete adăpostite acolo, se grăbiră să vină să le ia; dar cum multe dintre ele erau venite din interiorul țării, și în primele zile ale revoluției toate comunicațiile cu Barcelona fuseseră întrerupte, ele nu puteau fi readuse. Unele dispărură din prima noapte, și altele povestiră că au fost supuse celor mai respingătoare violențe. Unele din aceste fete, astfel luate, n'aveau mai mult de cincisprezece ani, cea mai mare parte, între cincisprezece și douăzeci de ani

Cinci Terțiare Dominicane din *Anunciata* fură violate și împușcate la Rabassada, în vecinătatea Barcelonei. Printre ele era și Maica Dominga Fosses, care până în acest din urmă timp fusese superioara Comunității Clariselor, cu reședința în Montserrat. Aceste none, puțin timp înaintea revoluției se transportaseră în Barcelona, și se stabiliseră în strada Trafalgar Nr. 50, într'un local cu școală și pensiune pentru femeile fără familie. Un grup de milițieni venim să cerceteze acolo și acuzară pe una din pensionare că e călugăriță. Terorizată, sărmana femeie răspunse că ea nu era și arată, una după alta, pe cele cinci none refugiate. Aceste din urmă fură arestate numaidecât și duse la Rabassada unde fură violate și apoi împușcate! Una, care trăia încă, fu transportată la spital, unde muri a doua zi.

Un alt gen de crimă, și care nu-l cunoștea până acum lumea civilizată, fu profanarea mormintelor nonelor și a călugărițelor. Caracteristica rușinoasă a primelor zile din revoluția dela Barcelona. Mumiile și scheletele fură expuse pe drum în public, în poziții grotești, astfel ca să dea loc unei batjocuri insultătoare.

La Vich, înainte de incendiarea Catedralei, se profanară mormintele Sfântului Bernard Calvo și a episcopului Torras Bages, mare figură a renașterii literare și religioase, autorul lucrării „Tradicio Catalana”. Se juca foot-ball cu craniile lor. Necrofilia a făcut parte din acțiunea revoluționară.

Am putea umple pagini întregi, cu nimic altceva decât numai povestind execuțiile, batjocurile, amenințările, cărora sărmanii călugări fură victime. În acest document de adevărată informație, am decis însă, să ne abținem dela orice amănunte asupra cărora ar putea exista o cât de mică bănuială de neexactitate. Și, dealtfel, condeiul refuză să descrie cecece milițienii și anarhiștii n’au ezitat să comită.

VII

PRIGOANA ESTE GENERALĂ

Faptele pe care noi le-am raportat nu se referă decât la vreo cincizeci localități din Catalonia. Dar trebuie să ne gândim că această regiune conține mai mult de o mie și știm, dealtfel, că în general a fost la fel peste tot.

Din știrile ce ne-au parvenit, ne este permis să deducem ceea ce se petrece în restul țării. Și putem la fel, după ceea ce știm despre Catalonia, să ne facem o idee despre ce s'a petrecut în zonele supuse Roșilor.

Sub titlul: *Crimele Frontului Popular în Spania*, marea anchetă de Charles Ledré, s'a publicat o istorisire a cruzimilor. Diverse capitole din această broșură au fost consacrate incendiarii bisericilor și martiriului eclesiaștilor. Se menționează devastarea și incendiarea episcopiei din Toledo, bisericilor din Madrid, catedralei din Sigüenza, bisericilor din Andaluzia, Estremadura, Asturiei și a provinciei Santander.

Se vorbește despre masacrarea copiilor din colegiul Pozuelo, la San Sebastian, și în colegiul

Daimiel, unde fură asasinați treizecișuunu de călugări dintre care și Provincial, și patrusprezece Claretieni în regiunea Ciudad Real; incendiul și jaful câtorva colegii, noviciate și mănăstiri de Capucini în Andaluzia și Valencia; despre distrugerea colegiilor și asasinarea Salesienilor (mai mult de patruzeci, la 15 Septembrie) la Alcalá de Guadaíra, la Maron, la Málaga, la Ronda și la Ciudadela de Minorca; despre împușcarea, aproape de Madrid, a zece novici ai Școlilor Creștine, trași la sorți dintre camarazii lor; despre asasinatele din Chartreusa de Montalegra, din Escorial, etc.

Alături de martiriul episcopului Huix, al Preotului Oriol din Barcelona, preoților din Rubi și Alp, poate figura demn acela al preotului din Fontarabia.

Arestat la el acasă, fu condus în portul Guadalupe. În drum, milițienii îl scuipară în obraz și îl loviră cu picioarele. Il lăsară un timp închis într'o închisoare. Pe urmă, îl duseră la Irun. În fiecare noapte îl duceau în cimitir amenințându-l cu împușcarea.

După ce îl puneau în fața puștii, îi ziceau: „Nu, vei fi împușcat mâine!“ Și îl readuceau în închisoare. Când naționaliștii fură, pentru prima oară, pe punctul de a lua Irun-ul, Preotul din Fontarabia făcu încăodată drumul pe colinele Guadalupei. O fată se apropie de el și strigă: „Eu, banditul, te-aș suprima!“ Dar revolverul ei nu funcționa bine. Greși lovitura. Fu reîncarcerat în fortăreață, lângă tunuri. Soldații roșii veneau să-l tortureze. Il obligau să facă mătăanii, să se roage pentru comuniști, să improvizeze rugăciuni. Câteodată, sărmanul preot ceda și în mijlocul strigătelor și hulilor, el începea o rugăciune pe care călăii săi o întrerupeau cu lovituri.

Intr'o noapte, puțin înainte de sfârșit, un milițian îi zise: „Aide, mai puțin minciuni! Spune-ne

adevăru. Spune. Mărturisește că Dumnezeuul tău nu există, și că sunteți toți niște ipocriți, care înșelați poporul“.

Bătrânul răspunse: „Sunt dispus să mor, dar voi nu mă veți face niciodată să reneg pe Cristos“.

Il loviră, îl scuiară în obraz din nou, fără mâncare, fără pâine chiar, în fundul închisorii. Desnodământul se apropia.

— Sapă-ți groapa! — îi ziseră, în ultima zi.

Sărmanul preot încercă să scape, dar nu mai putu.

— Leneșule! Nu sfârșești odată? Ascultă! vezi colo buchetul acela de arbori. Aleargă și vei fi liber!

Preotul, ezitând, neîndrăznind să creadă, se îndreptă în partea unde i se arăta. El încercă să fugă, se împiedecă, se ridică și porni iar.

Cum ajunse la primul arbore, milițianul ochi și trase...

CONCLUZII

I

BILANȚUL

Nu se poate încă stabili bilanțul vandalismului antireligios în Spania roșie, în cursul fatidicului an 1936. Ceeace am expus în aceste pagini nu este decât o imperfectă schițare, un eșantion, dacă putem spune astfel, din îngrozitoarea realitate.

În ziua în care se va putea face un tablou total și exact, oraș cu oraș, de cruzimile făptuite, atunci vom cunoaște cu precizie, întinderea catastrofei.

Pentru că va trebui să facem lista martiriului eclesিয়াștilor sacrificați ;

lista persoanelor asasinate pentru ideile lor religioase ;

lista bisericilor, sihăstriilor, oratoriilor și capelilor incendiate și, uneori, distruse piatră cu piatră ;

aceea a mănăstirilor, turnurilor și clopotnițelor de o valoare artistică de neînlocuit ;

aceea a columnelor, mormintelor, cristelnițelor de botez, plăcilor și catapetesmelor în piatră ;

lista pângăririlor celor sfinte ;

lista furturilor : cruci, tezaure, pietre prețioase, obiecte ;

lista furturilor și distrugerilor icoanelor, altarelor de cult, Criștilor, statuelor Sfintei Fecioare, de mare valoare artistică sau istorică ;

lista muzeelor și arhivelor parohiale și convențional incendiate ;

lista stabilimentelor jefuite, incendiate sau distruse ca : fundații de cultură istorică, literară și științifică, care au purces din ordinile religioase, colegii și institute de învățatură, etc., etc.

Aceasta-i panorama nemărginită a distrugerii. O oaste de milă și înțelepciune. Un peisaj sublim prin atâtea monumente, cules și adăpostit de secole, și de acum înainte lipsit de aceste vii elemente ale spiritualității. Capitole întregi ale picturii, sculpturii și arhitecturii medievale, care nu vor mai fi decât o tristă amintire. Izvoare de informații ale istoriei locale și regionale, vagi și risipite. Sute, mii de bolnavi, neputincioși, leproși, mizeri, de acum încolo ajutați nu de milă, ci de biurocrație atât cât poate ea să ajutoreze. Mii de copii lipsiți cu totul de învățatură și educație.

Este o încercare de ucidere a civilizației, împotriva uneia din temelii ei esențiale. Oprirea unei mișcări ascensionale, a unei renașteri artistice și spirituale. O mulțime nenumărată de răni pe marele corp al Patriei. O mutilare a organelor esențiale ale vieții colective istorice. Înălăturarea elementelor cele mai devotate, indispensabile societății, atât pe planul acțiunii cât și pe cel al gândirii.

Toate aceste sunt pierdute. Și în cea mai mare parte a cazurilor, pentru totdeauna. Valori de neînlocuit și după care vor regreta în zadar generațiile ce vor veni. Și restul, cum să-l restabilim ?

Ce formidabile sfortări de reconstruire vor trebui pentru a readuce patriei ultragiutate și răniților mutilați autenticul și obrazul frumos?

În câteva luni s'a făcut atâta rău ca într'un timp de mii de ani. S'a distrus ceea ce au întemeiat cincisprezece secole. Pentru a regăsi ceva asemănător, ar trebui să ne reîntoarcem la incursiunile barbarilor. Nici războaiele pentru Recucerire nici invaziile medievale, nici debarcările piraiților, nici luptele sociale din al cincisprezecelea și al șasesprezecelea secol, nici haiducii, războaiele și revoluțiile secolului al șaptesprezecelea, nici rivalitățile civile și internaționale (ca cele de astăzi) dela începutul secolului al optisprezecelea, care trebuiau să agraveze decadența țărilor favorabile casei de Austria, nici expedițiile Revoluției și ale lui Napoleon, nici revoltele și războaiele civile repetate în secolul al nouăsprezecelea nu au cauzat atât dezastru. Unele din aceste lupte au sguđuit cultura până la pierzare; niciuna n'a pus-o, ca aceasta, în așa grav pericol de moarte.

În toată zona stăpănită de Roșii, în Spania, nu mai este un singur preot în funcțiune, nu mai există nicio casă preotească, acest loc de azil de ajutor și de mântuire. Biserica nu mai îndrumează pașii vieții generațiilor, nu mai oferă această tovarășie de iubire, care merge dela leagăn până la mormânt; nu se mai aude nicio leturghie, decât în secret. Nicio vecernie, nici dimineață veselă duminicală. Crăciunul lui 1936, în Spania roșie, fu cel mai trist pe care vreodată țara l-a cunoscut din vremea năvălirilor barbare și africane, fără iluzii pentru nimeni. Pot fi ființe așa de nesimțitoare, pentru ca să nu-și dea seama de ceea ce însemnează acestea? S'ar putea cere ceea ce contele Ugolino cerea lui Dante: *e se non piangi, di che pianger suoli?*

Fundațiile biblice, revistele franciscane, seminariile filologice, cercetătorii benedictini nu mai publică cărți, nu se mai editează nici nu se mai scrie în celulele mănăstirilor. *Escolanía* din Montserrat a tăcut; coralele și-au retras repertoriile operelor cu subiect religios; poeții nu trebuie să mai găsească inspirația lor în Credință.

Escorialul nu mai este un cuib de spiritualitate, un stup de știință și de pietate augustiniană; e o fortăreață marxistă.

Pensionatele sau școlile populare gratuite s'au închis, colegiile care absorbeau jumătate din populația școlară, deasemenea. Nu mai este nici învățatură superioară oficială în cea mai mare parte a localităților din zona roșie. Universitatea nu mai funcționează, pentru că profesorii considerați de dreapta au fost asasinați și au trebuit să fugă, și pentru că cei de stânga au plecat. Pe scurt, revoluția roșie este un colapsus din cele mai periculoase în învățătura țării.

Nu se mai văd nonele în pensioane, nici în spitale, nici în clinice, unde doctorii cei mai sceptici le admiteau. Nu mai sunt „Soeurs des Pauvres“ lângă bolnavi, copii, invalizi, leproși, anormali.

Din contră, niciun surâs pe obrazul acestor mediteranieni. Deodată, toată lumea a devenit teribil de serioasă. Este teroarea care domnește în acest regat de hoți și asasini, Este imperiul dinamitei, mitralierii și a revolverului; imperiul crimei, al furtului și sexualității deslănțuite.

Nimic nu mai e pedepsit în acest imperiu decât plângerea și protestarea, tot atât cât surâsul privit ca un fel de provocare. Nimic mai feroce urmărit ca libertatea de a vorbi și gândi. Procurorul Tribunalului Popular din Barcelona a cerut pedepsirea cu moartea pentru două fe-

tițe, pentru că una din ele scrisese în jurnalul său intim, câteva fraze puțin amabile pentru milițienii marxști.

De când lumea e lume, nimeni n'a suspinat mai fierbinte după o picătură de libertate decât aceste milioane de Spanioli care trăiesc, dacă se poate chema aceasta a trăi — sub guvernul din Barcelona și Valencia. În Rusia chiar e mai multă libertate.

II

DEVASTAREA ESTE SUPUSĂ UNUI PLAN

În toată această afacere, distrugerea internă și masivă a fost supusă unui plan.

Se poate, în aceste incendieri de mănăstiri și asasinate de eclesiaști, să regăsim o tradiție. Metoda poate părea aceeași, acelaș curent de barbarie a epocilor anterioare. Dar mobilul, intenția și ținta nu sunt aceleași, sunt foarte diferite de secolul al douăzecilea.

De data aceasta, revoluționarii s'au pregătit cu îngrijire. Ei aveau informații precise asupra domiciliului preoților. Cunoșteau așezarea nu numai a bisericilor (acelea erau vizibile) dar a capelelor și oratoriilor private. Erau în curent cu starea de spirit din fiecare localitate, de persoanele ostile distrugerii monumentelor religioase; și pentru aceasta, echipele mobile putură funcționa imediat.

Două zile în urma revoltei militare, întreaga Catalonie era în mâinile comuniste și anarhiste. În câteva ore, conturile curente din bănci erau blocate. La sfârșitul zilei a doua, se procedă la

exterminarea tuturor lucrurilor religioase. După câteva săptămâni, se realiza socializarea industriilor, divorțului la minut, eliminarea elementelor de direcție.

Dacă studiezi cele o sută treizeci și trei de zile de teroare în Ungaria, se observă acelaș program, cu aceleași dispoziții, aceeași tehnică în barbarie și asasinate. Dar în această Ungarie din 1919 „densitatea“ crimelor fu mai mică și mult mai puține excesele anti-religioase.

Pe când în zona roșie spaniolă, pornind dela 19 Iulie, s'au comis asasinate în masă, prin grupuri sau individual, în fiecare zi proporția crimelor s'a accentuat, în interior, la fiecare întoarcere de milițieni de pe diverse fronturi.

A atribui responsabilitatea generalului Franco, este exact cum a-i acuza pe amiralul Horthy de a fi întreprins restaurarea națională. Generalul Franco n'a așteptat ca să nu mai fie niciun remediu, el a sosit la timp pentru a scăpa, dintr'o lovitură, mai mult de jumătate Spania. Dacă, drept urmare a reacțiunii contra anarhiei, se pierd libertățile și cuceririle democratice, cucerite numai pentru ei înșiși, — le pierd numai acei care au dat țara ferocității comuniștilor și anarhiștilor, acei care au preferat o Republică tolerantă, unde puteau să trăiască toți Spaniolii, unei Republici posomorite, intolerante, persecutoare, instrument de revoltă socială și de barbarie.

Pe scurt, religia, creștinismul, Biserica spaniolă și credincioșii sunt primele victime ale Revoluției Spaniole. Este, dar, natural ca lumea creștină întreagă să se fi revoltat de indignare și de oroare în fața acestor atrocități.

Starea de spirit catolică a fost expusă, într'un fel măreț și plin de caritate apostolică, prin cardinalul episcop din Toledo, doctor Isidor Goma, în

scrisoarea pastorală din 23 Noembrie 1936, din Pampeluna, și reprodusă în apendicele dela sfârșitul acestui volum.

Cu toate acestea, sunt — noi nu voim s'o ascundem — câțiva dizidenți. Cazul lor este scandalul creștinismului. Sunt naționaliștii basci, care fac parte din guvernul din Bilbao; și nouă catolici, care au aderat la guvernul din Valencia, mai mult sau mai puțin agenți ai propagandei roșii în străinătate.

III

CAZUL CELOR DIN BISCAIA

Atitudinea șefilor basci, în războiul actual, a surprins mulți oameni. S'a publicat la Paris, în Iunie trecut (1936, N. T.) sub titlul: „Drama unui popor neînțeles“, un eseu în sensul acestei atitudini.

Autorul broșurii, care semnează Victor Montserrat, pune chestiunea astfel:

„Se zice că în Spania, catolicii se bat cu marxiștii. Război profund regretabil dar pe care toată lumea îl înțelege. Așa zișii reprezentanți ai celor două civilizații se lovesc piept în piept. În chip firesc, deci, urmau să ajungă la această extremă.

Pe pământul bun, dimpotrivă, nu sunt numai marxiștii, dar, mai ales, catolicii care se văd în legătură cu catolicii lui Franco. Acolo, lupta a devenit o enigmă“.

Punând chestiunea într'un fel aproape identic, ajungem la concluzii cu totul opuse aceluia ale lui Victor Montserrat.

În 1883 izbucnește războiul carlist. Ținuturile basce (Navarra și „Vascongadas“) se declară aproape

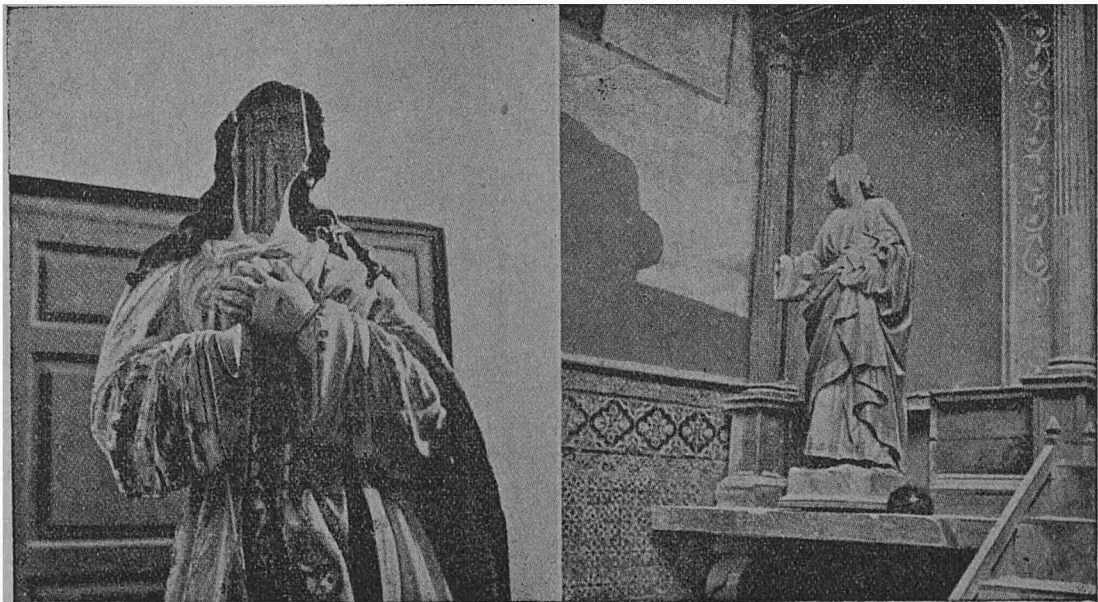

în unanimitate în favoarea lui Don Carlos, care reprezintă tradiția, împotriva lui Isabel, în care se încarnează liberalismul. În cursul lui 1837, războiul carlist nu sfârșește încă opera lui distrugătoare. Pentru cel ce nu e nici învingător, nici învins, generalul liberal Espartero negociază o pace care făgăduiește Bascilor chezașia libertății lor. E ceea ce s'a numit pactul dela Vergara.

Rezultatul acestei păci fu legea din 25 Octomvrie 1839. Ea întărea pe *fueros-i*, dar numai în măsura în care aceștia nu contraziceau unitatea constitutivă a Spaniei. Regele nu era mai mult decât un simplu Domn, dar Rege constituțional, cu drepturile pe care constituția i le acordă asupra întregului teritoriu spaniol; puterea legiuitoare trece în mâna *cortes*-elor basce. Această lege de „unitate spaniolă“, care desființa de fapt libertățile basce, fu aprobată în mod legal de către Parlamentul spaniol. Ea a fost aceea care, în desfășurarea și aplicarea ei, micșoră și mai mult posibilitățile basce. În 1841, se stabili un regim economic și administrativ special pentru Basci, care privi mai mult, pe deoparte Navarra și pe de alta, alte trei provincii (Alava, Biscaia și Guipuzcoa).

Plecând dela revoluția din 1869, războiul civil reîncepu. Împotriva celor două prigoane ale monarhiei liberale sau republicii democratice. Bascii strânseseră rândurile din nou în jurul dinastiei lui Don Carlos. Acesta le făgădui reabilitarea *fueros*-ilor căci soarta lor nu fusese cu nimic alinată prin legea dela 1839 și prin urmările acesteea. Dar, de astă dată, lupta a devenit, pentru o parte, un război civil între Basci; ca și în zilele noastre, în Biscaia, precum vom vedea mai jos. Atunci liberalii se dezinteresaseră de *fueros-i* și dădură guvernului din Madrid un ajutor folositor.

La sfârșitul războiului contra carlismului, Cano-

Statui religioase mutilate
www.dacoromanica.ro

Biserica La Purificacion din Alentejo (Badajoz) după dominația Roșie.

vas del Castillo, restauratorul monarhiei, care a dat țării șasezeci de ani de pace civilă, socoti ni-merit să reîntărească unitatea spaniolă. Prin legea din 21 Iulie 1876, guvernul d.n Madrid impuse provinciilor basce conscripția și birurile de care ele erau scutite. Ca tranzacție, se inaugură, la 28 Februarie 1878, regimul înțelegerii economico-administrative, prin care deputațiile provinciilor basce se angajau să verse în tezaurul Statului sumele anuale stipulate, păstrând, dealtfel, o mulțime de atribuțiuni administrative economice.

*

La sfârșitul secolului, catolicismul continua să mențină spiritul *fueros*-ilor. Dimpotrivă, baschismul dispărea.

E timpul când se ivește mișcarea naționalistă bască. Apostolul ei este Sabino de Arana-Goiri. El își propuse o întreprindere imensă: să rectifice mersul istoriei Bascilor, a cărei abatere era dată, după el, cu mii de ani în urmă. Catholic înfocat, dete drept deviză mișcării pe care o deslănțui: „*Jaungoicoa eta Lagi-Zarra*“, ceea ce înseamnă: „Dumnezeu și Legea-Veche“.

Năzuințele sale politice față de Statul spaniol se exprimă prin derogarea dela legea din 1839.

Doctrina sa e un naționalism radical și, cum am zice astăzi, totalitar. Drepturile poporului basc nu au data nașterii, pentru că ele s'au născut odată cu persoana în care ele rezidă: această rasă, a cărei obârșie este necunoscută. Ea se conduce în mod liber, cu mult înainte de a exista statele spaniol și francez. Acțiunea naționalismului basc este rasiștă, ea tinde, în primul rând, la conservarea rasei, la protejarea limbii și redobândirii ei pentru masele care au uitat-o, pe scurt, la o cultură

Prigoana religioasă în Spania

de adâncire a tot ceea ce este național basc. Mai mult decât libertatea, ceea ce trebuie făcut mai întâi este reîntrarea în spiritul național. Acest ideal rasist, însă, nu va fi realizat decât când Laburdi, Zuberoa și Navarra de Jos, regiuni din Euzkadi ca și Biscaia și Guipuzcoa vor fi reunite sau încorporate familiei basce pentru a nu mai fi niciodată despărțite. Acesta-i programul pe care Sabino de Arana-Goiri îl dădu Comuniunii naționaliste basce.

Mișcarea naționalistă se dezvoltă în dauna carlismului. Incepând cu secolul actual, lupta politică în regiunile basce încetă să mai fie tradiționala vrajbă dintre carliști și liberali, pentru ca să devină o luptă între carliști și naționaliști. Cele două partide coincid în chestiunea catolicismului fundamental și în așa numitul *fueros*, dar carliștii stăruiesc asupra programului trilogic: „Dumnezeu, patria spaniolă și monarhia spaniolă“, în timp ce naționaliștii subliniază principiul religios și pun toată greutatea pe restaurația patriei basce.

În 1917, naționaliștii basci formau chiar o minoritate în Congresul și în Senatul spaniol. Dar mișcarea pare că se domolește în timpul dictaturii lui Primo de Rivera (1923—1930).

*

La venirea Republicii la 14 Aprilie 1931, probleme grave se puseră în conștiința tuturor spaniolilor credincioși. Republica a început fără vărșări de sânge dar, câteva săptămâni mai târziu, se dete foc bisericilor și mănăstirilor. Legislația pe care constituanții urmau s'o elaboreze se anunță ca un atac de fond împotriva Spaniei tradiționale și catolice; laicitate, împilări contra învățământului religios, prigoană împotriva clerului, etc.

Am văzut atunci naționaliști basci și carliști strănși uniți în jurul legilor Cortesurilor. Ei formează un grup războinic și arzător, grupul „Basco-Navarrez“, condus de către deputatul Beunza, socotit atunci ca separatist de aceleași elemente ale Frontului Popular, care urmau să-l impuște la San Sebastian, în Septembrie 1936. Sunt în această minoritate basco-navarreză, întăriți prin câțiva deputați catolici din alte regiuni, între alții, cei trei din „Liga Catalană“, care concentrează aproape toată opoziția față de actele și legile sectare ale republicanilor de stânga și socialiștilor.

Acest grup basco-navarrez apără în mod egal și concomitent, tradițiile esențiale ale Spaniei și revendicările basce: acestea au fost stabilite în Statutul din Estella, subscris de către toate grupările de dreapta din țara bascilor. Deputații cataloni, dat fiind că erau în majoritate de stânga, obțin statutul de autonomie al Cataloniei. Basco-navarrezii nu-l obțin pe al lor, pentru că sunt catolici și pentru că sunt învinovați de separațiune. Jose Antonio Aguirra, președintele efemerului guvern din Bilbao, și contele Rodezno, șeful carliștilor, care, astăzi, este alături de generalul Franco, se găsesc uniți. Guvernul care refuză autonomia Bascilor, amânând în mod sistematic discuția față de Cortese, este prezidat de către Don Manuel Azana, președintele actual al Republicei și cuprinde în Ministerul său pe d. Largo Caballero și Indalecio Prieto, șefi succesori ai guvernelor revoluționare din Valencia.

Din clipa când bascii se arătară uniți prin credință și rasă, republicanii de stânga și socialiștii se opun, în 1931-32, revendicărilor lor. Dimpotrivă, aceiași republicani și socialiști se grăbesc să acorde autonomia, în plin război civil (Octomvrie 1936) în mod neobișnuit și fără desbatere parla-

mentară, instanțelor care au reușit să împrăștie pe basci, pe seama principiilor care le sunt comune.

Grea chestiune, aceea a raporturilor dintre naționaliștii basci catolici și Frontul Popular. Atitudinea acestor basci a căpătat o așa de mare importanță în centrele catolice, pentru că ea a ridicat, în modul cel mai viu, chestiunea raporturilor formațiunilor politice catolice din toate ținuturile cu uniunile politice zise Front Popular, cu direcție și primat marxist.

Cei de stânga și socialiștii pierd alegerile din 1933. Faptul acesta iscă Corteselor predominanța Centrului și Dreptei. Naționaliștii basci formează chiar o minoritate aparte, separată de carliști. Ei n'au căpătat încă statutul de autonomie.

16 Februarie 1936, noua întoarcere: e triumful unei legalități atât de discutabile și discutate a Frontului Popular, cu întâietatea marxiștilor. Pentru a lupta în mod efectiv împotriva dușmanului comun, naționaliștii și carliștii au încetat de a se mai bate; s'a spus chiar că Vaticanul a intervenit pentru a evita vrăjbele; de-aici, Frontul Popular fu învins în Țara Bascilor cu folos pentru carliști în Navarra, pentru naționaliști în provinciile „Vascongadas“.

Numaidecât Frontul Popular, cu putere la Madrid și la Barcelona, întreprinde o ofensivă temeinică împotriva tuturor elementelor antirevoluționare: dezarmează pe toți cetățenii de dreapta, incendiază biserici și mănăstiri cu sutele, pregătind astfel prima revoluția. Față de-o primejdie așa de mare, unirea sfântă se va înfiripa ea ca în țările basce?

Chiar în Octomvrie 1934, pe când strălucea revoluția marxistă, concentrată în Asturii, și care în Biscaia prilejuia asasinarea, între alte victime, a deputatului carlist Oreja Elosegui, s'a zis că naționa-

liștii basci erau de convență cu marxiștii, dar faptul fu desmințit de către șefii basci. Ceeace pare cert, pornind din 1936, este înțelegerea dintre Indalecio Prieto, deputat în Bilbao și „Bizcarras”, care timp de ani și ani îl combătuseră cu furie. Prin mijlocirea lui Prieto, naționaliștii basci încredințează dobândirea statutului autonomiei lor Corteselor, Frontului Popular. În noul statut, formulat după promulgarea constituției republicii la sfârșitul lui 1931, trebuia să se lase unele atribuții autonome consemnate în vechiul statut din Estella. În obsesia lor autonomistă, șefii basci n’au remarcat că întreaga Spanie se află pe marginea unei prăpăștii care duce la pierzare sigură, dacă nu intervine o reacțiune energică la timp, toate valorile tradiționale ale țării, și, în acelaș timp, temeiul caracteristicilor rasiale de care bascii sunt atât de mândri. Această abatere a naționalismului basc, produsă prin preponderența elementelor turburătoare și foarte pătimase în direcția partidului, în contradicție cu elementele judicioase și tradiționale, este primul fapt care trebuie însemnat printre cauzele tragediei basce. Aceste elemente au fost băgate în joc de Prieto; ei au servit guvernul din Valencia, pe care, la urmă trebuia să-l părăsească la rândul lor.

Reacțiunea salvatoare, riposta împotriva agresiunilor marxiste, anarhiste și sectariste s’a produs la 18 Iulie 1936. Nu vom intra aici în subtilități sofistice: era o chestie de viață sau de moarte.

Constatăm că în întreaga Spanie, revoluția care, acum poate să acționeze pe față, se împotrivesc tuturor elementelor moderate, catolice, conservatoare, tradiționale sau numai nerevoluționare. Fără o înțelegere prealabilă (această înțelegere nu s’ar fi putut produce niciodată, pentru că reacțiunea din Iulie și mișcarea de reîntregire care urmă fură

spontane) se găsiră îndreptate împotriva revoluției, prezentate și exterminate de ea: toate elementele politice, economice, culturale, sociale sau numai contra-revoluționare, înrădăcinate în întreaga țară.

Pe ce cale tind să se răzbune naționaliștii basci în această teribilă conjunctură? Scandal! iată că, după eșecul formației unui guvern moderat prezidat de Martinez Barrio, se constituie un guvern cu majoritate marxistă, în care figurează un ministru basc: Irjo, ales dinadins dintre personalitățile noului grupări care conduce partidul. Ce se întâmplă, în acest timp, în regiunile basce? Navarra se strânge în unanimitate de partea mișcării anti-marxiste. „Jelbarii“ (los „requetos“) navarrezii formează primul corp de ostași care se pun sub ordinele generalului Mola. Prin Navarra începe recucerirea. Împotriva revoluției anarho-marxiste se declară deasemenea din primele clipe, fără șovăire, o mare parte din reputația provinciilor basce.

Dimpotrivă, grupul șefilor naționaliști basci se strânse în mod hotărît și din primele clipe, alături de guvernul din Madrid, în timp ce în Navarra, ca și în Guipuzcoa, și în Alava, personalități eminente ale naționalismului basc, se alătură generalului Franco. Se poate vedea: dimpotrivă, în Guipuzcoa și Biscaia un amestec de roșii cu naționaliști basci în zona de bătaie. Neorânduiala este dramatică și prevestește rele catastrofale. Din nou, iată războiul civil între basci, război tragic, de neînălțurat. Ce Nemesis istoric duce astfel acest popor spre distrugere? Engracio de Aranzadi, doctrinar al naționalismului basc, scrisese chiar, în chip profetic, vorbind de ruinele *solarului*, de focul basc: „Văzutu-s'a o nebunie ca aceasta? Văzutu-s'a în afară de aici, un popor ai căror copii să fie cu toți aprinși de o nebunie atât de stranie?“

Pentru a rezista, armatele naționaliste basce au trebuit să se amestece, din primele clipe, cu anarhiștii și cu comuniștii. „Jelbarii“ (los „reguetos“) reiau Irunul și San Sebastiánul. În Septembrie, 1936, Junta naționalisto-marxistă n'a mai avut, de fapt, autoritatea decât asupra Biscaiei, cu alte cuvinte, asupra unei treimi din provinciile basce sau, dacă socotim și Navarra, o jumătate din teritoriul etnicește basc. Cum nu are încă autonomie, Junta din Bilbao era numai o simplă delegație a guvernului din Madrid.

E timpul când Guvernul dela Madrid, cu aprobarea antireglementară a aproape o sută de deputați reuniți în ședința Cortes-elor acordă Statutul de autonomie provinciilor basce, fără nicio privire asupra condițiilor esențiale consemnate în articolul 12, care cere aprobarea prealabilă a Statutului prin două treimi ale municipalității și prin două treimi electorale ale regiunii. Data promulgării sale în *Gazetta* este de 7 Octomvrie 1936. Comentând această concesie, d-l Alcalá Zamora Castillo a scris în *Era nouă* din 17 Mai trecut (1936 N. T.): „Cu toate că nu posed date exacte asupra votului, părea mai mult decât îndoielnic că a putut obține majoritatea necesară pentru validare, căci o mare parte din deputați sunt morți sau se găsesc prizonieri în zona naționalistă, neputând, deci, să asiste la ședință și chiar când deputații de centru și de dreapta, victime ale guvernelor s'au ascuns să scape de persecuțiuni“. Statutul din Euzkadi este un fel de adoptare a aceluia din Catalonia. Conținutul lui autonom este mai redus decât acela al *fueros*-ilor pe care îl susțin carliștii mai puțin bun, deasemenea, decât acela al Statutului din Estella, votat prin toate forțele de dreapta din țara bască. Se prevede acolo pu-

tința pentru Navarra, de a se integra în regimul autonom din Euzkadi. Dar, deocamdata, acest regim se mărginește la trei dintre provinciile „vascongadas“.

Astfel era, în teorie, teritoriul asupra căruia Guvernul din Bilbao își exercita jurisdicțiunea în Octomvrie trecut (1936 N. T.), prin urmare, dreptul statutului. Dealtfel, acțiunea sa nu depășea Bisciaia. Ce valoare putea să aibă, în ochii bascilor înșiși, un statut de autonomie căpătat cu astfel de precedente și în astfel de împrejurări? Cu drept cuvânt, din punct de vedere naționalist basc, ce reprezintă un astfel de document acordat printr'o putere așa de redusă ca aceea din Madrid și statuând asupra regimului unei țări, care, socotind lucrurile în mai bine, avea încă de cucerit cea mai mare parte? Ce valoare avea această autonomie acordată prin Madrid, într'un moment când Cortes-ele nu mai aveau nimic propriu, când Guvernul, violând Constituția, încetase să mai fie legal și când autoritatea sa nu se mai exercita, în mod nominal, decât asupra a două cincimi din teritoriul național și, practic vorbind, nicăieri.

Pe scurt : realitatea este că guvernul din Madrid a acordat autonomie unei țări asupra căreia el nu exercita, de fapt, nicio autoritate, a dat administrarea acestei autonomii nu chiar Țărilor Basc și tuturor forțelor sale politice ci numai unei părți aliate.

Șefii naționaliști basci au trebuit să gândească la exemplele Finlandei, Estoniei, Letoniei și Lituaniei, pe când, în 1917 - 18, Imperiul Rus se prăbușea în cataclismul deslănțuit de către Bolșevici. Aceste țări au fost de fapt, separate de Rusia, pentru a se izbăvi de marxism. Din punct de vedere național și social, dușmanul lor era bolșevismul stăpânitor la Moscova. Dimpotrivă, Bascii au pactizat cu dușmanul. Ar fi ca și când țările baltice, despre

care vom vorbi, ar fi pactizat cu Lenin contra lui Wrangel, Denikin sau Korniloff, generalii albi.

Pactul șefilor basci, nu al țărilor basce cu guvernul lui Largo Caballero, explică în mod singular caracterul tragic pe care l-a luat războiul în Biscaia. Acolo (consecința unei atitudini politice care subordonează tot omenescul și tot socialul la ceea ce se consideră național) au dat piept Bascii contra Bascilor, Fueriștii contra Fueriștilor, catolicii contra catolicilor, în folosul exclusiv al acelor care-și întemeiază pe distrugerea sistematică a țării întreaga realizare a ambițiilor lor revoluționare.

Dintre toate rătăcirile războiului din Spania, iată una din acelea care turbură mai mult spiritele. Cum să socotim, fără o nemărginită înfiorare, această nimicire mai mult decât parțială în ținuturile basce ?

În Catalonia, dincolo de regiunea *fueros*, se produce o revoluție anarho-comunistă, mai tare și mai crudă decât în restul Spaniei cotropită de roșii. Dar catalanismul n'a putut să pricinuiască o luptă asemănătoare cu aceea a Bascilor între frații de neam și credință: desigur, el n'a putut să înlăture prăpădurile proprii revoluțiilor, dar nu le-a provocat. Dacă am voi să privim mai de aproape, catalanismul este mai presus sau deasupra revoluției; el nu este dedesubtul revoluției sau înapoia ei. Comitetele sindicale, anarhiste, comuniste, socialiste și oamenii de stânga ai Cataloniei au prigonit și ucis elementele antirevoluționare și, bineînțeles, și pe catalaniștii de centru și de dreapta, care au fost cei mai numeroși. Contra tradiției religioase, prin uciderea preoților și distrugerea bisericilor; contra tradiției istorice, în ziua când fură aruncați

în fluviu, la Rippoll, urmașii Conților întemeietori ai dinastiei; contra tradiției culturale, prin dobândirea statuelor catalanilor celebri; contra tradiției artistice, prin distrugerea monumentelor, pe care au manifestat revoluționarii catalani. Este o revoluție care a avut loc în Catalonia și nu un război interior. Nu au fost două tabere de combatanți, au fost, pe deoparte, barbari și, pe de alta, victime. Chiar în provinciile Castillia, Valencia și Murcia.

Ceea ce nu a împiedecat — dimpotrivă — pe revoluționarii din Catalonia să făptuiască rătăcirile drumului istoric. Guvernanții Generalității, care se pretind catalaniști, au ațâțat trupele lor împotriva Aragonului, vechiul membru al confederației Catalano-Aragoneze și au organizat la începutul războiului, o expediție contra insulelor Majorca și Ivica, ai căror locuitori sunt, prin limbă și neam, frați de-ai Catalanilor. Acestea două constituiesc așa de mari greșeli, care compromit în mod grav viitorul Cataloniei. Catalanii și Majorchienii au împărțit, din secolul al XIII-lea, aceleași biruințe și aceleași suferințe, cu un perfect simț de frățietate. Din 1349, dela bătălia dela Lluomajor, Catalanii și Majorchienii au încetat de a se mai război și chiar acest război n'a fost decât o luptă dinastică între Majorchieni.

Este foarte adevărat că, precum a spus Napoleon, se uită totul în revoluții: istoria, cultura, până chiar și vocea sângelui. Este tocmai această uitare esențială care face revoluțiile atât de odioase.

Dar răul, pentru guvernanții din Bilbao, este că, în niciun fel, nu au putut să reușească, situația lor fiind fără rost. Dacă nu au biruit prin arme (ceea ce era în mod vizibil imposibil), defectul lor antrena fatal lovitură ideilor lor. Și dacă ar fi putut să biruiască, tot ar fi fost rău, — căci

cum sunt în urma guvernului din Valencia, aceasta ar fi implicat izbânda marxismului în întreaga Spanie. Și izbânda marxismului este moartea a tot ceea ce este esențial basc. Nu este deloc cu putință ca o autonomie biurocratică să fi consolat pe Basci de dezastrul total al civilizației noastre creștine în restul Spaniei; deloc cu putință nu numai că marxistii, fiind aliați, au interzis să semene marxismul în țara lor. Li s'ar fi întâmplat întocmai ce s'a întâmplat cu popoarele alogene, constituite în republică în sânul Uniunii Sovietice: au o independență nominală, dar toate instituțiile lor sunt bolșevice. Ce vrea atunci cea mai mare autonomie, dacă nu rămâne nicio părticică din libertatea interioară, nici suflet, nici spirit tradițional, nici credință, nici familie, nici datine?...

Această nesolidaritate a turburat adânc spiritul celorlalți Spanioli tradiționaliști. Iată pentru ce nu trebuie să se socoată că războiul în Biscaia a luat aspecte așa de dureroase și atât de crude. Cititorul englez să-și închipue (simplă ipoteză) aceasta: o întâietate exclusivă a extremiștilor în cabinetul din Londra, întreținând o ofensivă efectiv revoluționară, care să provoace prin reacțiune o ridicare a armatelor, a claselor liberale și conservatoare a maselor de muncitori patrioți din Anglia, însfârșit, a tot ceea ce este tradițional în Anglia. Și atunci, Scoțienii (nu toți, nici cea mai mare parte) ci un oarecare număr dintre ei, foarte conservatori, foarte tradiționaliști, foarte creștini, cu idei înapoiate de a obține autonomia Scoției, se pun să pactizeze cu revoluția extremistă și să compromită astfel cauza Angliei tradiționaliste. În aceste condițiuni, Englezii tradiționaliști nu ar socoti pe Scoțieni drept trădători ai Imperiului, ai cauzei comune?

Acum, cititorul francez să-și închipue aceasta:

cu ajutorul guvernului Frontului Popular, condus de comuniști, se desfășoară o revoluție bolșevică, iar armatele și toate organizațiile patriotice se ridică să scuture jugul marxist. Și iată că Bretonii, (cum s'ar zice cei mai tradiționaliști, cei mai conservatori, cei mai legați cu pământul ca vechime, cei mai catolici dintre popoarele Franței), negândind decât la autonomia lor, se declară în favoarea marxiștilor, compromițând în mod grav soarta Franței întregi. Ar putea să vadă patrioții francezi aceasta fără să fie indignați și scandalizați?

Politicienii din Bilbao au încercat însă în zadar să justifice atitudinea lor, pretinzând că războiul actual nu este un război civil, ci un război între săraci și bogați și aceia (a căror putere rezidă într'un patriciat capitalist unic în Spania), care sunt alătura de cei sărmani.

Nicio persoană care să fi trăit o săptămână în Spania (marxistă sau liberală) nu poate afirma că e vorba de o luptă între săraci și bogați. Armatele, furturile și jafurile făptuite în zona roșie ascultă de primele reacțiuni, incompatibile cu nicio specie de societate civilizată. Idealismul cu care luptă și mor voluntarii din avangarda armatelor naționaliste, stoicismul și spiritul de jertfă cu care mamele oferă viața copiilor lor, dovedesc că războiul în Spania nu are cauză stăpânirea bogăției. Dealtminteri, iată cum Cardinalul Arhiepiscop din Toledo, Doctorul Goma, judecă pretextul guvernului din Bilbao :

„Nu cred să se poată găsi numai doisprezece oameni care să fi luat armele pentru apărarea binelui lor. Nici pentru a se feri de neajunsurile aceluia care-i păzeau și-i conduceau. Admitem un fond de nedreptate socială ca una din cauzele îndepărtate ale dezastrului, dar nu negăm în mod

categoric că a fost vorba de o luptă de clasă. Un pretext nu e o îndreptățire; și revendicările muncitorilor nu au fost decât un pretext al războiului. El a fost cel mai crud și cel mai aspru când, pe drept, pretextul era mai slab, în Asturia, în Biscaia, în Catalonia, țări unde muncitorul este la nivel, dacă nu deasupra nivelului, celor mai mari retribuțiuni din Europa“.

„Dealtfel, un drept nu se impune prin rațiune supremă, care este războiul. Ca procedeu, războiul a fost un mare jaf de bogați și săraci, nu pentru binele comunității, ci în profitul zăpăciților, cei mai îndrăzneți și cei mai puternici. Cel care conduce războiul, Franco, n'a luat partea bogaților: cu totul dimpotrivă, el propovăduiește pe toate tonurile nevoia unei mai bune dreptăți sociale. În sfârșit, se socotește la zeci de mii aceia care s'au înrolat în război fără o altă avere decât pușca pe care au luat-o în mână, fără altă idee decât Dumnezeu și Patria lor.

Este cert că îndată ce atitudinea șefilor basci a determinat războiul civil între catolici în țările basce, câțiva preoți naționaliști au avut de suferit rigorile acestui război. Dar aceasta nu din cauza catolicismului, ci din pricina atitudinii și acțiunii lor politice. Caz foarte regretabil, fără îndoială, și cu atât mai mult cu cât e vorba de persoane care primiseră mirul sfânt, dar care nu ar fi putut fi învinovați de furia antireligioasă, ca și toți martirii clerului jertfiți în zona roșie.

Din punct de vedere politic, clerul era împărțit între simpatizanți ai carlismului și simpatizanți ai bascilor (bizcaitarras). Intregul cler trebui să îndure, la începutul revoluției, furia marxiștilor și a anarhiștilor. Apoi, în plin război civil, au fost destule victime, deoparte și de alta, dar, dacă câțiva

preoți basci naționaliști au căzut în mijlocul luptei, aceștia sunt victimele unui război civil, și nu ai unei prigoane religioase.

În mijlocul lui Februarie trecut (1936, N. T.), Guvernul din Bilbao a publicat și răspândit liste eclesiaștilor din Biscaia, din Guipuzcoa și din Alava, simpatizanți ai naționalismului basc, care au murit de o moarte năpraznică, în această luptă. Toate aceste decese avură loc în luna Octombrie, la începutul ostilităților. Niciunul după aceea. Insuși guvernul din Bilbao evaluează la treizeci, numărul acestor victime, fie că n'au ajuns să amintească decât doisprezece pentru cele trei provincii basce și Navarra. Trebuie remarcat, de altfel, că acolo se află o sută cincizeci de preoți încarcerați, pentru indiferență față de unitatea națională.

Douăzeci și doi de eclesiaști basci, la data de 11 Mai au adresat Sanctității Sale un document în care ei constată că: dela 7 Octombrie 1926, clerul a primit sprijinul guvernului din Bilbao; „este totuși adevărat — adaugă ei — că s'au comis atentate mai înainte împotriva preoților și faimoaselor edificii sfinte, și un altul după 7 Octombrie, cu toată vigilența autorităților“. Ei mai constată de asemenea, că, la 31 Martie, pe timpul atacului dela Durango, bisericile și mănăstirile au fost lovite și doi preoți uciși, și că la 26 Aprille, la Guernica, alte două biserici au fost incendiate. Așa stau lucrurile, chiar admitând că aceste incendieri se datoresc condițiilor caracteristice războiului și nu au fost comise de revoluționari înainte de fugă.

Ei bine, toate acestea sunt, evident, deplorabile, ca oricare război. Dar acești doisprezece eclesiaști sunt victimele luptei politice, ale patimei, ale orbirii politice, dacă vreți; chiar dacă preoții încarcerați formează pricina determinantelor politice, chiar dacă nenorocirile dela Durango și Guernica sunt tragedii ale războiului.

Aceste acuzații nu pot fi aduse nicidecum chiar celor zece episcopi și celor șasezeci de mii șapte sute cincizeci de eclesiaști asasinați în zonele roșii, acolo unde Roșii comandă sau au comandat. Aceștia (clericii) n'au intervenit în luptă. Ei sunt, în mod exclusiv, victimele vandalismului antireligios, martirii credinții lor, „mărturiile“ adevărului lor.

Trebuia să subliniem această deosebire enormă.

Atitudinea și acțiunea guvernului din Bilbao a complicat războiul civil, prin el însuși atât de îngrozitor și l-a înveninat în țările basce. O altă dovadă zdrobitoare este execuția ostaticilor în închisorile din Bilbao, la începutul lui Ianuarie trecut (1936, N. T.). Crimele acestea din Bilbao sunt una din relele cele mai rușinoase ale războiului civil.

Mulțumită intervenției Crucii Roșii internaționale, au putut lua naștere negocierile între guvernele din Bilbao și Burgos pentru schimbul de ostatici. Aceste negocieri eșuară, însă, cele două părți se învinovățesc tăcut de eșecul lor, polemică în care nu vom intra. Dacă au dreptate una sau alta, faptul se va vedea dela sine. Ceea ce este sigur e că guvernul din Burgos a respectat viața ostaticilor săi, în timp ce la Bilbao, sub pretextul unui bombardament al aviației albe, ostaticii au fost uciși în masă. Aproape în fiecare zi, la finele lui Mai, aviația roșie a bombardat orașele descoperite situate la extrema gârzii, foarte depărtate de bătaie, ca Saragossa, Pampeluna, Valencia, Burgos, Valladolid și Palma din Majorca; și nu i-a venit niciodată nimănui, dintre albi, ideea de a exercita represalii asupra prizonierilor și ostaticilor.

Ziua acestei executări de ostatici (4 Ianuarie 1937), printre cele două sute șapte victime, înnumără și pe Reverenzii Zoilo Aguirra, paroh din Altos Hornos, Jose M. Isasmendi, cunoscut pentru

bunătatea sa, și al cărui tată și frate fuseseră asasinati cu o lună înainte de către Roșii. Silvio Harrero, președintele Sindicatelor Catolice, precum și un oarecare număr de personalități catolice, care nu luaseră armele.

E vorba de necombatanții scoși din închisorile lor. Acești necombatanți fără apărare au fost uciși, chiar în seara aceea, de către o turbă de oameni de jos și de către batalioanele „Malatesta” și „Runia”. Aproape toate aceste victime erau Basci.

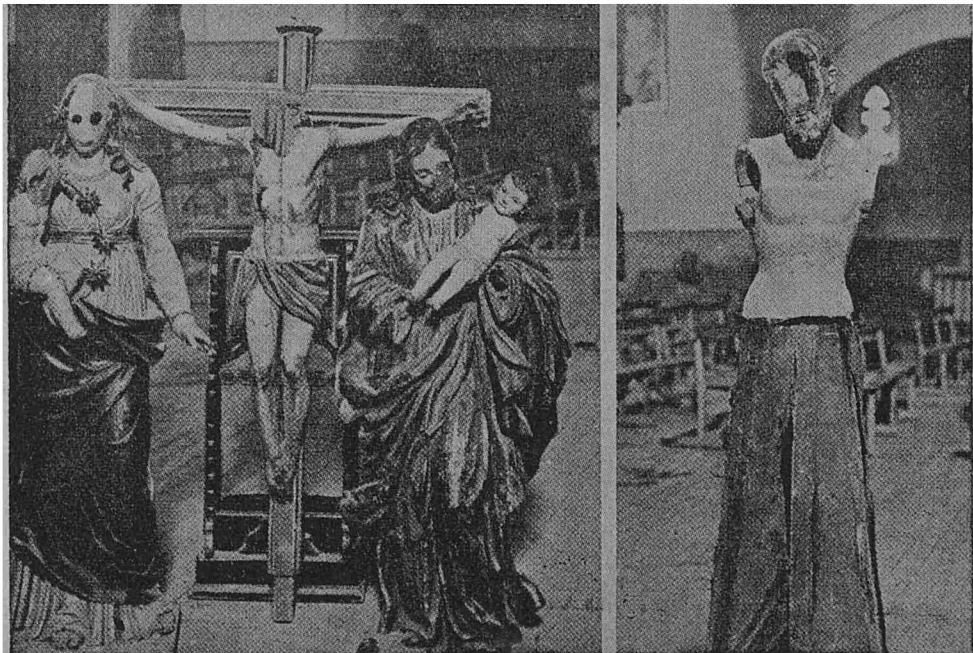
Junta carlistă de ocupație dela Seigneuria din Biscaia a trebuit să-și amintească aceste fapte într'un document însemnat, la Ochandiano, la 11 Aprilie trecut. (1936, N. T.)

„Nu putem să trecem acum sub tăcere aceste asasinate dela „Altuna”, dela „Quilates”, dela „Larranaga”, dela Galera și din Carmel, unde au căzut cei mai onorabili Basci, victime ale furiei hoardelor sângeroase și ale lașității unor conducători, care, cu toate că aveau de partea lor forța armată, au fost incapabili să facă să domnească ordinea și dreptatea”.

Scriitorul Jean Richard, într'un articol din 26 Februarie (1937, N. T.) publicat în „Aube”, ziarul cel mai ostil generalului Franco, n'a putut să semnaleze decât răul efect produs de către acest masacru asupra întregii lumi :

„În afară de orice politică, masacrele din Bilbao au adus guvernului Euzkadi un renume atât de funest că a slujit pe plac intereselor imediate adversarilor săi. Pe scurt, Burgos-ul, în seara acestor masacre, a câștigat pe merit cele mai strălucitoare victorii în zona bască”.

Din Aprilie până la jumătatea lui Iunie, operațiile militare se concentrară în Biscaia. Armata națională desfășură, biruitoare ca totdeauna, o acțiune

Statui mutilate la Cabra și Chozas.
www.dacoromanica.ro

- 1) Ceea ce a rămas dintr'o biserică, între altele o mie, distruse.
- 2) Biserica Getafe distrusă de către Roșii în cursul retragerii lor către Madrid.

(Foto Keystone).

ofensivă al cărei obiectiv, acum atins, era luarea oraşului Bilbao. Urmând tactica inaugurată la Irun. Roşii au incediat oraşele înainte de a le părăsi, Astfel au distrus pe rând Eibar, cu fabricile sale de arme; Durango, Guernica, cu toată semnificaţia sa istorică, şi Amorabieta.

Max Masot, în „Le Journal“ din 28 Aprilie, a povestit astfel ultimele clipe din Eibar, sub dominaţia roşie:

„De fiecare dată când aviaţia naţională bombardea depozitele de arme care împrejmuiau oraşul, miliţienii şi separatiştii puneau la zid un oarecare număr de adversari politici, pe care îi ţineau ca rezervă pentru acest fel de represalii. Incepând cu ultima săptămână, Eibar a fost în mod practic depopulat. S'a dat foc odată, prin ordin expres, în douăsprezece locuri pregătite“.

Faptul a fost repetat şi la Durango care, din ziua când fu în primejdie, fu transformat în depozit de arme.

Războiul civil în Biscaia luă această înfăţişare din pricina voinţii îndărătnice a Roşilor de a nu se retrage înainte de a distruge localităţile. În timpul Războiului cel Mare, toate localităţile care se găseau la front şi care opuneau rezistenţă, fură bombardate de către toţi beligeranţii. Şi aceasta chiar pentru faptul că toţi beligeranţii denunţaseră apărarea armată a marilor oraş, ştiind că o asemenea apărare ar fi implicat distrugerea lor.

Privitor la incendierea oraşului Guernica se desfăşură o considerabilă propagandă, tot atât de exploatată pentru majoritatea presei engleze şi pentru presa franceză, favorabilă lui Stalin.

Propaganda se întinse peste tot în mijlocul clericilor, protestanţi şi catolici.

Ambasada din Valencia la Londra trimise la

Barcelona, la Madrid și la Bilbao o comisiune de eclesiaști, a căror muncă fu din belșug folosită pentru propaganda roșie (între alții, „L'Humanité”, foaia comunistă din Paris).

Această manevră fu desvăluită printr'o notă a Cartierului general din Salamanca, cu data de 5 Mai trecut. (1936, N. T.).

Această notă spunea că, în aceste clipe critice pentru Biscaia, s'a profitat de prezența a două eclesiași care aparțineau la două confesiuni necatolice din Marea Britanie, spre a le arăta punctele frontului cele mai încercate de ofensiva naționalistă.

„Uneltirile acestor guverne, care foloseau pe religioșii englezi pentru scopurile lor, contrastează cu tratamentul de pedepse de pe întregul teritoriu roșu împotriva preoților și religioșilor spanioli, și este foarte regretabil că acești pastori protestanți, știind ceea ce s'a întâmplat în zona stăpănită de către droaia lui Stalin, să se preteze la această grosolană și respingătoare manevră”.

„Nu s'au grăbit deloc să arate acestei comisiuni miile de ruini de temple, de mănăstiri și de icoane, situate în locurile din afara oricărui contact cu operațiile militare; sunt o elocventă mărturie a disprețului în care este ținută Religia, viața conducătorilor lor, monumentele unde ea se practică, și care au fost distruse nu pentru urmările fatale ale războiului. ci pentru forța incendiului și exploziei dinamitei”.

Deasemenea, un grup de scriitori catolici francezi, au încercat să pună în mișcare mila catolicilor, în legătură cu bombardamentul din Guernica. Acest document a fost publicat la începutul lui Mai și poartă, între altele, semnăturile lui François Mauriac, Jacques Maritain, Gabriel Marcel, etc., a câtorva englezi și a italianului Luigi Sturzo. Orice mișcare de sinceră caritate merită respectul nostru. Dar, este straniu faptul că semnatarii documentari

nu au găsit nimerit să protesteze chiar în acelaș timp împotriva actelor crude făptuite de către Roșii asupra orașelor fără apărare, acte zilnic repetate, și care au pricinuit nenumărate victime.

Este tot atât de ciudat că d-l Jacques Maritain și intelectualii care i-au urmat pașii nu au avut un cuvânt de indignare împotriva crimelor fără număr făptuite de către aliații lor și că, în special, ei n'au condamnat asasinarea ostaticilor din Bilbao.

Dar ultima turburare fu aruncată asupra opiniei catolice prin două articole ale remarcabilului scriitor François Mauriac, publicate în săptămânalul *Sept* și în *Le Figaro*. D-l Mauriac se pronunță pentru poporul basc, stabilind o identitate, inexistentă de fapt, între poporul basc și guvernul fugar din Bilbao. De aici, toată confuzia d-sale, când pledează în favoarea unui popor creștin atacat și când singuri bolșevicii și anglicanii îl sprijină, zice dânsul. Nu: acest popor creștin nu a fost atacat și cu atât mai puțin încă de alți creștini; bolșevicii și anglicanii nu-l ajută, ei au fost ajutați de guvernul din Bilbao.

Dealtminteri, valoarea unui fapt sau a unui ansamblu de fapte, se prețuește după scopul urmărit. Dar care era scopul urmărit de acțiunea întreprinsă și urmărită de guvernul basc împreună cu marxiștii, anarhiștii și toți ceilalți fără niciun Dumnezeu, din Valencia, din Madrid și Barcelona? Nu era distrugerea radicală a Credinței, a Religiei și a Bisericii? Nu era exterminarea a tot ceea ce nu pleacă genunchii înaintea bestiei? Nu era urmarea firească și aprobată a triumfului celor Roșii? Și se mai poate numi creștin când s'a dat ajutor să se atingă un asemenea scop, și când se face solidar la toate mijloacele întrebuintate la această reușită?

Îată teza pe care un alt mare scriitor și acade-

mician catolic, d-l Henry Bordeaux, vine să o susțină în articolul său „Alianța imposibilă“, publicat în capul ziarului „L'Époque“ din 20 Iunie trecut (1936, N. T.). D-sa spune limpede: „Iată că se ivește o carte asupra „Prigoanei religioase în Spania“ precedată de o poemă de Paul Claudel despre această sărmană nație crucificată, unde masacrul celor 15.000 de preoți, de credincioși și credincioase este în mod exact dovedit. Ce se poate face pentru a deschide ochii acelor catolici iluzioniști care cred încă să poată duce un trai bun cu Revoluția, cu toate reînnoitele avertismente ale Marelui Pontif?“

E mai puțin de mirat taptul că, în chip de opunere împotriva evacuării femeilor și copiilor din amintitul Bilbao, Franța și Anglia nu au pretins eliberarea imediată a ostaticilor, totdeauna amenințați cu asasinatul, în zona roșie.

Opinia generală s'a pătruns de cazul refugiaților, femei și copii din Bilbao, adunați de către Franța și Anglia. Desigur, nimic nu poate fi mai plăcut unui patriot spaniol decât să știe că s'a înlăturat moartea femeilor și copiilor spanioli; copiii aceștia reprezintă viitorul nostru. Dar, din nenorocire, acesta consitue un element al propagandei roșii, care conduce, în Franța, ziarul comunist „L'Humanité“. E, dealtfel, un procedeu al tehnicei bolșevice de desnaționalizare, ca acești copii spanioli să fie trimiși, fără niciun rost, în depărtata Rusie. Trimiterea în U. R. S. S., din partea guvernului din Bilbao, a 1500 de copii din familii catolice, este încă o cumplită crimă în plus. Nu se poate pricepe creștinismul acestor oameni politici care trimet 1500 de copii din țara lor într'un stat propagandist oficial al ateismului. Și pe aceia pe care i-a trimis în Mexic? În timpul războiului cel mare,

care nimicea îngrozitor populația civilă, cu numărul deceselor femeilor și copiilor, Anglia a făcut blocul Imperiilor centrale; s'ar fi putut socoti, desigur, ca un act de agresiune faptul că o putere neutră a întreprins evacuarea femeilor și copiilor germani, căci aceasta n'ar fi servit decât să întărească capacitatea de rezistență și, prin urmare, de luptă, a amintitelor Imperii.

Și cred că e de prisos să mai subliniem ceea ce s'ar fi întâmplat dacă evacuarea necombatantilor ar fi slujit, cum a slujit la Bilbao, de pretext pentru aducerea de merinde și munițiuni, material de război.

Cititorul avizat care are cunoștință de paginile precedente, continuă fără îndoială să se întrebe, ajungând la concluzie, ceea ce ne-am întrebat și noi înșine dela începutul conflictului, cum s'ar zice, care este, printre toate celelalte pricini, pricina hotărâtoare a războiului civil în ținutul basc, în condițiunile și cu caracteristicile pe care le-am examinat?

Am citit, număr cu număr, în cele două organe din presa cea mai autorizată a lor: „Euzkadi“ din Bilbao și „Euzko-Deya“ din Paris, toate argumentele arătate de naționaliștii basci. Niciodată, în această propagandă, problema nu a fost sincer pusă. Ea a fost totdeauna ocolită. Se zice că dela începutul războiului civil general, cu alte cuvinte, dela 18 Iulie 1936, organizațiile naționalismului basc au fost atacate și prigonite în Navarra de către Carliști. Argument insuficient, firește, căci de fapt, pornind dela 18 Iulie, șefii basci au un portofoliu ministerial în guvernul anarhisto-marxist din Madrid.

Dacă ne-am adresa partizanilor generalului Franco, ei ne-ar răspunde că pacea a fost oferită

naționaliștilor basci, cu promisiunea să respecte tradițiile lor, dar că aceștia au pretins o autonomie completă, foarte primejdioasă în împrejurările actuale.

Pentru ce naționaliștii basci s'au îndârjit în această atitudine intransigentă, de care sunt atât de mândri? Chiar acum, peste penumbra acestor pricini ale războiului din teritoriul basc, o lumină ne-a fost adusă prin declarația pe care reprezentantul dela Paris al guvernului din Euzkadi, d-l Basterrechea un serios și sincer membru al Tribunalului Garanțiilor, a făcut-o unui redactor al ziarului „El Liberal” din Madrid. Această declarație a fost produsă de întreaga presă roșie din Spania și mai cu seamă de către „La Vanguardia” din Barcelona, din 25 Mai trecut (pagina 7, coloana 3). Să cităm această pagină textual :

„Spune (d-l Basterrechea) că ofensiva contra Biscailor răspunde refuzului basc de a lua în seamă negocierile de pace separată făcute prin emisarii lui Franco și, în special, prin Germania”.

După o astfel de declarație care pornește dela un personaj așa de autorizat, orice cercetare și orice comentariu sunt de prisos. D-nii Maritain și Mauriac au voit să-și justifice atitudinea lor prin obligația oricărui catolic la o mediație, cum este aceasta din cazul Biscaiei, membră a creștinătății. Ei bine, trebuie să se știe că guvernul din Bilbao a refuzat să înceapă negocierile de pace și, prin urmare, când se pretinde că partizanii săi au fost atacați dela început și că vor o autonomie completă și preventivă, nu făceau decât să hărțuiască spre a nu prilejui negocieri. N'a voit pace separată, cum se zice, pentru a lega soarta Biscaiei de aceea a guvernului din Valencia.

Această declarație este de o importanță formidabilă. Fără a mai fi nevoie de un alt comenta-

riu, ea lămurește întreaga situație. Este, deci, îngăduit oricui să se întrebe: Pentru ce naționaliștii basci au dat pe mâinile marxismului spaniol, dușmanul lor social și național, viitorul Biscailor? Pentru ce au refuzat pacea separată? Ce interes și de cine le-a fost impus acest război de exterminare? În orice caz, voința de distrugere era sigură, și numai în beneficiul marxiștilor din Valencia și pentru apărarea intereselor extranaționale, în așa fel că guvernul din Bilbao să prade bogăția mobilă a țării și să o dea pe mâna străinilor.

Am încercat să rezumăm obiectiv, în aceste pagini, antecedentele tuturor factorilor care au intervenit în războiul civil din Țara Bască. Prin alianța lor cu marxiștii și anarhiștii, prin ajutorul prin care li l-au dat, guvernamentalii din Bilbao au durat un zid de netrecut între ei și ceilalți Basci tradiționaliști, alături de care este răzbinată întreaga Spanie tradițională. Prin atitudinea și acțiunea lor, acești Bizcaitarras au contribuit să compromită triumful cauzei antirevoluționare. Ei au făcut o mare nedreptate valorilor religioase, familiei, proprietății, dreptului însuși. În orice caz, au prilejuit ținuturilor basce grozăviile unui război de exterminare mai grozav decât toate acelea pe care le-au suferit în secolul trecut. Insfârșit, au compromis starea actuală, privilegiată din punct de vedere economic, în provinciile basce, după cum au compromis pentru viitor, într-o foarte mare măsură, realizarea idealurilor.

Au voit să capete realizarea idealurilor lor profitând de o revoluție generală și prin mijlocul unui război, în care esențialul spiritului basc era reprezentat nu prin aliații lor roșii, ci prin naționaliști;

un război, care, dealtfel, nu putea să ajungă decât la un eșec unilateral, la o catastrofă materială, cu victoria roșie, la prăbușirea valorilor morale basce. Ei au contrazis, deasemenea, semnul evoluției, din contra-revoluție, pe care cei mai eminenti teoreticieni ai naționalismului basc, ca Engracio de Aranzadi (cel mai mare, poate, după Arana Goiri) preconizase :

„Credincioși principiului basc naționalist al substratului rasei, care îndepărtează primejdia, care, în cazul unei colectivități era așa de redusă ca a noastră, nu se va ține niciodată atât de departe ; credincioși principiului oricărui țel al evoluției ideilor creator de mediu atotputernic și cu totul departe de răscoale sângeroase, într'o nație de un milion de membri, noi mărturisim credința încă negândită ca dorințele acestei instituții¹⁾ să fie cele mai însemnate într'o colectivitate care, ca și colectivitatea bască, se orientează în fiecare zi cu mai multă rigoare în sensul geniului său etnic. Revoluția este o forță mecanică și exterioară. Pe cât e de mecanică, pe atât e de oarbă ; pe cât e de exterioară, pe atât e de neputincioasă a construi și de ruinătoare prin esență. În timp ce evoluția este putere organică, izbucnire de germeni, energie de sevă care circulă, favorizată de pământ și cer, care se răspândesc peste vârfuri și adâncimi, fie orice piedici, viață care nu poate fi astupată.

„Dacă am face abstracție de toate acestea și de cerințele patriotismului care, în cadrul dreptății, sunt imperioase și merg mână în mână cu celelalte cerințe care, în ordinea națională, în general, și în ordinea economică, în special, ar putea să fie socotite primejdioase, prin desființarea boeriei, există o altă rațiune foarte gravă, care lovește în

---

1) Boeria (N. T.).

inima constituțiilor țării noastre și chiar în programul naționalist și care, după noi, va împiedica să admitem ca desființarea instituției senioriale (boerimii) să fie esențială.¹⁾

Și Aranzadi mai adaugă“ :

„Pentru aceasta, considerăm reintegrarea libertății fără reintegrarea prealabilă a spiritului național basc ca pe cel mai mare rău pe care Euzkadi poate să-l sufere astăzi. Pentru unii, această situație nu este deloc strălucită. Dar... ea pare îndreptățită. Și ea explică atitudinea (stranie, pentru cei ce nu ne cunosc) naționalismului, care, fiind radical, prin ideile sale basce, se ține totdeauna pe terenul pur legal și caută soluții imediate. Câteodată mai puțin înaintate decât acelea pe care le reclamă partidele spaniole.“

„Autonomie sau Moarte!“ aceasta pare să fi fost, în practică, deviza guvernanților din Bilbao. Este ceea ce contrazice în mod egal sensul practic și vital pe care Engracio de Aranzadi îl arăta naționaliștilor basci pentru atingerea scopurilor lor.

„Sunt naționaliști a căror deviză este : „libertate sau moarte!“ Pentru patrioții conștienți, dilema este deosebită : „Viață sau... Viață!“ Să îmbrățișezi Moartea, atunci când moartea este disoluție, corupție, pulbere, neant, cum se întâmplă națiunilor care n'au idealuri ultra-terestre ; așa fac să se devoteze, — cu o ranchiună nețărnută de pe urma căreia patria suferă urmările unei totale uri, răul suprem ! Nicio cinste, nicio izbândă nu încoronează virtutea unei națiuni care, spre a obține libertatea, se lasă amortită, să i se stingă neamul ; pe bună dreptate că ea n'are fruntea care să primească această coroană. Imnurile pe care

1) *La Nacion Vasca*. (Ed. din 1931, p. 252—253).

poporul asasin poate să le intoneze pe groapa unde a căzut învinsul, chiar dacă celebrează eroismul său, ele nu pot să ajungă așa de jos. Chiar dacă ar fi atât de puternice ca sgomotul huruiturilor de tobă; atât de profunde ca inspirația preoților de biruințele sale, naționalitatea distrusă nu ar rămânea niciodată nesimțitoare în mijlocul morcirii. Această muzică nu ar atinge decât pe puținii supraviețuitori ai unei nații care nu mai este, pentru cei care gustă toate amărăciunile orfane ale condițiilor lor lipsite de patrie și care măsoară, înaintea pierderii unei mame, care l-a lăsat ca o amintire goală de orice conținut spiritual, imensitatea ultimei lor nebunii.“

Aceste rânduri au fost scrise cu mult înainte de luarea orașului Bilbao, posterior liberării întregului teritoriu basc. Ei bine! mai este încă nădejde. „Ultima nebunie“ nu s'a irosit încă. Ținuturile basce nu au fost învinse; au fost salvate chiar de inșiși Bascii. Ei sunt învingători. Lupta fratricidă dintre Basci s'a sfârșit. Și poporul basc, atât de încercat, va putea să-și concentreze toate speranțele în viitor. Istoria, desigur, nu va sfârși mâine.

IV

NOUĂ CATOLICI (?) ROȘII

Cei nouă catolici, aparținând guvernului din Valencia, au făcut mai mult decât a da consimțământul lor; situațiile ce ocupau și activitățile ce desfășurau reprezintă mult mai mult.

Ei s'au făcut cunoscuți printr'un manifest sub formă de apel patetic, „catolicilor din întreaga lume“ protestând: „cu toată forța convingerilor noastre contra unui eveniment atât de detestabil ca bombardarea iubitului nostru Madrid.“ Pentru aceasta „în fața lui Dumnezeu și istoriei, noi ridicăm glasul pentru a exprima din toate puterile pământului indignarea noastră în fața crimei.“

Nu voim să discutăm personalitatea nici unuia din semnatari. Renunțăm a face critica pe care ei împrumută, din punct de vedere intelectual, politic și religios. Observăm numai că atitudinea acestora care, fără a fi din cariera diplomatică, exersează astfel funcțiuni extraordinare acordate de Valencia, pierde toată garanția de imparțialitate. Altfel, valabilă ar fi această protestare dacă semnatarii, în loc să se bucure de protecția Roșiilor, erau deasemenea persecutați, sau cel puțin independenți. Dar, chiar cei presupuși independenți, ce fel de conștiință au ei, pentru a protesta asupra unui fapt de război, oricât de deplorabile ar fi consecințele, ca atacul din Madrid, atunci când n'au

deschis gura când s'a vorbit de cazul asasinatelor a 16.750 preoți și de distrugerea miilor de biserici și monumente religioase situate în urmă? În aceasta constă scandalul atitudinii lor.

Ei vor putea, astfel, să miște oarecari intelectuali cu judecata slabă și fără simț critic. Dar masa creștinilor lumii întregi se va simți aproape de cei 16.750 martiri, aproape de acei care, ca episcopul Huix, P. Oriol din Barcelona, preoți din Fontarabia, din Rubi și atâția alții, și-au vărsat sângele mărturisind credința lor, aproape de aceștia și nu de aceia care s'au învărtit în ambassade și în organizațiile propagandei roșii.

Cea mai mare răspundere recade asupra acelor care au făcut o tristă notorietate încercând să justifice, sub pretext de deficiență a acțiunii catolice în Spania, persecuția actuală.

Un creștin intransigent sau desperat poate să nu fie satisfăcut de spectacolul prezentat de creștinism, poate cere reforme. Poate predica curățenia, rugăciunea și spiritualitatea. Poate dori proba martiriului, cu condiția de a începe cu el însuși. Dar în niciun caz nu merită numele său de creștin, dacă merge la braț cu tiranul, cu sbirul deslănțuit contra unei victime inofensive și dezarmate.

Se poate susține — în ceea ce privește veșnicia, — că Biserica spaniolă avea poate trebuință să treacă printr'o așa de grea probă. Dar nu știm ca vreun Părinte al Bisericii (ar fi cu adevărat o ironie — excesivă) să fi fost partizan al Neronilor, considerându-i ca instrumente ale Provi-denței.

Că acești oameni nu sunt de acord cu tendințele politice ale guvernului din Burgos, perfect! Dar este supărător că pasiunea partizană îi făcură nu numai să blesteme Burgos-ul, dar chiar să aprobe

și să servească planurile ateismului și nereligiozității cele mai sălbatece.

Pe scurt, totul le este permis, dacă convingerile îi opun mișcării generalului Franco, totul, afară numai de a se pune, în calitate de catolici, în serviciul barbariei tătare. Nimeni nu se scandalizează nevăzându-i de partea Burgos-ului, nici chiar opunându-se ierarhiei eclesiaste; dar este un enorm scandal, dacă plătesc și servesc anarhiști asasini.

Atitudinea de necrezut a oamenilor (sunt, din fericire, puțini la număr) ar fi de cea mai mică importanță dacă ea n'ar fi contribuit să creeze confuzii în celelalte spirite și în grupurile de bună credință de care nu aveam să ne indoim.

La începutul lui Februarie, câțiva catolici francezi au lansat un manifest pentru pace. Pacea! ce conștiință creștină nu o dorea? Acest document însă este cel puțin echivoc. El nu inspiră sentimente generoase și creștine, afectează neutralitatea, dar, de fapt, prin origina sa, prin fond și expresie, este un manifest tendențios. El n'a înșelat dealtfel pe nimeni în Franța, dar ne-a făcut, nouă Spaniolilor simpli, un enorm rău.

Este, în adevăr, dureros că, în acest manifest, se face încă aluzie la responsabilitatea „inițiatorilor unui război civil sau străin“, ca și cum acești inițiatori erau dirijați de mișcarea națională.

Nu, nu sunt aici alți inițiatori decât acei care au început să omoare și să incendieze, pornind din 16 Februarie. Și fără revolta națională din Iulie, toată Spania ar fi astăzi ceea ce sunt provinciile din Valencia și Catalonia.

Este dureros, că, în relatarea calamităților, nu se menționează decât bombardarea Madridului, fapt de război, dealtfel provocat de cruzimea care constă în a transforma un oraș în fortăreață, atunci când nu se spune un cuvânt de distrugerea în masă, a exer-

citării a mii de asasinate comise fără niciun risc în afara zonei de ostilitate.

Este dureros că se socotește drept un pericol pentru pacea internațională ajutorul împrumutat de oarecari puteri, atunci când se trece sub tăcere ajutorul adus de bolșevici și recruți nedoriți din toate țările (oameni, în cea mai mare parte, fără patrie și fără principii), plecând pe contul și pentru avantajul lor, într'un război de jaf și ex-terminare.

Este, însfârșit, extrem de dureros că, în războiul care depășește politica, și chiar naționalitatea, într'un război care afectează valorile spirituale cele mai intime și cele mai universale în acelaș timp, într'un război decisiv pentru viitorul umanității noastre occidentale, oameni tot atât de responsabili ca Jacques Maritain, Marc Sangnier, Em. Monnier și alții, vor să se plaseze, noi Romain Rolanzi, deasupra mulțimei, cerând pacea fără condiții, punând pe acelaș plan pe călăi și pe victime, pe persecutori și persecutați, și pierd în așa fel simțul critic și simțul moral, că le pare just să lase atâtea orori fără o sancțiune care să restabilească echilibrul etic.

Este semnificativ faptul că manifestul acestor catolici francezi n'a fost publicat decât în jurnalele comuniste sau aparținând Frontului Popular și chiar faptul că acești catolici se așează, spiritual, în afară de creștinism.

Acest război spaniol este o piatră pipăibilă. Ea ne afectează într'un mod total, și ne pune la încercare. În fața cazului din Spania, echilibriștii cad la pământ. Și se înțelege (până la evidență) că o gândire înaltă trebuie întotdeauna să se sprijine pe puterea caracterului !

În Mai 1937, o altă „chemare“ asvârle din nou

turnura rea în conștiințe. De data aceasta este pretextul bombardamentului din Guernica, atunci când s'a și aprobat distrugerea orașului sfânt al Bascilor; faptul e datorit Roșiilor înainte de a se retrage, continuând astfel întrebuițarea tacticei distructive, întrebuițată de ei, cum știe toată lumea, la Irun și la Eibar.

Vedem, cu mare părăre de rău, semnând acest apel, numele de François Mauriac, Charles de Bos, Gabriel Marcel, Jacques Maritain, Jean de Pange, etc. „Nimic nu justifică, nimic nu scuză“, — zic ei — „bombardamentul orașelor deschise...“ Și adresează un „apel neliniștitor ca să înceteze imediat masacrul necombatantilor“.

Perfect. Absolut de acord. Dar atunci se naște întrebarea pentru ce scriitorii catolici n'au protestat contra bombardamentului catedralelor din Saragussa și Palma din Majorca și a orașelelor deschise ca Valadolid; masacrele necombatantilor ca acei din Malaga, Madrid, Barcelona și pretutindeni în zona Roșie; masacrele ostaticilor din Bilbao, la Barcelona, la Tarragona, exterminarea clerului și distrugerea bisericilor, cu miile și miile de cazuri în zona roșie? Noi lansăm, deasemenea, un *pentru ce* neliniștitor.

Prin urmare, prin ocupația Biscaei de armata albă, noi am aflat ce au devenit edificiile religioase în țara bască sub dominația miliției roșii.

Pe când milițiile roșii ocupau încă Durango, ele consimțiră ca bisericile Santa Maria de Uribarri să fie ocupată și profanată; o folosiră întâi drept pulberărie, apoi drept magazie de intendență. Mănăstirile fură la fel ocupate și transformate în cazărmi pentru milițienii roșii. Biserica Santa Ana fu transformată în grajd și biserica din Tabirafu profanată, statuia Sfântului Petru împușcată și decapitată.

V

VIZITA PASTORILOR ENGLEZI

Pentru ca nota umoristică să nu lipsească deloc la acest tablou tragic, iată că presa (*Le Temps* în Februarie) ne informează că o comisiune de *clergy-men*, aparținând Bisericei anglicane și Bisericilor libere protestante, înapoiindu-se în Anglia, după ce a vizitat Barcelona, Valencia și Madridul, ne-a comunicat (exact la 15 Februarie) raportul său; iată rezumatul oficial:

„Noi n'am găsit proba unei propagande organizate de ateism ca aceea din Rusia Sovietică. N'am auzit vorbind de caricatura lui Dumnezeu, a lui Crist, a Fecioarei sau a Sfinților, cum a fost în alte țări. Este o puternică mișcare anticlericală în Spania, dar nu și antireligioasă“¹⁾.

De n'ar fi respectul ce datorăm acestor ecleșiști, am defini gestul lor o „organizație de confuziune.“ Pentru că cei ce au văzut nu contrazic ce s'a întâmplat și ceea ce noi am raportat, foarte sumar dealtfel, în aceste pagini.

---

1) Vizita a fost repetată, în Aprile, cu docentul din Canterbury în cap și cu aceleași rezultate pentru armata roșie.

Nu acuzăm guvernul roșu de a organiza propaganda ateismului, nici de a publica caricaturi contra persoanelor divine, cu toate că ar fi ușor să se arate existența acestei propagande și a acestor caricaturi. Propaganda și caricaturile nu mai au desigur, niciun rost, căci s'a ajuns cu mult mai departe. De fapt, este o situație atee, o realitate antireligioasă, și cel care a distrus totalmente icoanele, poate să se lase păgubaș de a le mai caricaturiza. Spiritul critic cel mai elementar ar fi vroit dela acești respectabili eclesiaști ca în loc de a se mărgini la acestea să se fi forțat să vadă ceva mai mult :

Să vadă unele din miile de biserici incendiate și distruse ;

Să obțină informații despre cele 16.750 victime sacrificate ;

Să citească unul din jurnalele ce se publică în zona roșie, sau cartea lui Peiro, sau declarațiile oricărui șef anarhist, membru al guvernului ;

Să facă această simplă observație că chiar sub forma de salutare, „Adio“, cuvântul de Dumnezeu este interzis în relațiile obișnuite din zona roșie și că întrebuintarea lui expune la cele mai grave pericole ;

Să observe că numele religioase de orașe și străzi au fost înlocuite cu nume laice ;¹⁾

Să constate, în sfârșit, că nu mai este cult, nici publicații religioase și că, de exemplu, editurile biblice din Montserrat și dela Fundația Biblică catalană au încetat.

După o informație complimentară, raportată de

---

1) Jurnalul oficial al guvernului „Generalitat“ a publicat mai multe liste de localități catalane, care purtau numele unui sfânt și care a fost schimbat cu alte nume laice. Jurnalul „Il Diluvio“ a publicat lista a 79 nume schimbate.

alte jurnale, propagandiștii guvernului au prilejuit clergimenilor englezi să vadă în librării, câteva Biblii ale Societății Biblice din Londra de care bravii păstori s'au declarat satisfăcuți. ¹⁾ Evident, sunt pe acolo multe cărți. Pe piață se găsesc nu numai Biblii, dar, grămezi de ocazie, lucrări religioase de tot felul, provenind din jaful mănăstirilor, și al bibliotecilor particulare. Un bătrân librar din Valencia a făcut o astfel de achiziție crezând în realizarea unei averi, dacă va avea pe piață, nu numai Biblii, dar, lucrări religioase de tot felul provenind din jefuirea mănăstirilor și a bibliotecilor particulare.

Stăpanii de o clipă nu s'au gândit încă să golească depozitele de cărți ce mai există. Mergând repede, ei au suprimat orice viață religioasă colectivă. Au distrus o cultură întreagă religioasă. Nu se mai poate zice „Adio“ nici în conversație, nici în corespondența privată, nu se mai poate avea niciun simbol religios. Ne pare că toate acestea sunt puțin mai mult decât anticlericalism.

---

1) Și Junta Apărării Madridului a deschis o capelă protestantă într-o duminică dimineață, pentru contesa Attlee, care era deasemenea plecată în misiune, să poată auzi serviciul divin. Aceasta probează numai că Ingridesc de propaganda în Anglia.

VI

IMPOTRIVA CULTURII INTREGI

Nu voim să sfârșim aceste reflecții fără a reaminti că vandalismul nu se mărginește la distrugerea de monumente religioase.

Vreți o probă mai mult ?

La începutul lui Ianuarie trecut, presa din Barcelona ne-a confirmat laconic că a fost distrusă cea mai mare parte de statuile care decorau Promenada, cunoscută altădată sub numele „Salonul Sfântului Ioan” și azi, sub acela de „Salonul lui Fermi Galan”.

Acest „Paseo” reamintește bunului Barcelonez o perioadă particulară robustă și optimistă în viața și creșterea cetății comtale: momentul Expoziției din 1886. Pe terenul vechei Citadele, distrusă de Revoluția din 1869, și de cele ce i-au urmat, s'a făcut Parcul și Paseo-ul de acum. Atunci, Catalonia, pătrunsă de spiritul ei de Renaștere, în acord profund cu restul Spaniei, se reintoarce spre vechile-i glorii, căutându-și, în acelaș timp, presagii și stimulente pentru noi triumfuri. Astfel că, mărginind „Salonul Sfântului Ioan”, care stăruie împrejurul Arcului de Triumf, se ridică statuile fondatorilor, legislatorilor, eroilor, politicienilor, navigatorilor și ale artiștilor catalani de altădată.

Cei mai buni sculptori din secolul al nouăsprezecelea catalan, precursorii acestei școli ce ne-a dat, între atâția alții, un Llimona și un Clara, ridicaseră acest monument multiplu în onoarea Gloriei Patriei.

Erau: Manuel Fuxa, Pere Carbonell, Josep Reines, Venanci Vallmitjana, Antoni Vilanova și Josep Llimona, el însuși la începuturile sale. Numele său rămâne asociat amintirii marei Serbări civice care inaugurează noul secol.

Din cele opt statui, șase au fost date jos: cele ale lui Jofre Pileux, Ramon Berenguer I-ul, Petru cel Mare, Jaume Ferrer, Roger de Lluria și Bernat Desclot. Jurnalele relatează acest act de vandalism, fără niciun comentariu, dar fără a putea ascunde secreta lor satisfacție.

Guvernul Generalității n'a protestat — pentruce? — n'a anunțat măcar că va urmări pe culpabili. Nici n'a protestat, când cu răsturnarea statuei generalului Prim, simbolul liberalismului spaniol din secolul al nouăsprezecelea. Aprobare sau neputință, este acelaș lucru. După ce mărturisise, prin douăzeci de declarații succesive, în cursul acestor nouă luni infernale, că era incapabil de a împiedica asasinatele zilnice și sistematice, era foarte natural ca el să nu se amestece deloc la încarcerarea destructorilor unei jumătăți de duzini de statui. Când înarma pe criminalii ieșiți din închisoare ca să se ducă să omoare, să asasineze și să ardă toate bisericile țării și să distrugă, în câteva săptămâni, tezaurul de frumusețe, de mărire, creat de patru generații, care adunaseră și care traversaseră fără păcat epoci de nenorocire și decadentă, rezistând cât se poate de bine în războaie, invazia luptelor civile, mizeriilor de mai mult de zece secole, când s'a făcut aceasta, s'a pierdut orice judecată de a cere ca distrugerea a șase statui să indigneze atât cât o ușoară ridicare de umăr...

Câteva statui mai puțin ce poate să fie? Ei bine! da, aceasta este ceva. Căci aceasta demonstrează că toată distrugerea ascultă de o doctrină și urmează un plan. Argumentul adevărat că actele de vandalism sunt datorite unei împingeri oarbe, năpustirii iconoclaste a maselor, acest argument n'a avut niciodată cea mai mică valoare. Este un pretext. Masele n'au ce vedea în atâtea ruini. Nu se mai poate deloc spune (ca și când aceasta ar atenua cruzimile) că s'a distrus numai ceea ce mirosea a religie. Nu, din primul moment, fără cauză sau scuză, în miile de localități, în provincie, unde niciodată nu se produsese cea mai mică revoltă militară, nici cea mai mică luptă civilă de niciun fel, nici cea mai mică protestare verbală, s'au pus să distrugă sistematic, prin echipe special pregătite, tot ce deaproape sau de departe reamintește religia, istoria, tradiția sentimentul conștiinței, pe scurt, cultura sufletului, care este singura cultură.

Să ne rezumăm: Revoluția anarho-marxistă a Spaniei este explozia tuturor sentimentelor negative: antireligioși, anticulturali, antiistorici, antiliberali, antiartistici, antispanioli și, în ce privește Catalonia, suprem anticatalani.

Este un plan ce se execută, un plan care a fost predicat cu insistență timp de ani și pe care mulți îl denunțaseră bravilor cetățeni sceptici și naivi. Acest plan a fost aplicat, în special, de șeful anarhist Garcia Oliver, actual ministru al Justiției Republicane, care într'un discurs, cert memorabil, pronunțat în Ianuarie la Valencia, a declarat război nu numai preoților și călugărilor, dar chiar judecătorilor și magistraților și, deasemenea, profesorilor și intelectualilor, considerați „ca milionari ai culturii”.

Se vor găsi în apendicele VII al acestui volum probe „Oficiale” ale vandalismului antiartistic.

VII

CAZUL SPANIEI CONSTITUE O PILDĂ

Observăm cu optimism că, cu toate aceste excese, nici ideea și nici sentimentul religios n'au fost distruse în Spania. Ca în secolele trecute, Spania rămâne zidul de apărare al credinței. În zona zidurilor albe, spiritul religios apare ca sprijinul moral cel mai solid; și în zona roșie, clericii și mirenii au dat cele mai nobile exemple de eroism și de sfințenie, ocupând un loc strălucitor în lungul martirolog creștin.

Pentru a urma, pentru a ilustra tradiția creștină, Spania a dat o serie de mari figuri în ordinul sfințeniei: Theresa de Jesus, Ignacio de Loyola, Joan de la Croce. Această tradiție vie, profundă, constantă, reinflorște astăzi, grație persecuției, într'un fel de falangă a martirilor: — am descris sumar supliciuul lor.

Suntem în fața unei sfințenii noi și îndrăznețe. Martirii au atestat credința și viața lor. Conștiința religioasă a tuturor Spaniolilor (pentru a nu spune a tuturor oamenilor și oricărei religii ar aparține) se simt prin ei reconfortați și purificați. Felul

de a arăta idealul lor religios este desigur mai nobil decât acela al celor nouă dezidenți catolici, care și-au dat adeviziunea lor guvernului lui Largo Caballero și lui Garcia Oliver, asasinul episcopului Soldevila, și care au obținut, în schimb : unul, d-l Ossorio, Y. Galardo, o ambasadă în Belgia, pe când celălalt, d-l Jose Bergamin, în serviciul propagandei roșii, figurează la Paris în recepțiile organizate de scriitori comuniști.

Supliciu primilor martiri a dovedit adevărul și creștinismul. Martirii Spaniei actuale au dovedit fără contradicere credința spaniolă. A fost rezervat timpurilor noastre de rătăcire ca vreo câțiva dezidenți creștini să servească pe Neronii și Dioclețienii de astăzi. Aceste pagini, unde am încercat în zadar să ne stăpânim emoția, se adresează nu numai creștinilor, dar tuturor minților cultivate și simțitoare ale planetei. Să judece situația neliniștitoare cu milioane de ființe omenești, care, fără a număra lipsurile materiale, se văd împiedicate de a trăi de acord cu ordinele conștiinței lor, care sunt regulile urmate timp de secole de progresul lumii noastre occidentale. Să examineze tabloul care, pe planul spiritualului, este acel al libertății, prezintă o regiune în univers, celebru prin cultura viguroasă și bucuria interioară, supusă astăzi unui regim nemilos pentru demnitatea unui suflet omenesc. Să contemple această explozie de barbarie, această vastă topire a creațiilor de artă, a binefacerii, a religiei, a umanitarismului. Să se gândească cu câtă ușurință această epidemie de ură și de exterminare poate molipsi și alte națiuni și cât e de necesar pentru lumea civilizată, pentru libertate, pentru spirit, în sfârșit, ca furia marxistă și anarhistă să fie zdrobită în Spania, înainte ca ea să se poată revărsa asupra propriei lor patrii.

Spiritelor liberale, în special, semnalăm sfâr-

șitul unui articol al academicianului francez Louis Bertrand ¹⁾ care, după ce a constatat, în Spania Roșie, persistența acestui spirit inchizitorial și laic, „distrugător al libertății de conștiință, al libertății de gândire pentru care noi am luptat atât, reamintind tortura comunistă, ce presupune o rafinare de cruzime bestială“, declară: „Și cu aceasta, regulile cele mai elementare de drept ale oamenilor nedemn violate. Asasinarea ostatecilor, minoritățile dezarmate, asasinate și torturate“.

Și aceste cuvinte dela sfârșit:

„Orice om liber, civilizată, nu poate decât să protesteze cu indignare contra unei astfel de degradări, contra oroarei de a trăi sub un astfel de regim“.

Cazul Spaniei este o formidabilă lecție. Sunt în istorie, popoare predestinate la tragedie: așa este poporul spaniol. Dar această tragedie poate servi la prezervarea altor popoare de asemenea dezastre. Acesta este sensul (nu este altul) de larg omenesc ce se dă durerii Spaniolilor de astăzi. Fie ca drama lor să evite alte drame!

---

1) Louis Bertrand, *Spania de totdeauna*, în *Revista universală* din 15 Februarie 1937.

APENDICE

I.

PRETINSA PERSECUȚIE CONTRA PROTESTANȚILOR

Propaganda roșie a făcut să se întindă știrea că partizanii mișcării naționale tratau pe protestanții spanioli într'un fel crud, asasinând pe pastori și incendiind capelele lor.

Ea a mișcat astfel pe venerabilul docent Inge, dela Sfântul Paul din Londra, care a trimis o scrisoare deschisă revistei *The Spectator*, în care reia acuzațiile fanteziste ale lui *Church of England Newspaper*.

Pastorul evanghelic din Salamanca a fost împușcat. Se pare că, înainte de a-l asasina, au fost executați sub ochii săi soția și cei doi copii ai săi, unul din ei în vârstă de mai puțin de un an. La Valladolid, pastorul fu pus în închisoare cu familia sa dela începutul războiului civil; ajunsese vestea că închisoarea a fost incendiată și toți deținuții carbonizați. Se pare sigur că pastorul din Miajadas

și soția sa au fost împușcați. Cel din Saragoza fu condamnat la moarte, și preoții catolici se întruniră pentru a se bucura de spectacolul execuției, care, grație intervenției consulului, n'a avut loc. Doi pastori protestanți au fost asasinați în Grenada. Pastorul din Cordova, amenințat cu moartea de un preot care îi furase mobilele școlii sale și le dusesese cu camioneta, nu își datora salvarea decât fugii. La Jerez, au pus în închisoare o maistră de școală pentru că nu era catolică, și mai mulți protestanți au fost omoriți la Ibahernando".

Acesta este ansamblul atrocităților inventate de propaganda roșie. Cartierul general din Salamanca a organizat pentru fiecare din aceste acuzații, o anchetă ale cărei rezultate au fost comunicate, oficial, presei internaționale. A se vedea „Journal de Geneve“ din 24 Decembrie trecut (1936, N. T.): Iată rezumatul articolului :

Pastorul din Salamanca, don Atiliano Coco, n'a fost asasinat. El se bucură de o sănătate perfectă, la fel soția și copiii săi. Membru al partidului social radical, pastorul Coco îl părăsise, la risipirea lor, pentru a intra în „Uniunea Republicană“ afiliat la Liga Drepturilor Omului, lucrând în diverse societăți secrete. Acuzat de a răspândi vești ostile mișcării naționale, el fu arestat la 30 zile, dar liberat apoi.

Sunt doi pastori în Valladolid: un Englez, d-l Willes și un Spaniol, d-l Borovia Munoz. Amândoi sunt în perfectă sănătate, de unde ajungem la concluzia că n'au fost victime împreună cu familiile lor ale vreunui pretins incendiu din închisoarea zisului oraș.

Pastorul din Miajadas, d-l Linan Andueza, despre care se spunea c'ar fi fost împușcat împreună cu soția lui dispăruse la mijlocul lunii Iulie, după ce

lucrase în Miajadas cu elementele Frontului Popular, căruia era presupus afiliat. El a plecat din Miajadas pentru Badajos, unde locuiește actualmente, 5, calle Castillo Militar, cu soția sa (a cărui nume de familie este Munoz).

Este inexact că pastorul din Saraguza a fost condamnat la moarte. Inutil de spus că e imposibil ca clerul catolic din acest oraș să se fi reunit pentru a asista la execuția sa. Pastorul Herras Benito, temându-se de revolte ca răspuns la bombardarea Bisericii Nuestra Senora del Pilar (revolte ce n'au avut niciodată loc) solicită dela guvernul civil permisiunea de a se retrage la Jaca. I se ușură mijloacele și se găsește încă și astăzi în acest oraș, în perfectă sănătate.

La Grenada, unde se spune că doi pastori au fost asasinați, locuiesc numeroși capi protestanți. Cităm, printre ei don S. Palomeque care, cu toate ideile sale avansate și relațiile cu conducătorii Frontului Popular, stă în deplină libertate. El se află actualmente la Tanger, după ce a trecut prin Sevilla în August.

Don David Chorin plecat și el spre Gibraltar, la începutul războiului civil, d-nii Zamora Y. Yeste și Fernandez Guzman continuă să officieze în Grenada, asemenea și don Luis Gonzales. Din contra, d-l Iniguez Martelo, propagandist activ al revoluției roșii, a fost arestat și ținut la dispoziția autorităților militare. Acuzațiile foarte grave care apăsau contra lui, fiind probate, fu condamnat la moarte și executat. Don Jose Garcia Fernandez, acuzat de propagandă în favoarea roșiilor, a fost interogat și pus în libertate, îndată ce și-a demonstrat nevinovăția.

Pastorul din Cordova, d-l Garcia Marzo, părăsind domiciliul în compania soției sale, obține un permis și plecă la Sevilla și de acolo la Tanger, Capela sa, închisă pentru cauză de părăsire, de

autoritatea militară, n'a fost atacată de nimeni, cu atât mai puțin încă de un preot catolic.

La Jerez nu s'a persecutat niciun protestant. Pastorul din Ibahernando este același care a plecat din Miajadas la Badajos.

Este completamente fals că un preot cu numele de Blanco a fost omorît la Cadix.

Pe scurt: În Spania naționalistă, nimeni n'a fost urmărit și mai puțin încă executat pentru ideile sale religioase.

II.

SCRISOAREA COLECTIVĂ A EPISCOPIILOR SPANIOLI

către cei din lumea întreagă, cu privire la Războiul din Spania.*)

I. Rostul acestui document

Popoarele catolice s'au ajutat întotdeauna în mod natural în zilele de restriște, ascultând astfel de legea milei și a frățietății, care unește într'un corp mistic tot ceea ce împărtășește gândul și iubirea întru Isus Cristos. Unul din organele naturale ale acestui „schimb“ spiritual, îl constituesc Episcopii, care, prin Harul Sfânt, au sarcina de a administra Biserica lui Dumnezeu. Spania, care străbate una din cele mai mari încercări din istoria sa, a primit numeroase manifestații de simpatie și de condoleanță din partea Episcopatului Catolic străin, prin mesagii fie colective, fie pornite din partea unui

---

*) Această *Scrisoare* a apărut separat, în limba franceză (Paris. — S. G. I. E. 71, Rue de Rennes, 1937) — și am integrat-o aici cu avizul editorului ei și al autorului *Prigoanei Religioase în Spania*, spre a fi mai documentați și cât mai complet legitimi în lucrarea de față (N. T.).

număr de Episcopi, în particular. Și Biserica spaniolă, atât de groaznic încercată în membrii săi: episcopi și preoți, ca și în templele sale, vrea astăzi să răspundă prin acest document colectiv marei mișcări de îndurerare care ne-a parvenit din toate locurile lumii.

Țara noastră a suferit o adâncă răsturnare: nu e vorba numai de un război civil din cele mai crude, care ne umple de amărăciune, este o groaznică sdruncinare, care cutremură, până în temeliiile sale cele mai adânci, viața socială și pune în pericol însăși existența noastră ca națiune.

Ați înțeles-o, cinstiți Frați, și „cuvintele în inima voastră s'au deschis nouă“, — cum ar zice Apostolul, — lăsându-ne să vedem profunzimile milei voastre față de scumpa noastră patrie. Dumnezeu să vă răsplătească!

Dar, în acelaș timp cu mulțumirea noastră, trebuie să vă facem să ne cunoașteți și durerea, pricinuită de relele a tot cece se petrece cu adevărat în Spania. Este un fapt dovedit printr'o bogată documentare, cu care gândurile unor mari preoți din opinia străină nu coincid cu cece a avut loc în realitate în țara noastră. Se poate ca pricinile acestei greșeli să fie: spiritul anticreștin, care a văzut, în scandalul din Spania, o parte decisivă prefăcându-se pentru sau contra religiei lui Isus Cristos și a civilizației creștine; curentul opus doctrinelor politice care pretind egemonia lumii; truda tendențioasă a forțelor oculte internaționale, în sfârșit, *anti-patria*, servindu-se de unii Spanioli rătăciți, care se folosesc de calitatea lor de catolici și au pricinuit, astfel, o enormă nedreptate adevăratei Spanii. Și cece ne face cea mai mare durere, e că o mare parte din presa străină a contribuit la această „abatere“ intelectuală, care ar fi putut să fie funestă intereselor, prin care se duce lupta, în țara noastră.

Aproape toți cei din mijlocul nostru, Episcopi care semnăm această scrisoare, am încercat să dăm, la timpul său, nota adevărată asupra semnificației războiului. Mulțumim presei catolice streine de a fi primit exactitatea declarațiilor noastre și dimpotrivă, regretăm că unele ziare și reviste, care aveau datoria să fie o pildă de respect și de ascultare față de vocea Prelaților Bisericii, au combătut-o sau discutat-o.

Aceasta obliga Episcopatul spaniol să se adreseze în mod colectiv Fraților din întreaga lume, în unicu-i scop de a scoate la lumină adevărul, întunecat prin ușurință sau răutate și prin care ei să ne ajute a-l răspândi. E vorba de o chestiune din cele mai grave, care cuprinde nu interesele politice ale unei națiuni, ci temeiurile înseși, temeliile providențiale ale vieții sociale: religia, dreptatea, autoritatea și libertatea cetățenilor.

Indeplinim, astfel, în acelaș timp cu misiunea noastră de păstori sufletești, — care cuprinde înainte de toate pe aceea de slujitor al adevărului — o întreită datorie religioasă, patriotică și umanitară. Religioasă, pentru că martori ai nelegiuirilor și eroismelor care au avut drept teatru țara noastră, putem da lumii lecții și pilde care intră în domeniul nostru episcopal și care vor fi folositoare tuturor. Patriotică, pentru că Episcopul este cel dintâi obligat să apere hunul renume al patriei sale „terra patrum“, căci ea reprezintă pe înaintașii noștri, care au făcut-o să fie creștină „îndrumând pe fiii lor spre Isus Cristos prin predica Evangheliei“. Umanitară, pentru că devreme ce Dumnezeu a îngăduit ca țara noastră să fie un câmp de experiență pentru ideile și sistemele care năzuesc să cucerască lumea, noi am voi ca pericolul să se mărginească la țara noastră și ca celelalte națiuni să scape de ruină.

2. Natura acestei Scrisori

Documentul de față nu va fi demonstrația unei teze, ci, mai curând, o simplă expunere, în linii largi, a faptelor care caracterizează războiul nostru și îi dau fizionomia sa istorică. Războiul din Spania e rezultatul luptei a două ideologii de neîmpăcat; chiar la obârșia sa se găsesc prinse cele mai grave chestiuni de ordin moral, juridic, religios și istoric. Ar fi ușor de dezvoltat punctele fundamentale ale doctrinei aplicată clipei noastre de față. Aceasta, însă, a fost făcută din belșug chiar de către unii dintre venerabilii noștri frați, care semnează această Scrisoare. Dar noi trăim o epocă de calculat și rece pozitivism și pretutindeni, când este vorba de asemenea evenimente istorice, ca acele ce se produc în acest război, ceea ce se dorește sunt faptele prinse *sur le vif* care, prin afirmație sau opoziție, dau o notă de adevăr simplu și just.

Iată pentru ce această *Scrisoare* prezintă un caracter afirmativ și categoric de ordin empiric. Și aceasta din două puncte de vedere: acela al judecării pe care noi o formulăm uniți, asupra interpretării legitime a faptelor; și acela al unei afirmații „per oppositum“, prin care noi dărâmăm, cu toată bunătatea, declarațiile false sau interpretările deformatate prin mijlocul cărora s'a falsificat istoria acestui an din viața Spaniei.

3. Poziția noastră față de război

Să se știe, înainte de toate, aceasta (devreme ce războiul a putut să fie prevăzut, demn a înce-

put să se atace cu violență și fără nicio măsură spiritul național): Episcopatul spaniol a dat, încă din 1931, până astăzi, pildele cele mai înalte de prevedere apostolică și civică. Conformându-se tradiției Bisericii și urmând regulile date de Sfântul Scaun, el s'a îngrijit hotărît de partea puterilor constituite, cu care a căutat să colaboreze pentru binele comun. Și cu toate repetatele jigniri făcute persoanelor, lucrurilor și drepturilor Bisericii, el a stăruit în scopul său hotărît de a nu turbura regimul de împăciune stabilit dinainte. „Etiam dyscolis“: la relele suferite am răspuns întotdeauna prin pilda smeritei ascultări, în toate cazurile unde aceasta a fost cu putință; prin proteste grave, înțelepte și apostolice când a fost datoră noastră și îndemnând în mod sincer adesea pe poporenii noștri la ascultarea legitimă, la rugăciune, la răbdare și la pace. Și poporul catolic ne-a urmat: ceea ce dovedește că intervenția noastră a fost un factor eficace de împăciuire națională în clipele de adâncă sdruncinare socială și politică.

De când războiul a început să se aprindă, noi am început să-l deplângem mai mult decât oricare alții, pentru că el este un rău din cele mai grave, foarte rar răsplătit printr'un bine îndoelnic și pentru că sarcina noastră este numai de împăciuire și pace. „Et in terra pax“. Dintru început noi am rugat cerul să-l înceteze. Și chiar acum, repetăm cuvintele lui Pius al XI-lea, rostite într'o clipă când neîncrederea tăcută a marilor puteri amenință să deslănțuie războiul asupra Europei. „Invocăm pacea, binecuvântăm pacea, ne rugăm pentru pace“. Dumnezeu ne e martor al eforturilor pe care le-am făcut pentru a împiedica stricăciunile (distrugerile) care sunt totdeauna urmările. La năzuințele noastre de pace am alăturat generoasa

iertare pentru persecutorii noștri și sentimentele noastre de bunătate pentru toți. Și repetăm, pe câmpul de bătaie, fiilor noștri, dintr'o parte sau alta, vorba Apostolului: „Dumnezeu știe cât vă iubim pe toți întru Isus Christos“.

Că pacea este liniștea ordinei, sfântă, națională, socială și individuală, care-i asigură fiecăruia locul și îi dă ceea ce îi trebuie, aducând izbânda Domnului, pe deasupra tuturor datoriilor și făcând să decurgă din iubirea Sa fapta frățască pentru toți. Acestea sunt condiția umană și ordinul Proniei (nimic până aici n'a putut să-i subsiste) pe care războiul, cu toate că e unul din cele mai groaznice flagele ale umanității, este, câte odată, remediul eroic, singurul cu putință să aducă lucrurile la dreapta judecată, în regatul păcii. Pentru aceasta, Biserica, fiind cu totul fiica Principiului Păcii, binecuvântă, uneori, emblemele războiului, fondând Ordinele Militare și organizând cruciadele împotriva dușmanilor credinții.

Dar aceasta nu e cazul nostru. Biserica nu a voit acest război și ea nu l-a căutat deloc; nu credem că este nevoie să apărăm Biserica din Spania de învinovățirile beligeranților aduse împotriva ei printr'unele ziare străine. Este exact că unii dintre fiii săi, ascultând de poruncile conștiinței și patriotismului lor, sub propria lor răspundere, au luat armele spre a salva temeiniciile religiei și justiției creștine, care formaseră de secole Națiunea, dar aceia care-i învinovățesc de a fi provocat acest război, nu de a fi conspirat în favoarea lui chiar de a fi făcut tot ceea ce le-au stat în putință pentru a-i înlătura, aceia nu cunosc sau falsifică adevărul.

Aceasta-i poziția Episcopatului spaniol, a Bisericii spaniole, față de războiul actual. A fost (Biserica) jignită și prigonită chiar înainte de înce-

putul ostilităților; ea a fost principala victimă a furiei pornite de una dintre părțile combatante; și, totuși, ea n'a încetat să lucreze, prin rugăciunile sale, prin îndemnurile sale, prin toate influențele sale, să mărginească ororile și să scurteze zilele de grea cumpănă.

Și dacă, astăzi, ne dăm cu toții verdictul asupra chestiunii atât de complexe a războiului în Spania, faptul se explică prin două motive. Mai întâi, pentru că, chiar dacă războiul nu ar fi avut un caracter politic sau social, urmările sale de ordin religios au fost atât de grave, și au apărut atât de limpezi, dintr'un început, că una dintre cele două părți beligerante tindeau să înlăture religia catolică, din Spania, că noi ceștialți, Episcopii catolici, nu puteam rămâne nepăsători, să părăsim interesele Domnului Nostru Isus Cristos, fără să merităm groaznica poreclă de „canes muti”. Însfârșit, pentru că atitudinea față de război a Bisericii spaniole, cum s'ar zice, a Episcopatului spaniol, a fost interpretată greșit în străinătate. Un om politic dintre cei mai notorii, scriind într'o revistă străină, nu-i punea în seamă decât orbirea Arhiepiscopilor spanioli; bătrâni care, după dânsul, dătoresc tot ceea ce sunt regimului monarhic și care ar duce pe ceilalți Episcopi, pentru motive de disciplină și ascultare, într'un sens favorabil, în mișcarea națională; alții ne învinovătesc de a fi îndrăzneți, expunându-le la voia întâmplării unui regim mistuitor și tiranic, ordinea spirituală a Bisericii pe care noi suntem obligați să-i apărăm libertatea.

Ei bine! nu; această neatârnare o cerem înainte de toate, pentru exercitarea misiunii noastre; dela ea decurg toate libertățile pe care le revendicăm pentru Biserică. În virtutea acestei neatârări, nu ne-am încârduit cu nimeni, individ, putere sau instituție — mulțumită căreia păzim ceea ce ne-a

ocrotit împotriva dușmanului care vroia să ne piardă; și suntem gata să colaborăm, ca Episcopi și ca Spanioli, cu aceia care se străduiesc să restaureze în Spania un regim de pace și de dreptate. Nicio putere politică nu va putea pretinde ca să fim, în nicio clipă, despărțiți de această linie de conduită.

4. Cei cinci ani care au precedat războiul

Afirmăm, înainte de orice, că acest război a fost prilejuit de neprevvedere și de greșală, dacă nu de răutate sau lașitate, oricum, de asemenea fapte care ar fi putut fi înlăturate, guvernând națiunea după dreptate.

Să lăsăm la o parte celelalte cauze mai puțin eficace; legiuitorii din 1931 și apoi puterea executivă a Statului cu practicile sale de guvernământ, care au abătut dintr'odată istoria noastră într'un sens cu totul împotriva naturii și nevoilor spiritului național, în special, privitor la sentimentul religios cu întâietate în țară. Constituția și legile laice care interpretau spiritul sau constituiau un atac violent și continuau împotriva conștiinței naționale. Drepturile lui Dumnezeu fiind anulate și Biserica prigonită, societatea noastră era slăbită, legal, în ceea ce viața sa are esențial, cu alte cuvinte, religia. Poporul spaniol care, în majoritate, veghea treaz credința strămoșilor, îndura cu o admirabilă răbdare, jignirile repetate impuse conștiinței sale prin legi nedrepte; dar îndrăsneala guvernanților săi îi lăsase în suflet un germen de repulsie și de protestare împotriva unei puteri sociale în stare să atenteze la dreptatea cea mai temeinică: aceea care se datorește lui Dumnezeu și conștiinței cetățenilor.

În acelaș timp, autoritatea părăsea puterile sale în mâna mulțimii, în cele mai numeroase și grave ocazii. Incendierea templelor în Madrid și în provincie în Mai 1931, răscoalele din luna Octomvrie 1934, în special, în Catalonia și în Asturii, când anarhia domni două săptămâni; perioada turbure care ținuu dela Fevruarie la Iulie 1936, în timpul căreia fură distruse sau pângărite 411 biserici și fură făptuite aproape 3000 de atentate grave de ordin politic și social, prevesteau ruina totală a autorității publice, care s'a văzut adesea că se închină în fața forțelor puterilor oculte, care supravogheau modul său de funcționare.

Regimul nostru politic de libertate democratică a fost sdruncinat de către procedeele arbitrare ale autorității de stat și prin coacțiunea guvernamentală, care a înșelat voința populară, ridicând o mașină politică împotriva majorității națiunii, în așa fel că, în alegerile parlamentare din luna Fevruarie 1936, și cu peste o jumătate de milion din majoritatea stângii, cei de dreapta obținură cu 118 deputați mai puțin decât Frontul Popular și aceasta pentrucă se anulase în mod arbitrar voturile din toate provinciile. Așa fu viciată, dela început, legitimitatea parlamentului.

Și, pe măsură ce poporul nostru se descompunea prin slăbirea legăturilor sociale, economia se secătuia, ritmul muncii se altera fără niciun rost și forța instituțiilor de apărare socială se slăbea surd, un alt popor puternic, Rusia, influențând pe comuniștii de aici, prin teatru și cinematograf, prin obiceiurile și riturile lor exotice, prin fascinație intelectuală și ademenire materială, pregătea spiritul popular pentru izbucnirea revoluției, pe care se putea desemna data, aproape cu o lovitură sigură, la 27 Fevruarie 1936. Cu prilejul triumfului Frontului Popular, *Kominternul* decretă revo-

luția spaniolă și o finanță, cu sume din cale afară de mari. La 1 Mai următor, sute de tineri, în mod public, la Madrid, cu „bombe, revolvere, praf de pușcă și dinamită erau gata pentru revoluția apropiată“. La 16 ale aceleiași luni, reprezentantul U.R.S.S.-ului, se întruni la Casa Poporului din Valencia cu delegații spanioli ai Internaționalei a treia; iată cel de-al noulea acord al lor: „Să însărcineze unul din sectoarele Madridului (desemnat prin Nr. 25 și compus din polițiști activi) să delimiteze personagiile politice și militare destinate să joace un rol important în contra revoluției“. În acest timp, din Madrid până în cele mai îndepărtate sate, milițienii revoluționari primiră instrucțiuni militare și fură înarmați din belșug atât de bine că, în clipa când izbucni războiul, ei înnumărau 150.000 de soldați de asalt și 100.000 pentru ciocniri.

S'ar putea, Venerabili Frați, ca enumerația acestor fapte să vă pară nedemnă de un document episcopal. Am ținut neapărat să o substituim cu motive de drept politic care puteau să îndreptățească o mișcare națională de rezistență. Fără Dumnezeu, care trebuie să fie la temelie și în fruntea vieții sociale; și, fără autoritate, pe care nimic nu poate s'o înlocuiască în funcțiunile sale decretatoare de ordine și de păstrătoare a dreptului civil; pe de altă parte, cu forța materială pusă în slujba necredinței și a lipsei de conștiință, manevrate de către puternici agenți de propagandă internațională, era fatal ca Spania să alunece către anarhie, care este împotriva binelui comun, a justiției și a ordinii sociale. Aceasta-i scara pe care au căzut regiunile spaniole, când revoluția marxistă a urmat cursul său normal.

Iată faptele. Confrunțați-le cu doctrina Sfântului Toma ¹⁾ asupra legitimei apărări prin forță și fiți

---

1). Thomas d'Aquino (N. T.).

judecători. Nimeni nu poate să nege că, în clipa când a izbucnit conflictul, însăși existența binelui comun — religia, justiția, pacea — a fost grav compromisă, că ansamblul autorităților sociale și al oamenilor prevăzători, care constituiesc poporul în organizarea sa naturală și în elementele sale cele mai bune, recunoșteau pieirea publică. Cât privește cea de a treia condiție, să amintim de doctorul Angelico; cum s'ar spune de dovada oamenilor prevăzători asupra probabilității triumfului, vom lăsa istoria să judece; faptele, până acum, nu au contrazis-o.

Răspundem aici unei întâmpinări pe care o revistă străină o făcea în legătură cu preoții asasinați și care s'ar putea extinde asupra tuturor victimelor acestei uriașe răsturnări sociale pe care a suferit-o Spania. Ea se poate rezuma astfel: dacă răscoala nu s'ar fi produs, pacea publică nu ar fi fost atinsă: „Cu toate dezordinele făptuite de către roșii, — citim, — e de netăgăduit că, dacă Franco nu s'ar fi revoltat, sutele sau miile de preoți care au fost asasinați ar fi rămas în viață și ar fi continuat să îndeplinească opera întru Domnul, în suflete“. Noi nu putem subscrie această afirmație, date fiind mărturiile situației din Spania la începutul conflictului. Adevărul e cu totul contrariu: e un lucru dovedit, din punct de vedere documentar, că, în amănunțitul proiect al revoluției marxiste, care se pregătea și care avea să izbucnească în țară, dacă într'o mare parte această mișcare civilă militară nu ar fi fost împiedecată la timp, exterminarea clerului catolic și aceea a oamenilor de dreapta, cei mai mulți descoperiți, ar fi fost ordonată, asemenea cu sovietizarea industriilor și cu instaurarea comunismului. Era în Ianuarie trecut (1936 N. T.), când un conducător anarhist declara lumii, prin radio: „Trebuie să li se spună lucrurilor pe nume și adevărul nu este altul decât acesta:

militarii ne-au depășit spre a împiedica deslănțuirea revoluției“.

Rămâne, deci, stabilit, ca o primă afirmație a acestei scrisori, că cinci ani de batjocorire a tuturor lucrurilor de ordin religios și social au pus în primejdie însăși existența binelui public și au produs o încordare enormă în spiritul poporului spaniol; că odată sleite mijloacele legale, ideile intrate în conștiința națională nu mai găseau ajutor în forță spre a menține ordinea și pacea; că puteri străine de autoritate au hotărât să răstoarne ordinea stabilită și să impună comunismul prin violență; și, însfârșit, că, prin logica fatală a faptelor, Spania nu avea decât această alternativă: sau să piară sub asaltul definitiv al comunismului distrugător, deja pregătit și decretat, când acesta pătrunsese în regiunile unde mișcarea națională nu izbutise, sau să încerce o sforțare uriașe de a scăpa de acest dușman redutabil și să salveze principiile de temelie ale vieții sociale și ale caracteristicilor sale naționale.

5. **Revolta militară și Revoluția comunistă**

În ziua de 18 Iulie a anului trecut (1936 N. T.), a avut loc răscoala militară și a izbucnit războiul care durează încă. Dar, observați, totodată, că revolta militară nu s'a produs singură. Dela început, s'a alăturat colaborarea unui popor sănătos, care s'a încorporat, în mase mari, în mișcare; pentru aceasta, s'a convenit să se numească civico-militară; deasemenea, pentru că această mișcare și revoluția comunistă sunt două fapte care nu pot să fie separate, dacă vrem să judecăm cum trebuie natura războiului. Potrivindu-se amândouă cât de puțin, întru adevăratul moment inițial al loviturii,

ele însemnează din capul locului, adâncă împărțire a celor două Spanii care merg să se lupte piept la piept pe câmpul de bătaie.

Și mai e ceva: mișcarea nu s'a produs fără ca aceia care luaseră inițiativa să fie mai înainte puși în fața puterilor publice, să se opună prin mijloace legale, amenințătoare, revoluției marxiste. Incercarea fu ineficace și conflictul izbucni. Din cele dintâi zile, forțele civico-militare se întâlniră, nu atât cu armata guvernamentală, care încercă să le supună, cât cu nebunia deslănțuită de milițienii populari care, speculând pe toate căile pasivitatea guvernului, se integrează în cadrele oficiale ale armatei, folosiră, dincolo de orice legiuire, armamentul din depozitele militare ale Statului și se năpustiră ca niște avalanșe împotriva a tot ceea ce constituie o temelie socială.

Aceasta-i caracteristica reacțiunii făptuite în câmpul guvernamental, împotriva revoltei civico-militare. E desigur un contra-atac al părții credincioase guvernului; dar, înainte de toate, este o luptă în tovărășia forțelor anarhiste care erau unite cu ei și cu care vor lupta până la sfârșitul războiului. Rusia, știe toată lumea, s'a „grefat“ pe armatele guvernamentale, ea s'a vârit la conducere și, păstrând aparența unui guvern al „Frontului Popular“, a mers stăruin spre impunerea unui regim comunist prin răsturnarea ordinii sociale stabilite. Dacă voim să judecăm legitimitatea mișcării naționale, nu trebuie să uităm amestecul în tabăra vrăjmașe, a „milițienilor anarhiști incontrolabili“, (după vorba unui ministru al guvernului din Madrid), a căror putere a stat deasupra națiunii.

Și pentrucă Dumnezeu este temeiul esențial al unei societăți bine organizate — era mai puțin al națiunii spaniole — revoluția comunistă, aliata armatelor guvernului, a fost tot timpul împotriva

divinității. Astfel se innăbuși ciclul legislației laice al constituției din 1931: prin distrugerea a tot ceea ce era lucrul lui Dumnezeu. Lăsăm la o parte, bineînțeles, orice intervenție personală a acelor care nu au lucrat conștiincios sub acest semn; tragem numai linia generală a faptelor.

Aceasta, pentru că s'a produs în sufletul național o reacțiune de ordin religios, concomitentă cu acțiunea nihilistă și distrugătoare a celor „Fără Dumnezeu“. Și Spania a rămas împărțită în două mari părți militante. Fiecare din ele au fost ca un magnet al celor două tendințe, profund populare. Și, cei din preajmă și colaboratorii lor forțele opuse, care au împărțit națiunea, s'au polarizat, sub formă de miliții voluntare, de ajutoare și servicii de ariergardă.

Războiul este, deci, ca un plebiscit armat. Lupta electorală din luna Februarie 1936, în timpul căreia lipsa conștiinței politice a guvernului național acordă pe degeaba forțelor revoluționare un triumf pe care nu-l obținuse prin urne, se transformă. Ea devine o luptă civico-militară. Spadă crudă a unui popor împărțit în două: deoparte, năzuința spirituală, la revoltați, grăbiți pentru apărarea ordinii, păcii sociale, civilizației tradiționale, patriei și, în foarte mare măsură, a apărării religioase; pe de altă parte, năzuința materialistă, marxistă, comunistă sau anarhistă, care vrea ca să înlocuiască vechea civilizație a Spaniei, cu toți factorii săi, prin noua „civilizație“ a Sovietelor rusești.

Complicațiile ulterioare ale războiului n'au modificat decât foarte trecător caracterul său; internaționalismul comunist a alergat spre teritoriul spaniol, în ajutorul armatei și poporului marxist; îndată ce, printr'un reflex natural de apărare și din considerații cu caracter internațional, armatele și oamenii altor țări străine au venit în ajutorul

Spaniei tradiționale. Dar sămânța naționalismului rămâne aceeași cu toată lupta, însă, fie că ordinea populară îmbracă un caracter internațional.

Și aceasta, pentru faptul că observatori pătrunzători scriu fraze de acest fel, privitor la războiul nostru: „Este o cursă de viteză între bolșevism și civilizația creștină“. „O nouă etapă, și poate, una decisivă în lupta întetită între revoluție și ordine“. „O luptă internațională pe un câmp de bătaie național; comunismul dă pe peninsulă o formidabilă bătălie, de care atârnă soarta Europei“.

Nu am însemnat aici, decât o încercare istorică, de unde se poate deduce această afirmație: revolta civico-militară a fost, la origine, o mișcare națională de apărare a principiilor fundamentale ale întregii societăți civilizate; în desfășurarea sa ea a fost împotriva anarhiei civilizate cu forțele unui guvern care nici nu a știut și nici nu a voit să susțină aceste principii.

Se poate trage din această afirmație următoarele patru concluzii:

Întâi: Biserica, cu tot spiritul său de pace și cu toate că ea n'a voit nici să stârnească războiul, nici măcar să-l ajute, nu putea să rămână nepăsătoare față de luptă: doctrina și spiritul său, instinctul său de conservare și experiența făcută în Rusia, au oprit-o. Deoparte, se căuta desființarea lui Dumnezeu a cărui operă trebuie să fie realizată în lume prin El și se căuta pricini tocmai credincioșilor Lui în binele și în drepturile lor; o grozăvie cum, poate, nicio instituție în istorie n'a dovedit-o; pe de altă parte, în ciuda defectelor proprii oricărui lucru omenesc, s'a depus această sforțare spre conservarea vechiului spirit spaniol și creștin.

În al doilea rând: Biserica, nu mai puțin, nu s'a făcut solidară cu actele, cu tendințele sau cu

intențiile care, în prezent ca și în viitor, ar fi putut desfigura nobila fizionomie a mișcării naționale la originea, manifestările și scopurile sale.

Al treilea: afirmăm că revolta civico-militară prinde în fondul conștiinței populare o dublă rădăcină: aceea a unui patriotism care a văzut în el un singur fel de a trece Spania, și de acolo o ruinare definitivă; și aceea a unui sentiment religios, care poate fi considerat ca o forță capabilă de a reduce la neputință pe dușmanii lui Dumnezeu și ca pe o cheazășie a continuității credinței și a practicei sale religioase.

Al patrulea: deocamdată, nu este pentru Spania o altă speranță de recucerire a dreptății și păcii, și a binelui care decurge din ele, ca triumful mișcării naționale. Se poate ca astăzi încă, mai puțin decât la începutul războiului; partea contrarie cu toate eforturile oamenilor guvernului, să nu ofere nicio cheazășie de stabilitate politică și socială.

6. Caracterele Revoluției Comuniste

Revoluția comunistă spaniolă fiind deslănțuită, i se pot fixa caracterele. Noi ne vom mărgini la afirmațiile următoare, deduse din cercetarea faptelor riguros stabilite, dintre care unele sunt garantate prin descrieri și scrieri pe care le avem sub ochi. Ni se pare greu să găsim deasemenea autorități ca acelea care vin din provinciile liberate de sub dominația comunistă. Rămân încă în puterea armatei roșii, în total sau în parte, mai multe provincii: cu greu se poate găsi resemnare față de dezordinile care se făptuiau acolo ca număr și gravitate.

A judeca în mod general excesele revoluției comuniste spaniole, se poate zice, că, în istoria

popoarelor apusene, nu se găsește niciun fenomen asemănător de sălbătăcie colectivă, nicio grămadă de asemenea atentate împotriva drepturilor fundamentale întru Dumnezeu, societății și persoanei omenești. Ar fi greu de descoperit în decursul veacurilor o epocă sau un popor care să ne ofere asemănătoare și numeroase rătăcirii. Nu facem aici nicio interpretare cu caracter psihologic sau social; aceasta ar reclama un studiu special. Revoluția aceasta anarhistă este „excepțională în istorie“.

Se cuvine să adăogăm că hecatomba de persoane și de lucruri realizate de către revoluția comunistă a fost „premeditată“. Cu puțin timp înainte de revoluție, sosise din Rusia 79 agitatori specializați. Comisiunea Națională de Unificare Marxistă, în timpul acela, ordonă constituirea milițiilor revoluționare în toate orașele. Distrugerea bisericilor sau, mai puțin, a mobilierului lor a fost sistematică și în serie. În scurtul interval de o lună, toate templele deveniră inutilizabile pentru cult. Din 1931, Liga Ateistă a pus în programul său un articol conceput astfel: „Plebiscit asupra întrebuintării care urmează să fie atribuită bisericilor și caselor parohiale“, și unul din comitetele provinciale enunța această regulă: „Localul sau localurile consacrate până în prezent cultului, vor fi destinate magazinelor colective, piețelor publice, bibliotecilor populare, caselor de baie sau de igienă publică, etc., după nevoile fiecărui oraș“. Pentru înlăturarea persoanelor considerate ca dușmane ale revoluției, se stabilise în prealabil „liste negre“. În ele, pe primul plan, figurau Episcopii. Când preoții, față de atitudinea popoului, voiau să salveze altarul parohiei, șeful comunist intervenea: „Avem ordin să distrugem toată sămânța aceasta“.

Dovada cea mai pilduitoare că distrugerea totală a templelor și masacrarea preoților era un lucru premeditat, este numărul foarte mare de victime. Cu toate că cifrele nu s'au fixat, încă, putem să socotim aproape la 20.000 de biserici năruite sau în întregime prădate. Numărul preoților asasinați se ridică aproape la 6.000. Au fost uciși fără procese, de cele mai multe ori pe câmp, fără alt motiv decât acela al funcțiunii lor sociale de preoți.

Revoluția aceasta a fost, mai presus de toate, crudă, masacrul a îmbrăcat forme de barbarie îngrozitoare. În ceea ce privește numărul, se evaluează la peste 300.000 de mireni, care au pierit asasinați numai pentru ideile lor politice și, în special, religioase; la Madrid, în timpul celor trei luni dintâi, au fost executați peste 22.000. Aproape că nu este sat din care să nu fi fost prigoniți cei mai cunoscuți oameni de dreapta. Cât privește capitolul chinurilor, un mare număr au fost tăiați, spre a putea fi apoi mutilați groaznic; pe de altă parte, li s'au scos ochii, li s'au tăiat limba unii au fost spintecați de sus în jos, alții au fost arși sau îngropați de vii, sau tăiați cu lovituri de secure. Pe scurt, s'a încărcat marxismul de cruzime asupra reprezentanților lui Dumnezeu. De rușine și milă nu voim să precizăm mai mult.

Revoluția aceasta a fost „lipsită cu totul de orice omenie“. Nu s'a respectat nici rușinea față de femei, nici cea față de Dumnezeu. S'au pângărit mormintele și cimitirele. În minunata mănăstire dela Ripell, s'au distrus mormintele sfinte; printre acestea se găseau acela a lui Guifre cel Păros, întemeetorul Dinastiei Catalane, și acela al

Episcopului Morgades, restauratorul celebrei mănăstiri.

La Vich, s'a pângărit mormântul marelui Balmes și citim că s'a jucat foot-ball cu craniul marelui Episcop Torras y Bages. La Madrid și în vechile cimitire din Huesca, s'au desvelit sute de morminte spre a se lua de pe cadavre aurul dinților și inelele lor. Unele forme de martiriu presupun rățacirea dacă nu dispariția totală a simțului uman.

Revoluția aceasta a fost „barbară“, câtă vreme ea a năruit opera unei civilizații seculare. Ea a distrus mii de opere de artă, dintre care unele de un renume universal. A nimicit și ars arhivele, făcând imposibilă cercetarea istorică și autentificarea actelor de ordin juridic și social. Sute de tablouri sfâșiate, sculpturi mutilate, minunății arhitecturale sfărâmate pentru totdeauna. Putem spune că tezaurul de artă strâns în timp de veacuri, a fost tâmpește năruit, în câteva săptămâni, în regiunile supuse de comuniști. Chiar asupra Arcului de Triumf din Bara (Tarragona), operă romană, care datează de două zeci de secole, dinamita și-a exercitat acțiunea. Minunatele colecții de artă ale catedralei din Toledo, ale Palatului din Liira, ale muzeului din Prado, au fost în mod rușinos sfărâmate. Au dispărut numeroase biblioteci. Niciun război, nicio năvălire barbară, nicio sdruncinare socială, în niciun secol, n'au pricinuit în Spania o ruină asemănătoare. E adevărat că au fost întrebuițate, pentru aceasta, mijloace de care nu s'au folosit, în niciun timp, o organizație savantă pusă în slujba unei groaznice nimiciri, a tot cecece e dumnezeesc, și o tehnică modernă de locomoție și de distrugere la îndemâna oricărui criminal.

Revoluția aceasta a călcat în picioare principiile cele mai elementare ale „dreptului oamenilor“. Să amintim de prizonierii din Bilbao, unde au fost asasinați de mulțime într'un fel cu totul neomenească sute de prizonieri; represaliile exercitate asupra ostatecilor care erau ținuți în biserici și închisori, fără alt motiv decât acela al neizbânzilor militare; asasinările în masă; nenorociții prizonieri erau legați și împușcați cu mitralierele; bombardati fără motive de ordin militar.

Revoluția aceasta a fost, esențialmente, anti-spaniolă. Opera de distrugere a fost întovărășită de strigătele: „Trăiască Rusia!“, la umbra steagului internațional comunist. Inscricțiunile rurale, apologia personagiilor străine, conducerile militare în mâinile șefilor ruși; jefuirea națiunii în folosul metecilor, imnul internațional comunist, atâtea dovezi ale noiei purtări contra spiritului național și sentimentului patriotic.

Dar pretutindeni această revoluție a fost „anti-creștină“. Nu credem că în istoria creștinismului și într'un răstimp de așa puține săptămâni, să se fi produs o așa explozie de ură contra lui Isus-Cristos și sfintei sale religii. Pustiirea atât de nelegiuită pe care delegatul Roșiilor spanioli, trimis în congresul celor „fără Dumnezeu“ la Moscova, se cuprinde în declarația: „Spania a întrecut cu mult opera Sovietelor, căci Biserica în Spania a fost cu totul nimicită“.

Martirii se socotesc cu miile; dovada pe care au dat-o este o nădejde pentru sărmana noastră Patrie; dar poate că nu se găsește în Martirologul roman o formă de martiraj neîntrebuințată de comuniști, fără excepția răstignirii și, pe de altă

parte, obiectele și mașinile moderne au îngăduit chinuri noi.

Ura în preajma lui Isus-Cristos și Sfintei Fecioare a ajuns la paroxism; în sutele de cruci pângărite, în icoanele Sfintei Fecioare, în afișele lipite la Bilbao, unde Maica Domnului a fost batjocorită, în infama literatură a tranșeelor roșii, în care se pângăresc sfintele icoane, putem vedea furia satanică, încarnată în acești comuniști.

Pângărirea moaștelor sfinte a fost îngrozitoare, s'au ars și nimicite trupurile sfântului Narcis, sfântului Pascal Bailon, preafericitei Beatrice de Silva, sfântului Bernard Calvo și ale multor alți sfinți. Formele întrebunțate pentru pângărire au fost atât de nemaipomenite încât nu se pot concepe decât numai presupunând o sugestie diavolească. Clopotele au fost sfărâmate și topite. Cultul cu totul suprimat pe întreg teritoriul comunist, cu excepția unei mici părți din Nord. Un mare număr de temple, printe care unele adevărate minunății de artă, au fost în întregime devastate: la această nelegiuire au fost siliți să contribuie și sârmanii preoți. Icoane minunate, obiecte de închinăciune seculare, au dispărut pentru totdeauna, sfărâmate sau arse. În aceeași localitate, autoritățile au obligat pe cetățeni să dea toate obiectele religioase care le aparțineau spre a fi distruse în public; judece oricine ce însemnează aceasta în ordinea dreptului natural, a legăturilor de familie și ce se poate produce în conștiința oricărui creștin.

Nu vroim să urmărim, Venerabili Frați, o critică asupra acțiunii comuniste în patria noastră și lăsăm istoriei grija de a stabili, în chip sincer, faptele. Dacă ni s'ar aduce învinuirea că am desvăluit în termeni atât de cruzi aceste neomenii, noi ne-am putea justifica prin exemplul Sfântului Pavel, care

nu a șovăit a răzbuna în termeni avani memoria profetilor lui Israel și care are cuvintele cele mai aspre pentru dușmanii lui Dumnezeu; sau prin acela al Sfântului Părinte, care, în Enciclica asupra Comunismului ateu, vorbește de o „nimicire așa de groaznică, făptuită în Spania cu o ură, cu o barbarie și o ferocitate, care nu pot fi crezute cu putință în secolul nostru“.

Ne cerem din nou iertare, și pentru intenția de a le face cât mai mult bine cu putință și vom sfârși acest paragraf, citând această frază din „Raportul Oficial“ asupra evenimentelor revoluției, întâmplate în primele trei luni: „Nu poate fi învinovățit poporul spaniol de nimic altceva decât de a fi slujit ca instrument pentru pătrunderea acestor crime“... Această ură față de religie și de tradițiile patriotice, dovedește prin fapte că atâtea lucruri s'au pierdut pentru totdeauna, că „această ură a venit din Rusia, adusă de către orientalii cu suflet rău“. Pentru iertarea atâtor victime, vrăjite de „o doctrină drăcească“ amintim că în clipa morții, condamnații prin lege, comuniștii noștri sunt iertați, în marea lor majoritate de Dumnezeu părinților lor. La Majorca nu au murit nepocăiți decât doi la sută, și dintre cei din Nord, zece la sută. Este dovada înșelării a cărui victimă a fost poporul spaniol.

7. Mișcarea Națională : Caracterele sale

Încercăm să explicăm, acum, caracterul mișcării zise „naționale“, după justele noastre puteri. Mai întâi, prin spiritul său; pentru că națiunea spaniolă era disociată, în majoritate, de un stat care nu știuse să întruchipeze nevoile și adâncile sale

năzuinți; și mișcarea a fost primită ca o nădejde pentru întreaga națiune. În regiunile neeliberate nu se aștepta decât momentul ca să strălucească platoșa forțelor naționaliste. E deasemenea național, acest spirit, prin scopul său, pentru că tinde să mântuiască și să păstreze în viitor viața adâncă a unui popor organizat în cadrul unui Stat care știe să-și continue demn istoria. Exprimăm aici, o realitate, dorința generală a cetățenilor spanioli; nu vorbim de procedeul prin care s'o realizăm.

Această mișcare a întărit iubirea de Patrie împotriva forțelor străine care îi stau contra. Patrie însemnează paternitate; e mijlocul moral, ca și o familie numeroasă, care prilejuește cetățeanului toată dezvoltarea sa; și mișcarea națională a determinat un curent de iubire, care s'a concentrat în jurul numelui și substanței istorice a Spaniei, înlăturând elementele străine care-i pricinuiseră ruina. Și cum dragostea de Patrie, când devine „supranaturală“, prin dragostea de Iisus-Cristos, Dumnezeu și Stăpânul nostru, atinge culmile milosteniei creștine, am asistat la o adevărată explozie de bunătate, bunătate prin care sângele a mii de cetățeni au răspândit strigătul „Trăiască Spania!“ „Trăiască Domnul Cristos!“ , asemenea unei expresii supreme.

În sânul mișcării naționale s'a produs minunatul fenomen al martiriului (Papa a zis, adevărate martirii) a mii de Spanioli: preoți, credincioși și mireni; și această mărturie prin sânge trebuia să continue în viitor, sub teama unei mari răspunderi politice, actele acelora care, odată ce au depus armele, vor avea să construiască noul Stat în liniștea păcii.

Această mișcare a chezășuit ordinea în teritoriul

pe care-l stăpânește. Să comparăm situația regiunilor în care a fost mai presus mișcarea națională, cu aceea unde domnesc încă comuniștii. Despre aceștia din urmă se poate zice vorba înțeleptului: „Ubi non est gubernator, dissipabitur populus“. Fără preoți, fără biserici, fără cult, fără dreptate, fără autoritate, sunt prada unei groaznice anarhii, a foamei și a mizeriei. Pe de altă parte, în mijlocul sforțării și durerii teribile a războiului, celelalte regiuni trăiesc în liniștea ordinii, sub tutela unei adevărate autorități, cu principiul dreptății, păcii și al progresului, care sunt condiția prosperității vieții sociale. Atunci, când, în Spania marxistă, se trăiește fără Dumnezeu, în regiunile tefere sau recucerite se celebrează cultul divin și noi manifestații creștine pot înflori.

O astfel de stare îngăduie să se înjghebeze un regim de dreptate și pace în viitor. Nu voim a încerca nicio silnicie. Cuvintele noastre sunt dintre cele mai grave. Desmățarea legăturilor sociale; moravurile unei politici corupte; necunoștința datoriilor civice; imperfecția unei cunoștințe într'adevăr catolice, divizarea spirituală în ceea ce privește soluționarea marilor noastre probleme naționale; înlăturarea prin asasinat a mii de oameni aleși, cunoscuți prin starea și formația lor, la opera de reconstrucție națională; urile și vrajba care sunt urmarea oricărui război civil; ideologia străină care domnește asupra Statului tind să îndepărteze ideia și influențele creștine; iată atâtea greutăți în munca de refacere a Spaniei noi, grefate pe trunchiul vechii noastre istorii și reinviate prin seva sa. Greutăți mari de stat. Dar nădăjduim că odată îndeplinită această jertfă, atât de roditoare, vom regăsi și adevăratul nostru spirit național. Îl vom reintegra puțin câte puțin, printr'o legislație în care să aibă întâietatea spiri-

tul creștin în cultură, în morală, în justiție socială, în cinstirea și în cultul datorit lui Dumnezeu. Să fie Spania mai întâi slujită bine, aceasta-i condiția esențială pentru ca națiunea să fie, la rândul ei, cu adevărat bine slujită.

8. Răspuns la câteva observații

Scrisoarea aceasta nu și-ar ajunge scopul, Venerabili Frați, dacă nu am răspunde la câteva observații care ne-au fost făcute și care ne-au venit din străinătate.

A fost învinovățită Biserica de a se fi apărat împotriva mișcării populare, care se întărea în temple prilejuind, astfel, ruina lor și masacrarea preoților. Negăm faptul. Năpăstuirea contra templelor a fost adesea aproape simultană în toate regiunile și ea a coincis cu masacrarea preoților. Templele au fost arse pentru că erau casele lui Dumnezeu și preoții au fost jertfiți pentru că erau reprezentanții Lui ! Dovezile abundă. Biserica nu a avut agresori. Ea a fost prima binefăcătoare a poporului, răspândind doctrina și făcând opere de dreptate socială. Ea a murit acolo, unde domnea comunismul anarhist, victimă nevinovată, pașnică, fără apărare.

Ni s'a cerut de către străinătate, să răspundem dacă-i adevărat că Biserica în Spania a fost proprietatea unui teritoriu național și dacă poporul s'a răsculat spre a se elibera de sub opresiunea ei. Este o învinovățire ridicolă. Biserica nu posedă din acest teritoriu decât câteva parcele neînsemnate: case preoțești, case de educație, și chiar acestea i se ridicaseră în timpul din urmă de către Stat. Tot ceea ce biserica posedă în

Spania nu îndeștula nici pe sfert nevoile sale și tocmai statului îi revenea îndatorirea aceasta, ca una dintre cele mai sfinte.

A fost învinuită Biserica de nesocotință și părtinire spre a fi amestecată într'un conflict care învrăjbește națiunea. Biserica e pusă totdeauna alături de justiție și de pace și a colaborat totdeauna alături cu puterile Statului, în orice împrejurare, pentru binele comun. Ea nu s'a legat de nimeni; partid, individ sau tendință. Așezată mai presus de toți și de toate, ea și-a împlinit datoria care i-a fost arătată de către doctrină, îndemnând la caritate, nu fără a dovedi o adâncă teamă de a fi prigonită și respinsă de atâția dintre fiii ei rătăciți. Facem apel la mărturia faptelor și a numeroaselor scrisori care dovedesc această afirmație.

Se zice că războiul acesta e un război de clasă și că Biserica s'a dat de partea bogaților. Cei care cunosc originile și natura lor știu bine că nu. Admițând chiar unele neglijențe în întregul îndatoririlor de dreptate și milostenie pe care Biserica era chemată cea dintâi să le predice, clasele muncitoare au fost foarte bine ocrotite prin lege și națiunea intrase pe drumul celei mai bune împărțiri a averii. Lupta dintre clase este, de altfel, foarte îndârjită în alte țări. Ei bine, e adevărat că în Spania, cea mai mare parte din regiunile sărace au fost scutite de grozăviile războiului. Și în provinciile unde coeficientul bogăției și al bunului trai al poporului era mai mare, acolo revoluția a fost mai strașnică. Putea-vom uita legislația noastră socială și instituțiile noastre prospere de binefacere și asistență publică și particulară, toate de origine spaniolă și pur creștină? Poporul a fost

înșelat prin făgăduieli irealizabile. nepotrivite nu numai cu viața economică a țării, dar chiar cu oricare fel de viață economică organizată. Aceasta-i situația: pe deoparte, regiuni tefere, unde totul merge bine; pe de alta, unde-i dominația comunistă: mizeria.

Războiul în Spania, se zice, nu-i decât un episod al luptei universale între democrație și etatism; biruința mișcării naționale va plasa națiunea sub robia Statului. Biserica Spaniei — citim într'o revistă străină — pusă înaintea dilemei: să fie prigonită de guvernul din Madrid sau aservită de către oameni care reprezintă tendințele politice — ce nu au nimic creștin, — a optat pentru servitute. Dar nu aceasta e dilema care s'a pus, ci următoarea: Biserica în loc să piară cu totul prin comunism, cum este cazul în regiunile unde acesta domină, este ocrotită de o putere, care, până acum, a garantat principiile temeinice ale oricărei societăți, fără să se ocupe vreodată de tendințele sale politice.

Pe viitor nu putem ști ce se va întâmpla, în urma războiului. Da, afirmăm că el nu a fost întreprins pentru ca să fundeze un Stat autocrat pe ruinile unei nații umilite, ci mai mult pentru a reinvia spiritul național cu vigoarea și libertatea creștinilor de pe vremuri. Noi nu credem în prevederea oamenilor guvernului care nu vor primi țiparul străin pentru viitorul Stat Spaniol; dimpotrivă, ei nu vor uita adâncile nevoi ale vieții naționale, nici linia urmată de către veacurile trecute. Orice societate bine ordonată se întemeiază pe principii solide și trăiește din ele, nu din aporturile străine, în contradicție cu spiritul țării. Viața e mai puternică decât programele, și un om de Stat, prevăzător, nu va violenta forțele intime ale nației. Noi am fost primii care să deplângem

autocrația iresponsabilă a unui Parlament implinit prin aceea a unei dictaturi care nu are rădăcinile sale în națiune. Ceeace a salvat Spania în clipa de față, care e așa de grea, este, la drept vorbind, principiul de veacuri care a format viața sa națională și faptul că o mare parte a țării s'a ridicat spre a-l apăra. Ar fi o greșală a rupe cu acest măreț trecut al nației, și nici nu putem crede că s'ar putea cădea în această eroare.

Au fost învinuiți conducătorii mișcării naționale de crime asemănătoare aceloră făptuite de către Frontul Popular. „Armata albă — citim într'o revistă catolică dintre cele mai serioase — a recurs la mijloace neindreptățite, împotriva cărora trebuie să protestăm... Toate informațiile care ne-au venit să arate că teroarea albă domnește în Spania naționalistă, constatăm cu groază că prezintă aproape toate teoriile revoluționare... Rezultatele obținute par derizorii în raport cu dezvoltarea cruzimii în mod metodic organizată și din care trupele ei își fac o glorie“... Onorabilul semnatar al acestui articol este foarte rău informat. Orice război își are excesele sale: mișcarea națională va fi avut și ea pe ale ei, deasemenea, nimenea nu poate să se apere în deplină seninătate de atacurile deschise de un inamic care dă busna. Mai mult încă, am putea spune că actele „Frontului Popular“ nu au fost decât o urmare la grozăvia iignirilor aduse lui Dumnezeu, societății și oamenilor. Nu se poate vorbi despre justiție, când îl înlături pe Dumnezeu, principiul oricărei dreptăți. A ucide pentru a ucide, a distruge pentru a distruge, a jefui pe adversarul nebeligerant, acestea sunt principiile de conduită civilă și militară pe care le-am văzut la unii și care n'ar putea să învinovățească pe alții fără să mintă.

Două cuvinte asupra problemei naționalismului basc, atât de necunoscut și fals, și din care s'a făcut o armă împotriva mișcării naționale: Intreaga noastră admirație pentru pentru virtuțile civice și și religioase ale fraților noștri basci. Toată mila pentru marea nenorocire care i-a cotropit și pe care o socotim ca pe a noastră, pentru că este aceea a Patriei. Intreaga noastră amărăciune pentru orbirea care a cuprins pe conducătorii lor în clipa atât de grea a istoriei sale. Dar toată reprobarea noastră pentru urechile surde pe care le-au făcut față de vocea Bisericii și pentru a fi îndeplinit astfel cuvântul Papei în Enciclica sa asupra comunismului: „Agenții prăpădului, care nu sunt tocmai numeroși, profită de această discordie (a catolicilor), îi fac mai îndrăciți, și sfârșesc prin a se îndrepta unii contra celorlalți.“ „Aceia care caută să întărească vrajba dintre catolici își asumă o foarte grea răspundere față de Dumnezeu și Biserică“. „Comunismul este prin însăși firea sa rău, și nu se poate închipui că, colaborând cu el, pe orice teren, s'ar putea salva civilizația creștină“. „Toate regiunile unde a pătruns comunismul se deosebesc de antichitate și de măreția civilizației creștine, prin devastările pline de ură ale aceloră „fără Dumnezeu“.

Intr'una din cele mai răspândite reviste streine, se afirmă că poporul s'a despărțit în Spania de preoți, pentru că aceștia erau recrutați din clasele superioare și că aceștia nu voiau să le boteze copiii din pricina prețurilor ridicate pe care le pretindeau pentru sfânta slujbă. La prima învinuire, răspundem că vocațiile în diferitele Seminarii din Spania, au fost răspândite în felul următor : numărul total al seminariștilor în 1935: 7.401 nobili; 6 bogătași; 115, cu un capital de peste 10.000

pesetas, săraci (sau aproape săraci) 7.280. În ceea ce privește a doua, înaintea schimbării regimului, proporția copiilor nebotezați (catolici) n'ajungea la 1 pentru 10.000. Cât despre drepturile asupra sfintei slujbe, ele sunt cele mai neînsemnate și cu nimic pentru săraci.

9. — Concluzie

Incheem, Venerabili Frați, această scrisoare, destul de lungă, rugându-vă să ne ajutați să deplângem marea catastrofă națională din Spania, în care sunt pierdute, justiția și pacea, temeiurile binelui nostru comun și ale acestei vieți virtuozose ale cetății, despre care ne vorbește Doctorul Angelic, atâtea valori ale civilizației și vieții creștine. Uitarea adevărului și a virtuții în ordinea politică, economică și socială, întregeste nenorocirea colectivă. Am fost rău conduși pentru că, precum zice Sfântul Toma, Dumnezeu face să domnească ipocritul din pricina păcatelor poporului.

La mila voastră, adăogați bunătatea rugăciunilor și credinței voastre: spre a trage folos din lecția de pedeapsă pe care Dumnezeu ne-a dovedit-o; pentru ca patria noastră să se poată reface cât mai curând, și ca să-și îndeplinească rosturile-i viitoare; pentru ca mulțumită acestei sfortări și acestor rugăciuni unanime, să fie îndiguită această inundație a comunismului care amenință să desființeze Spiritul divin și spiritul omului, singurii susținători ai civilizațiilor de altădată.

Și împliniți opera voastră, răspândind, cu bună-tate, adevărul asupra lucrurilor din Spania. „Non est addenda afflictio afflictis“. La amarul pe care-l suferim să nu se adauge și acela de a ne fi fost mărite suferințele prin minciuni și interpretări false.

Nu ni s'a făcut măcar cinstea de a ne fi socotit ca victime. Dreptul și dreptatea au fost puse în aceeași balanță cu tirania și nedreptatea. Și această nedreptate era poate cea mai mare din câte s'a văzut dealungul veacurilor. S'a dat ziarului plătit, celor mai necinstite broșuri, scriitorilor spanioli mitarnici, care dezonoarează numele patriei lor, aceeași încredere ca și glasului Prelaților, studiului conștiincios al moralităților, relației autentice a faptelor care sunt o insultă a istoriei omenești. Ajutați-ne să răspândim adevărul. Drepturile sale sunt imprescriptibile totdeauna când e vorba de cinstea unui popor, de prestigiul Bisericii, de mântuirea lumii. Ajutați-ne, făcând cunoscut conținutul acestor scrisori, veghind presa și propaganda catolică, îndreptând erorile celeilalte prese indiferente sau dușmănoase. Dușmanul a semănat din belșug neghină; ajutați-ne să semănăm cât mai multă sămânță bună.

Ingăduiți-ne o ultimă mărturisire. Dumnezeu știe cum ne iubim frații întru Isus Cristos și că noi iertăm cu dragă inimă tuturor care, fără să știe cecece au făcut, au pricinuit atât de grele nenorociri Bisericii și Patriei. Sunt copiii noștri. Invocăm înaintea lui Dumnezeu și pentru binele lor meritele martirilor noștri; zeci de episcopi, mii de preoți și de catolici (drept credincioși), care au murit iertându-i, asemenea cu durerea profundă ca marea, pe care o suferă Spania noastră. Rugați-vă pentru ca, în țara noastră să se stingă urile, să se apropie sufletele și să redevenim tot o singură familie unită prin bunătate. Amintiți-vă de episcopii noștri asasinați, de atâția preoți și mireni eminenti care au pierit pentrucă formau aleasa armată a lui Cristos; rugați pe Domnul ca sângele lor generos să rodească. Despre niciunul dintre ei nu se poate spune că s'a sustras martiriului; cu miile sunt

cei care au dat pildă de cel mai înalt eroism. Sunt gloria Spaniei noastre, niciodată veștejită. Ajutați-ne să ne rugăm și peste pământul azi udat cu sângele fraților noștri, va străluci din nou arcul ceresc al păcii creștine și se va reclădi în acelaș timp Biserica noastră așa glorioasă, și Patria atât de roditoare.

Și ca pacea lui Dumnezeu să fie cu noi toți, să chemăm pe toți la marea operă a păcii universale. Această pace, este stabilirea Domniei lui Dumnezeu în lume prin statornicia Trupurilor lui Cristos, care sunt Biserica însăși, în care noi am statornicit Episcopii și Preoții.

Vă scriem acestea din Spania, amintindu-vă de frații noștri morți sau absenți în Patrie, astăzi 1 Iulie 1937, zi sărbătorească întru Domnul Nostru Isus Cristos.

† *Isidro*, Card. *Goma y Tomas*, arhiepiscop de Toledo; † *Eustaquio*, Card.; *Ilundain y Esteban*, arhiepiscop de Sevilla; † *Prudencio*, arhiepiscop de Valencia; † *Manuel*, arhiepiscop de Burgos; † *Rigoberto*, arhiepiscop de Saragossa; † *Tomas*, arhiepiscop de Santiago; † *Agustin*, arhiepiscop de Grenada, Administrator apostolic de Almeria, Guardix și de Jaen; † *José*, arhiepiscop de Majorca; † *Adolfo*, episcop de Cordova; Administrator al Episcopiei de Cindat-Real; † *Antonio*, episcop de Astorga; † *Leopoldo*, episcop de Madrid-Alcala; † *Manuel*, episcop de Valencia; † *Enrico*, episcop de Salamanca; † *Palentin*, episcop de Solsona; † *Justino*, episcop de Urgel; † *Miguel de Los Santos*, episcop de Cartagena; † *Fidel*, episcop

de Calahorra; † *Florencio*, episcop de Orensa; † *Rafael*, episcop de Lugo; † *Felix*, episcop de Tortosa; † *Fr. Albino*, episcop de Tenerife; † *Juan*, episcop de Jaca; † *Juan*, episcop de Vich; † *Nicanor*, episcop de Tarasona, administrator apostolic de Tudela; † *Jose*, episcop de Santander; † *Feliciano*, episcop de Plasencia; † *Antonio*, episcop de Chersones din Creta, administrator apostolic de Ivica; † *Luciano*, episcop de Segovia; † *Manuel*, episcop de Curio, administrator apostolic de Ciudad Rodrigo; † *Manuel*, episcop de Zamora; † *Lino*, episcop de Huesca; † *Antonio*, episcop de Tuy; † *Jose Maria*, episcop de Badajoz; † *Jose*, episcop de Garona; † *Justo*, episcop de Oviedo; † *Fr. Francisco*, episcop de Coria; † *Benjamin*, episcop de Mondonedo; † *Thomas*, episcop de Osma; † *Fr. Anselmo*, episcop de Turuel-Albarracin; † *Santos*, episcop de Avila; † *Balbino*, episcop de Malaga; † *Marcelino*, episcop de Panpeluna; † *Antonio*, episcop de Canare; *Hilario Yaben*, vicar de Siguenza; *Eugenio Domaica*, vicar de Cadix; *Emilio F. Garcia*, vicar de Ceuta; *Fernando Alvarez*, vicar de Leon; *Jose Zurita*, vicar de Valladolid.

III

MARTIRII „TOVĂRĂȘIEI“ LUI ISUS !

În 1932, „Tovărășia“ lui Isus fu desființată în Spania. Noviciatele și Colegiile de instrucție superioară fură transferate în străinătate. Preoții Iesuiți care rămăseseră în Spania trăiau risipiți. Deaceea „Societatea“ n'a suferit atât de mult ca celelalte ordine religioase.

Iată, cu toate acestea, lipsa preoților și fraților iezuiți a căror moarte este aproape sigură. Mulți alții au dispărut în Valencia sau Barcelona.

Provincia Aragón

P. Felix Cots, Barcelona,	21	Iulie	1936
P. José Roma	„	„	„
F. Filip Iriondo	„	„	„
P. Braulio Martinez, Tarragona,	21	Iulie	1936
P. Ramon Vindrell	„	„	„
P. José M. Vives	„	„	„
F. Lorenzo Isla	„	„	„
P. Luis Baguna, Garona,	14	August	„
P. Joaquin Valenti	„	„	„
P. José A. Verges	„	„	„

- P. Miguel Mendoza, Barcelona, Aug.-Sept. 1936
 P. A. José Sampol,
 P. Tomas Sitjar, Gandia, Septembrie 1936 "
 F. Constantino Carbonell, Gandia „ ”
 Doi Frați co-ajutori „ ”
 P. Pablo Sori, Valencia, Sept.-Oct. ”
 F. Vicente Sales, Valencia ” ”
 F. José Tarrats, Valencia ” ”
 F. Ignacio Vila, San Vicente de Castellet
 P. José Munôz, Barcelona, 14 Octombrie 1936
 P. Paulino-Bertran, Maureza ” ”
 F. José Llatje, Tortosa
 P. Francisco Audi, Tortosa, Oct.-Noembrie 1936
 F. Carlos Moncho ” ” ”
 P. Juan Rovira ” ” ”
 P. Jesus Ballesta, Madrid.

Provincia Andaluzia

- P. Inocencio Munoz, Malaga
 F. José Garcia Molina, ”
 P. Luis Cordillo ”
 P. Leopoldi Barba ”
 P. Ezequiel Gonzales ”

Provincia Leon

- P. Nemesio Gonzales, Gijon
 P. José Ruiz, Santander
 F. Gregorio Ruiz ”
 P. Nicolas Serrano ”
 P. José A. Janez ”
 P. Marcial Mayorga ”
 P. Augustin Fernandez

Provincia Toledo

- F. Felix Palacios, Toledo
- F. Richardo Tena, Azuaga
- F. Augustin Diaz, Toledo
- P. Martin Juste
- P. Ignacio de Velasco, Madrid
- P. Manuel de Larrogan "
- P. Juan Gomez Holin "
- P. Zacarias Garcia, Villada, Madrid.

IV.

MARTIRIUL PREOȚILOR FELIX COTS ȘI JOSE ROMA, PRECUM ȘI AL FRATELUI FELIPE IRIONDO

(După mărturisirea orală a Părintelui José M. Murall)

În ziua de 16 Iulie, sărbătoarea Carmelitelor, fui scos din funcția *Provincial*-ului. Cerui atunci succesorului meu, P. Alfredo Mondria, permisiunea de a mă retrage în casa de odihnă pe care o aveam la Bonanova, pentru a putea să lucrez mai cu înlesnire. Comunitatea acestei case se compunea din P. P. José Roma și Saderra confesorul acestora, în retragere, a Fratelui Iriondo care avea grije de casă și de servitori. În acel moment se afla acolo P. Bassols, care pusese câțiva copii să lucreze.

Duminică 19, se auziră bubuituri în Barcelona. În acele zile și în următoarele, revoluționarii dădură foc bisericilor, dar nu începuseră încă să împuște. Mă gândeam că trebuie să părăsim casa unde eram, mai ales din cauza copiilor care lucrau acolo și care găsindu-se astfel în afară de Barcelona, n'ar mai fi putut să iasă. Spusei camarazilor mei, care ei simțeau oarecare îngrijorare, să se transporte

în altă parte. Noi duserăm pe P. Saderra în altă casă. Și P. Roma se retrase la Spitalul de orbi din Santa Lucia, care era aproape. Rămaserăm dar amândoi, F. Iriondo și eu. Nu bănuiam atunci că fuseseră masacre.

Mărți 21, pela nouă ore dimineața, P. Roma ne întrebă la telefon cum suntem? La răspunsul nostru că nu era nimic nou, el spuse că va veni să-și petreacă un moment cu noi, ceea ce și făcu. Puțin după aceea, văzui apropiindu-se de casă Părintele Cots, fără îndoială pentru a ne da oarecari instrucțiuni. Îmi reamintesc că văzându-l, îmi veni în minte să-l compar cu Bunul Păstor, care se ocupă de oile sale. El îmi spuse să-mi lepăd sutana, dar n'o putui face imediat, pentru că nu aveam alt vestmânt la îndemână.

După acestea, se apropiară de casă șase indivizi, cu „mausers“ și în urma lor un altul care îi conducea. Soția proprietarului se sperie. Îi spusei că poate acești oameni vin să mă caute. Ceea ce se întâmplă. Infățișându-mă lor îi întrebai ce vor? Ei ripostară, întrebându-mă dacă aveam arme. Le spusei că nu, și începură a răscoli casa. Unul dintre ei mă avertiză: „Scoate numaidecât sutana, dacă nu, te omor!“ Atunci F. Iriondo îmi aduse o bluză uzată.

Șeful procedă la percheziție. Il întovărășii când se urcă în camera mea, dar îmi spuse, pe un ton iritat: „Șterge-o numaidecât, dacă nu, te omor aci îndată!“ Coborîrăm toți în fața casei. Șeful puse o bancă în fața casei și ne făcu semn să ne așezăm, dar ne comandă să ne ridicăm numai decât. Înainte de a pleca, intervenii pentru P. Cots, spunându-le să-l respecte, pentru că nu făcea parte din această casă, unde nu venise decât să ne viziteze. Șeful nu ținu socoteală de această observație și zise:

— Toată lumea în automobile!

Două trăsură așteptau în stradă cu plancardele: F. A. I. și C. N. T. Urcarăm în prima trăsură și F. Irando, în urmă, în cea de a doua. Se vedea că șoferul nostru făcea totul din ordin ca și celălalt individ din Estat Catala. Consemnul fu dat: „La Sindicatul din strada Salmeron!“ Șoferul ne spuse că dacă vrem, el va forța viteza, pentru a ne scăpa. Nu acceptarăm, crezând că va fi mai periculos pentru el și pentru noi. Imi amintesc că, în timpul drumului, P. Cots repeta: „Nu va împușca!“ Adugai că trebuie să ne pregătim pentru moarte. Ceeace făcurăm, spovedindu-ne pe tăcute.

Ajunși la Sindicat, ne lăsară în automobile aproape șapte minute. În acest timp, trăsură noastră fu înconjurată de câțiva sindicaliști care ne insultară într'un fel oribil, zicând între altele: „Ar trebui să vă omorim pentru că sunteți preoți: nu trebuie să scape nici unul“.

Scoborirăm dela Sindicat. În loc de oimul de la Estat Catala, urcă în trăsură noastră un individ îmbrăcat soldat, care comandă șoferului: „La Rabassada“. Ajunși, după zece minute, ne scoborirăm. Cum mă aflam lângă portieră, ieșii cel dintâi. În urma mea sosea P. Cots și Roma. Pe drum, ni se spuse: „Urcați colina“. Cu toate că ne dădeam perfect cont de ceeace trebuia să ni se întâmple, eram calmi de tot. Înainte de a părăsi drumul pronunțai aceste cuvinte: „Mor pentru Isus Cristos, nu regret nimic și iert pe toată lumea“. În acest timp, F. Iriondo ieși din cealaltă trăsură strigând: — Iertare!

P. Roma i-o dete cu voce tare, făcând semnul crucii. Când urcarăm aproape patru metri ni se spuse: Halt! și primirăm o grindină de gloanțe.

Simțindu-le, ridicai instinctiv brațul drept. Un glonte îmi atinse capul și mă atinse la brațul ce ridicasem. Nu-mi pierdui cumpătul. Simții numai ca un curent electric și mă prăbușii, cu capul aplecat pe brațul rănit. Atunci auzii aceste cuvinte: „Bandit! Asasin! vrea să scape“. Auzii, apoi, vocea Fratelui Iriondo care mișca în iarbă. Il omoriseră.

Îmi reamintesc că mă gândeam: „Dar nu sunt mort. Nu voi avea bucuria de a muri ca martir“. Respiram cu putere fără a mă putea opri. Atunci, unul zise: „Acesta respiră încă“. Dar altul răspunse: „Ce este dacă respiră, pentru că își are creierul afară“. Pierdusem mult sânge din cap... Pe urmă nu mai auzii nimic.

Două sau trei minute după aceea, voii să mă ridic și privii pe tovarășii mei. P. P. Cots și Roma rămăseseră plecați, capetele lor apropiindu-se, aprcape. Simții o mare ușurare, văzând pe acești martiri și jurai că voi face cunoscut tuturor suferința lor. Încercai să mă ridic, dar recăzui. Brațul rănit mă îngreuna, ca de plumb. Mă târii pe drum, pentru a mi-l îngriji, dar recăzui iar. Cu toate acestea, înaintai. Puțin câte puțin. Un ciclist trecu, întrebându-mă: „Rănit?“ Il rugai să mă ducă într'un loc ca să fiu pansat, dar, fără să se sinchisească de mine, plecă, spunându-mi să aștept trecerea unui auto.

Priveam în jos, în direcția San Genio. Cu toate că nu vedeam limpede, perzându-mi ochelarii, zării o casă. Mă lăsai să mă rostogolesc în partea acestei case. Dar nu îmi se răspunse. Mă îndreptai spre altă casă, forțai un grilaj ce era în față. Ieșiră poate, să mă primească. Văzându-mă în ce stare eram, avură milă de mine, dar nu îndrăsniră să mă lase să intru. Mărturisii acestor oameni, că sunt un preot și atunci îmi permisera să intru. Vorbiră între ei și decisera: „Duceți-l într'o clinică

din vecinătate". Le cerui să mă lase să mă întind pe un pat pentru că nu mai puteam să mă țin.

Chiar în acest moment, un automobil F. A. I. se prezintă. Conducătorul întreabă dacă este un rănit, propunând să-l ia. Pe urmă zise: „Unde mergem”? Ii răspunsei că mi-ar face plăcere să mă duc într'o clinică. El ezită o clipă, apoi:

— Ba! zise el, este tot un act de umanitate de a îngriji de un rănit. Haidem într'o clinică.

Sosind, el zise Superioarei că aduce un rănit, și plecă. În clinică, îmi cusură rana dela cap și îmi puseră la braț un plator.

Cum anarhiștii știau unde sunt, se prezentară de mai multe ori la clinică, cu intenția să mă reia. De aceasta, nici doctorul, nici călugărițele nu-mi spuneau nimic. Când venea să întrebe dacă este acolo un rănit, doctorul răspundea că îi trimiseseră unul, dar că plecase vindecăt. Când voiau să percheziționeze, el îi lăsa singuri; și cum vedeau ceilalți bolnavi liniștiți, nu se îndoiau de nimic. Ei nu intrară niciodată în camera mea.

După ce am sosit la clinică, încercai să telefonez la ai noștri, pentru a-i anunța de pericolul ce îi amenința. Nu-mi reaminteam de alt număr de telefon decât de acela al Părintelui Provincial, dar acesta din urmă se mutase în altă casă. Chemai pe Superioară, pentru a-i spune cecece era, și de a o ruga să mă pună în legătură cu unul dintre ai noștri. Le povestii tot ce s'a întâmplat vorbind latina, căci în sala unde eram, era și un copil bolnav. Le recomandai mereu să încerce să identifice cadavrele a trei martiri, și să facă pentru ei tot posibilul pentru a-i găsi și scăpa.

Rămăsei la clinică aproape o lună, până la 16 August. În acea zi, mă dusei la o casă unde rămăsei încă o lună, până când Providența îmi dete posibilitatea să mă refugiez în Italia.

V

POVESTEA UNUI STUDENT

Diario de Navarra din 6 Februarie trecut, (1936, N. T.) povestește cum au scăpat, după șase luni de dificultăți, trei studenți ai Colegiului care țineau în Catalonia Misionarii *Sfintei Maria*. Din Povestirea unuia dintre ei, José M. Misser, extragem aceasta :

Este imposibil ca ura Infernului să ducă la excese mai rele. Roșii sunt posedați de o adevărată nebunie de ură contra religiei și slujitorilor ei. D-l Magistral de Vich, doctor Llado, cerând permisiunea de a adresa câteva cuvinte asasinilor care îl țineau în curent cu știrile, le zise: „Dacă în copilăria mea, sfânta mea mamă nu mi-ar fi insuflat credința în Dumnezeu, dacă nu m’ar fi hrănit din primii mei ani tineri, cu doctrina creștină, aș fi ca voi. Pentru aceasta, acum și întotdeauna, vă iert și vă iubesc. Frații mei, aș vrea să vă îmbrățișez pe toți!”

Dar șetul îi tăie limba; în urmă îl împușcă, împreună cu doctorul Ordeig profesor la Seminarul din acel oraș. Și câți eroi n’au rămas anonimi! Chiar eu m’am împiedicat într’o zi de cadavrul

unui om foarte tânăr care avea capul complet desfigurat cu lovituri de cuțit. Il cercetai și găsii în buzunarul jiletcei sale un Rozariu, Micul Oficiu și Sfânta Fecioară. Cine putea să fie ?

Lista martirilor congregației noastre se lungeste în fiecare zi. Ea trebuie astăzi să conțină aproape două sute de nume. Fratele nostru Julian Vilanueva zise unuia din milițienii ce-l ținea în fața revolverului: „Dacă vrei să mă omori, nu mai fac niciun pas.“ „Dar cred că nu ți-a venit ceasul.“ „Va veni o zi când ne vom întâlni în fața unui judecător lângă care nu-ți va servi la nimic armele tale, nici blestemele. Și destinele noastre vor fi atunci diferite.“ Așa vorbi curajosul călugăr bavarez și, pentru aceasta, îl lăsară în pace. Tre-când o săptămână, treizeci de milițieni veniră să înconjoare ferma unde bunul frate era întrebuințat. Ei îl scoaseră prin șiretenie și-l împușcară în mijlocul drumului. P. Girona, superiorul Universității Cervera, suferi un și mai rău tratament. El se refugiase în Manresa, dar cum renumele-i de predicator era considerabil, el fu repede descoperit și împușcat, nu fără a avea mai înainte limba, urechile și nasul tăiate.

Dar cel mai înspăimântător este cel ce a avut loc în amintitul oraș Cervera (provincie de Lerida) P. Joan Marin Buxo, care fusese doctor în medicină și îmbrățișase cariera eclesiastă, se refugie la spital, unde exersa cu dragoste vechea sa profesiune. La mijlocul lui Septembrie, sosi, din frontul Huesca unde fusese rănit, un voinic băiat de vreo douăzeci de ani. Când, grație îngrijirilor Părintelui Buxo, acest soldat roșu fu în afară de pericol, el spuse salvatorului său: „Te recunosc, tu ești un tip din Universitate. Am doborât șasezecișisapte; tu vei fi al șezecișioptulea“ Cu toate acestea, preotul nu-și înceta îngrijirile, așa că în aceeași săptă-

mână el putu libera rănitul. Cine ar fi spus-o ? Această brută, înainte de a părăsi spitalul, asasină cu un revolver pe P. Buxo și câțiva alți călugări bolnavi, dintre care un sărman orb de șaptezeci de ani.

În numele eroilor navarezi ce cunoașteți, veți putea adăuga aceasta, de martiriul a cărei siguranță o avem : F. Iulian Vilanueva ; Studenții : Teodoro Ruiz și Teodoro Dublan, amândoi din Bargota ; și Antonio Elizalde, din Échauri.

VI

O PRIMĂ LISTĂ

Un grup de preoți reuniți în Roma, a alcătuit lista următoare de preoți asasinați în Catalonia, în primele zile ale Revoluției. Pe această listă nu figurează decât numele preoților a căror moarte fu imediat și riguros verificată.

1. Antonio Form, rector dela San Juan de Gracia.
2. Joaquin Canyis, rector de Carmel, la Barcelona.
3. Fernando Molins, econon de Santa Monica.
4. Manuel Bargunyo, San Andres.
5. Gil Pares, Barcelona.
6. Noguera, înscris la Santa Monica.
7. Palau, paracliser din Belen.
8. Moré.
9. Solano, înscris la Santa Maria del Mar.
10. Delie, Santa Eulalia de Ronsana.
11. Rafart, înscris la San Augustin.
12. Bota, Bonanova.
13. Teodoro Ferrer, Bonanova.
14. José Vich, econom de Josepets.

15. Delfin Ribas, seminar.
16. Rigual, vicar de San Pere de Puelles.
17. Carrau, San Juan de Gracia.
18. Gelpi.
19. Orengo, vicar de San Jaime.
20. Joaquin Pages.
21. Domenech Vallcarca.
22. Antonio Verges, Marele Seminar.
23. Preotul Inchisorii model.
24. Derié, Santa Tereza.
25. Torra, Bonanova.
26. José Colom, Gracia.
27. Malo, Casa Antunez.
28. Casas, San Andrés.
29. Bellera, econom de San Quintin de Mediona.
30. Gelong, vicar de Mediona.
31. Cusco, rector de Gava.
32. Joaquin Massuet, vicar de Gava.
33. Paradis, rector de Santa Oliva.
34. Catusus, preot din Torre Bonia.
35. Ballart, San Adrian del Besos.
36. Jaime Marti, San Adrian del Besos.
37. Viadiu, San Feliu de Codines.
38. Germa, San Feliu de Codines.
39. Boquet, San Feliu de Codines.
40. Guardiet, rector de Rubi.
41. Ferrando, San Juan Despi.
42. Huguet, Barcelona.
43. Bosoms, vicar de Monistrol.
44. Antonio Vinylas, Martorell.
45. Cuyas, vicar de Martorell.
46. Marti, Trinidad de Vilafranca.
47. Grau, Beneficier de Vilafranca.
48. Balada, Vilafranca.
49. Espasa Vilafranca.
50. Pedro Sadurni, Vilafranca.

51. Olivella, Vilafranca.
52. Preotul de „Las Mercedarias“ de Martorell.
53. Casamitjana, Vallirana.
54. Vicarul din Vallirana.
55. Buigas, Vilanueva.
56. Dou, Vilanueva.
57. Font, San Adrian del Besa.
58. Guillo, San Cugat de Valles.
59. Abarcat, Castellar.
60. Torras, Castellar.
61. Marine, Gelida.
62. Baranerra, Canyet Badalona.
63. Colomer, Reixach.
64. Castella, Valldoreix.
65. Massana, Olesa.
66. Orriols, Marganell.
67. Roig Cunit.
68. Batle Argentona.
69. Sala, Albinana.
70. Puig Lavern.
71. Busquets, Masquefa.
72. Oliveras, econom la „Conception“ Barcelona.
73. José Gili, beneficiar de Santa Maria Igualada.
74. Vechiul rector de Conillas.
75. Bordas, Sitges.
76. Rectorul d'Alp.
77. Eugeniu Arnau, Ripollet.
78. Civil, Molins de Rey.
79. Crespi, Esparaguera.
80. Alfredo Cisa.
81. Pou, Novice din Sabadell.
82. Rovira, La Floresta.
83. Ribot, Castelett.
84. Cayetano Clauselas, Sabadell.
85. Rosele Olivella.
86. Enric Sacasses, decan din Granollers.

87. Juan Fortuny.
88. Quintin Mallofré San Andrés.
89. José Samso, rector Santa Maria de Mataro.
90. José Pla, Fomento de Piedad.
91. Manuel Roca, Valbona.
92. Preotul dela Surorile Sărmane.
93. Ruso.
94. Julia Granollers.
95. Estrada.
96. Torrents, la Conception Barcelona.
97. Vidal, seminar.
98. Torrents, seminar.
99. Camps, vechiul rector de Capellades.
100. Luis Homs Ginesta, beneficiar de San Pere de les Puelles.
101. Ramon Homs Ginesta, confesor la Micile Surori ale Sărmanilor, în Barcelona.
102. José Homs, Tarrasa.
103. Gaspar, Vilarubias.
104. Domingo Avelaneda, secretar al Vicariatului, Barcelona.
105. Eufemio Rodriguez, canonic din Barcelona.
106. Luis, Rocabert.
107. Sevilano, parohia Santa Maria del Mar.
108. Godal, Badalona.
109. Eloi, Sans.
110. Ramon Massaguer, Sabadell, dela parohia Conception.
111. Jané, Hospitalet.
112. Francas Salomon.
113. Juncosa, Santa Eulalia, de Villapiscina.
114. Raventos, Masllorens.
115. Escoda, Villarodona.
116. Vicarul din Villarodona.
117. Luis Miquel, econom din San José de Mataro.
118. Palet, Cornella.

119. Borrás, Vilasar.
 120. Pedro Soler, Școlile creștine din Premia.
 121. Peris, rectorul seminarului.
 122. Roca, San Cugat dela Valés.
 123. Rectorul din San Justo.
 124. Amis Felliú, San Justo din Barcelona.
 125. Giral, Badalona.
 126. Giral (nepot), Badalona.
 127. José Riera, Badalona.
 128. Juan Icart, preot, San José Oriol.
 129. José Juliano, econom parohia Cristo Rey, Barcelona.
 130. Federico Muset, maistru de capelă, Santa Maria del Mar.
 131. Nicolau, paroh Corpus Cristi, Barcelona.
 132. Oliveras, paroh Conception, Barcelona.
 133. Palau, paracliser Biserica Betleem, Barcelona.
 134. Pares, Fratele lui Gil Pares, Santa Familia.
 135. Preotul bisericii Santa Maria de Sans.
 136. Preotul bisericii Santa Moniqua, Barcelona.
 137. Fidel Rauric, preot din Campis.
 138. José Vich, Parohia Jossepets, Barcelona.
 139. Guilla, San Hilari Sacalm.
 140. Preotul din Belmunt del Parorah.
 141. Francisco Pelegri, preotul Carmelitelor, Borges Blanques.
 142. Pallet, Coronella.
 143. Preotul din Falset.
 144. Vicarul din Falset.
 145. Alt vicar din Falset.
 146. Ponjuan, La Bisbal.
 147. Luis Burgaroles, San Feliu de Guixols.
 148. Fornells, Mataro.
 149. Jané, Hospitalet.
 150. Borrás Aquillera, Igualada.

151. Francisco M. Calomer, beneficiar la Santa Maria Igualada.
152. P. Creus, beneficiar la Santa Maria, Igualada.
153. José Forn, beneficiar la Santa Maria, Igualada.
154. Marcos Terradellas, parohia Soledad Igualada.
155. Preotul din Palafrugell.
156. Aymeto, Lérida.
157. Fabregas, Lerida.
158. Esteban Farreri, Lerida.
159. Lamolla, Lerida.
160. Preotul del Carme, Lerida.
161. Preotul dela Sant Llorenç, Lerida.
162. Preotul dela San Joan, Lerida.
163. Pin, Lerida.
164. Ramon, Lerida.
165. Reig, Lerida.
166. Bonet, Sant Jaume de Llierca.
167. Deu, Olot.
168. Felix Farro, parohia Olot.
169. Mir, Olot.
170. Preotul din Cot.
171. José Piarnal, Preot din Tura.
172. Tapies, parohia Pobla din Segur.
173. Pedro Bragulat, Preot din Arcabell.
174. Ferrer Salo, Puigcerda.
175. Jaime Marti, Puigcerda.
176. Antonio Monso, Puigcerda.
177. Antonio Tort, Puigcerda.
178. Caballeria, Ripoll.
179. Rague, Ripoll.
180. Santenach, Ripoll.
181. Vilalta, Ripoll.
182. Francisco Fontclara, preot din Rosas.
183. Un vicar din Rosas.

184. Alt vicar din Rosas.
 185. Juan Massaguer, vicarul dela San Feliu, Sabadell.
 186. Cargol, Preot din San Pere Pescador.
 187. Ribot San Vicens de Castellet
 188. Cartanya, Tarragona.
 189. Company, Tarragona.
 190. Antonio Fuster, Tarragona.
 191. Juan Morava, Tarragona.
 192. Mur, Tarragona.
 193. Antonio Parera, Tarragona.
 194. Pablo Rosello, Tarragona.
 195. Jaime Catusus, Tarrasa.
 196. Preotul din Tordera.
 197. Preotul din Vallfogona de Riucorp.
 198. Miguel Piera, Vallfogona.
 199. Preotul din Perafita.
 200. Joan Vallés, Vich.
 201. Pedro Verdaguer, Vich.
 202. Buigas, Vilanova y Geltru.
 203. Dou Vilanova y Geltru.

VII

VANDALISMUL ANTIRELIGIOS ȘI ANTI-ARTISTIC IN CATALONIA

„Comissariat de Propagandă“ al „Generalității Cataloniei“ editează în Franța o broșură sub titlul; „Sovietagiul patrimoniu și artistic al Cataloniei.“ Ea a fost ilustrată cu fotografii de frumoase bucăți de artă catalană din evul mediu.

Ținta acestei broșuri e de a arăta că „Consellaria de Cultura“, serviciul de întreținere al monumentelor și al tehnicienilor de muzee, biblioteci și arhive din Catalonia au lucrat mult, pornind din 19 Iulie 1936 „pentru a scăpa de flăcări... comorile de artă strânse din timp în muzee, biserici și case particulare“. (p. 1)

Se știe că n'a fost război în Catalonia, că revolta militară a fost învinsă după două zile în Barcelona; că tot ce s'a întâmplat în Catalonia a fost rezultatul unei revoluții interioare, cu distrugerii masive și nu imperiul teroarei, și, în fine, că această revoluție a fost condusă de elemente care au guvernat (!) Generalitatea în timpul acestor zece luni de anarhie.

Broșura Generalității nu explică pentru ce a trebuit să scape din flăcări tezaurele de artă. Cine a guvernat Catalonia, de la 19 Iulie dacă nu Generalitatea ?

Ea este, deci, responsabilă de acest act de vandalism ce a fost copios comis de la această dată în Catalonia ; nu trebuie, deci, vorbit de cecece s'a salvat, ci de ceea ce s'a distrus ; lista cea mai interesantă ar fi, mai mult decât a monumentelor și obiectelor de artă ce s'au salvat ! aceea a monumentelor și obiectelor de artă ce s'au distrus și să explice pentruce ; pentrucă nimic nu explică această distrugere.

Broșura nu explică deloc pentruce, într'o regiune, situată toarte departe de front, unde autoritățile au proclamat, dela 19 Iulie, că erau stăpâne pe situație, că va fi totul normal, a trebuit să salveze obiectele de artă din muzee, din biserici și case particulare. Inchipuiți-vă guvernul unei țări oarecare, unde ar fi necontestat stăpân, făcând bilanțul operelor ce au scăpat din flăcări ? Dacă ar fi fost ilcări, și nu au fost datorite unui cataclism natural, atunci au fost incendiatori. Și cine au fost acești incendiatori ? Se știe : Comitetele partidelor grupărilor sindicale care formează Generalitatea.

Broșura nu explică pentruce erau în pericol, tocmai obiectele artistice din muzee, biserici și case particulare ? Pentruce se atacau tezaurele artistice, istorice, monumentele religioase și colecțiile amatorilor de artă ?

Prin cuvintele ce definesc ținta broșurii în chestiune, autorul a definit caracterul chiar al acestor barbarii.

Din lectura acestei broșuri se deduce :

Că au suferit de pericolul incendiului obiectele din muzeu ;

Că cea mai mare parte din biserici din Catalonia au fost distruse, incendiate sau prădate și că bisericile scăpate de distrugere, au fost deposedate de toate obiectele în așa fel ca să nu rămână nicio biserică în Catalonia bună pentru serviciul

cultului, nici în condiții de restabilire. Explicațiile ce dă această broșură asupra întrebunțării căreia au fost destinate unele biserici nedistruse, nu arată că se consideră ca dispărute pentru totdeauna din cultul catolic al Cataloniei.

Se deduce încă, nu numai că au fost atacate monumentele religioase, dar și monumentele pur artistice sau istorice, ca faimosul arc roman din Barà, distrus cu dinamită și acum în reconstruire.

Se deduce, în sfârșit, că s'au jefuit și răscolit casele particulare. Nu se spune sub care pretext. Se justifică jaful în numele „binelui public“.

Iată câteva elogii actelor de vandalism :

„Aceste rânduri să fie un omagiu... cetățenilor anonimi care smulseseră flăcărilor aproape toate obiectele de artă ale seminarului din Barcelona... aceluia ce au salvat catedralele și mănăstirile, aceluia care stinseră primele luciri ce amenințau a preface în cenușe muzeele din Vich, tuturor aceluia care reușiseră a-și impune valoarea sa, pur morală, monumentelor artistice sortite să fie distruse de incendiu în exaltarea primelor zile revoluționare.“ (p. 1—2).

Să observăm că salvatorii sunt cetățeni anonimi, cum s'ar spune, nu aparțin deloc grupului revoluționar și deci inamicii guvernului. Dealtfel, aceste cuvinte rostite relativ la valoarea lucrurilor sunt, din punct de vedere *moral*, ca să nu spunem *religios*, neprețuite.

„Conselleria de Cultura... lansă primele decrete atunci... când bisericile ardeau.“ (p. 3).

„Și se încredință o antrepriză particulară operației de extragere din cenușa altarelor aprinse din bisericile Cataloniei, aurul care fusese amestecat.“ (p. 4).

„Iată cum, puțin câte puțin, acțiunea cetățenilor

entuziaști și anonimi se propagă. Spectacolul distrugerii făcu să nască o poftă furioasă de conservare.“ (p. 5).

Și iată cum redactorului broșurii, îi fu milă de incendiatorii mănăstirilor :

„Cei mai exaltați, când trebuiau să dea foc unei mănăstiri, separau mai întâi obiectele de cult și le supuneau expertizei specialiștilor de artă.“ (p. 5).

Iată cum aflăm de incendiul a mai multe biserici din Barcelona :

„Când calmul reveni, se procedă la examenul edificiilor arse. Aceasta permise a se scăpa în parte tezaurul artistic al bisericilor „Mercé“, „Pi“ „San Cugat“, „Santa Agna“ și celorlalte. Briganzii municipali zidiră toate ușile și ferestrele practicabile pentru a evita pericolul invaziei vagabonzilor și profitorilor“ (p. 5).

„Printre proiectele de reformă a edificiilor puse sub sechestru“, menționăm :

„Biserica Bethleem, în stil baroc, distrusă în interior dar conservând intacte toate fațadele, se va face o mare piață de flori (p. 6).

Iată știrile din Lerida :

„Catedrala nouă a fost arsă de grupuri iresponsabile cu toată rezistența locuitorilor din Lerida, entuziaști iubitori de lucruri frumoase, care li se opuseră. În acest incendiu, stranele altarului, sculptate de Bonifas, fură distruse.

„Biserica din Llorens fu deasemenea victima unui incendiu... (p. 10).

Din Vich :

„Acest oraș a pierdut biserica gotică „Mercé“, decorul baroc al mai multor biserici și mănăstiri și partea neoclasică a catedralei, decorată de J.-M. Sert“ (p. 10).

„Manresa, care a văzut distrugerea a trei monumente foarte importante din secolul patrusprezece

(Carmel, San Miquel și San Domenec) conservă intactă catedrala..." (p. 11).

Conselleria puse sub control „toate dărămăturile așa de urgent și necesar făcute. Aceasta evită dispariția câtorva monumente religioase și mutilarea sau restaurarea puțin fericită a locuințelor civile, și a mănăstirilor puse sub sechestru. (p. 16)

„Una din probleme... a fost și salvarea picturilor murale conservate pe loc, adeseori în biserici pe jumătate distruse, sau întrebuințate la trebuințe vătămătoare pentru lăcașuri.“ (p. 16).

„*Povestirea catastrofelor întâmplate în Aragon*, deciseră Generalitatea să trimită câteva delegații (p. 17).

„Se scoaseră picturile murale din Salla Capituler de Sixena, că în urma incendiului din mănăstire, acoperișul acestei săli căzuse și picturile erau expuse intemperiei“ (p. 17).

Broșura stabilește bilanțul (p. 18) la 31 Decembrie 1936. El se adresează „celor mai mulți oameni“ care cred că Catalonia a sacrificat pe altarul Revoluției un important procent de obiecte artistice pe care secolele le dase moștenire“.

„Tot așa era și convingerea noastră când începăm lucrările... Dar... cu toate că s'au pierdut bucăți de primul Ordin, ceea ce s'a pierdut este mai puțin considerabil, decât se poate crede după aparență (p. 18).

Pentru a proba, redactorul broșurii stabilește statistica tezaurului mobil (sculpturi, picturi, argintării, stofe, broderii, etc.) al artei medievale din Catalonia. Ea se reduce la singurul tezaur mobil sau artă medievală, pe care catedralele, muzeele și colecțiile private îl posedau în cea mai mare parte. Restul era posedat de bisericile parohiale și rurale, acelea care fuseseră distruse și unde s'au comis stricăciuni.

Documentele de ceace posedau au fost distruse, după mărturia oficială a Generalității.

La sfârșitul acestei broșuri, se publică lista acestor „monumente esențiale ale artei medievale catalane.”

Iată, în ordinea alfabetică a localităților, operele care oficial au fost distruse :

Albatarrec : — Pictură pe masă de Jaume Ferrero, secolul XV.

Argentona : — Catapeteasmă, secolul șasesprezece (arsă).

Barcelona — Biserica Santa Maria del Pi, secolul patrusprezece, arsă în parte.

— Biserica parohială din Sarria. Catapeteasmă de Jaume Serra, secolul patrusprezece (arsă).

— Biserica Santa Anna, secolul patrusprezece, în parte distrusă.

— Masa Sfântului Serra, secolul patrusprezece și trei mese de Bermejo, secolul cincisprezece (arsă).

— Biserica Santa Maria del Mar, secolul patrusprezece (interiorul ars).

— Două mese ale lui Mestre de San Jordi (arse).

— *Bellpuig*, Catapeteasma de Ferer Bassa, secolul patrusprezece, (dispărută).

Caldes de Montbui — Majestate, secolul 12-lea arsă în parte.

Grandella — Trei catapetesme gotice, secolul XV-lea, (arse).

Lerida — Catedrala nouă (în parte arsă).

Manresa — Biserica Carmel secolul XIV-lea, (distrusă)

— Biserica San Miquel sec. XIV-lea (distrusă).

— Biserica San Domenec, sec. XIV-lea (distrusă).

San Estevo d'En Bas — Biserica sec. XII-lea. Catapeteasmă de Joan Gasco, sec. XVI-lea, (Arse).

- San Joan de les Abadesses* — Biserica San Pol, (Absida mutilată).
- San Marti Sarroca* — Biserică sec. XIII-lea, Fecioara romană (arsă).
- San Père de Vilamajor*, — Catapeteasmă de Joan Gasco sec. XV-lea, (arsă).
- Seu d'Urgell* — Missel, sec. XIV-lea, (dispărută). — ,Calice sec. XV-lea (dispărută).
- Tiana*, Fragment din catapeteasmă de Jaune Huguet, sec. XV-lea, (arsă).
- Vic* — Catedrala (în parte arsă).
- Vilovi d'Onyar* — Catapeteasmă din anul 1300 (arsă).

Broșura dă aceste date după o listă de colecții particulare puse sub sechestru ; ea nu furnizează niciun detaliu asupra bucăților salvate ; ori, se știe că în bună parte operele de artă ale colecțiilor au fost distruse sau furate ; multe dintre aceste opere, sunt de vânzare în străinătate.

În concluzie, nu se poate acorda credit acestei broșuri a Generalității, pentru că ea este tendențioasă și ascunde o mare parte din adevăr.

Din contra, se poate, după acest document oficial, să se deducă cu siguranță că :

Din punct de vedere religios :

Toate bisericile, mănăstirile și schiturile Cataloniei au fost arse, dărâmate sau despuiate de obiectele lor religioase ;

și din punct de vedere artistic :

S'au pierdut mari monumente și piese de prim ordin.

F I N E

CUPRINS:

	<u>Pag.</u>
<i>Cuvântul tălmăcitorului român</i>	5
<i>Martirilor Spanioli</i>	7

PRIMA PARTE

CAUZE ȘI ANTECEDENTE

I. Ce s'a petrecut în Spania ?	15
II. Materialismul contra spiritualismului	20
III. Infiltrația Marxistă și anarhistă în Spania	25
IV. Planul de nimicire al Catolicismului Spaniol	32
V. Biserica Spaniolă în 1936	38
VI. Cine sunt autorii crimelor săvârșite ?	45
VII. Vandalism și renaștere spirituală	51

PARTEA DOUA

FAPTELE

I. Inștiințare	59
II. Templele distruse	61
III. Incendierile Mănăstirilor	68
IV. Atentate la cultură	74

	<u>Pag.</u>
V. Martiriul clerului mirean	80
VI. Martirii ordinelor religioase	100
VII. Prigoana este generală	115

CONCLUZII

I. Bilanțul	119
II. Devastarea este supusă unui plan	124
III. Cazul celor din Biscaia	127
IV. Nouă catolici (?) roșii	155
V. Vizita pastorilor englezi	160
VI. Impotriva culturii întregi	163
VII. Cazul Spaniei constituie o pilda	166

APENDICE

I. Pretinsa persecuție contra protestanților	169
II. Scrisoarea colectivă a episcopilor Spanioli	173
III. Martirii „Tovărășiei“ lui Iisus !	206
IV. Martiriul Preoților Felix Cots și José Roma, precum și al fratelui Felipe Iriando	209
V. Povestea unui student	214
VI. O primă listă	217
VII. Vandalismul antireligios și antiartistic în Catalonia	224

EDITURA „CUGETAREA“

P. C. GEORGESCU - DELAFRAS

AUTORI ROMĂNI

<i>C. Astiminei</i>	Luminășurile anilor mei
<i>D. Atanasiu</i>	Nyusu
<i>I.A. Bassarabescu</i>	Moș Stan
<i>Al. Biliurescu</i>	Tichia de mărgăritar
<i>Dr. Radu Cernea</i>	Hitler și tineretul german
<i>Emil Cioran</i>	Cartea amăgiriilor
<i>N. Crainic</i>	Puncte Card. în Haos
<i>N. Crevedia</i>	Burulent de dragoste
<i>Ovid Densusștănuș</i>	Stăpănuș
—	Furtuna
<i>Sterle Diamand</i>	Erolii Revoluț. Ruse
<i>M. Dragomirescu</i>	Focul
<i>Gabriel Drăgan</i>	Forțele naț. creator
<i>Octav Dessla</i>	Cartea cu Minclunț
<i>Mircea Eltade</i>	India
—	Șantier
<i>P. C. Georgescu-Delafras</i>	Tari și slabi
<i>Valeriu Grecu</i>	Să facem un gimnaz
<i>Ion Iovescu</i>	Nunță cu bucluc
<i>N. Iorga</i>	Idel asupra problemelor actuale
<i>B. Jordan</i>	Invățătorii
—	Normaliștii
—	Revizori și Inspectori
<i>Alina B. Jordan</i>	Ivanușca Duracloc
<i>Al. Lascarov-M.</i>	Mamina
—	Romanul Furnicii
—	Andrei Pătrașcu
—	De vorbă cu sătenii
—	Tătușu
<i>Mih. Lungănuș</i>	Din țara lui Alb Imp.
<i>I. Lupăș</i>	Probleme școlare
<i>Arh. Mihălcescu</i>	Apărarea Credinței
<i>Vasile Militaru</i>	Fabule
—	Curcubeu peste veac
<i>Victor Papilian</i>	Fără limită
<i>Pompliu Nicolau</i>	Naționalismul constructiv
<i>Ion Pillat</i>	Portrete lirice
<i>Cesar Petrescu</i>	Oraș patriarhal, 2 vol.
—	Apostol
—	Chela visurilor
—	Fram
—	1907, ed. II
<i>N. Porsenna</i>	Regenerarea neamului românesc
<i>Lucian Predescu</i>	Barbu Delavrancea
<i>D. Protopopescu</i>	Fortul 13
—	Tigrii, 2 vol.
<i>Nicolae Roșu</i>	Orientul în veac
<i>T. C. Stan</i>	Cel șapte frați și simezi

<i>M. Sadoveanu</i>	Istoriisiri de vânătoare
<i>Damian Stănoiu</i>	Alegere de stareță
—	Fete și văduve
—	Căsătorie de probă
<i>Eug. Speranția</i>	„Papillons“ de Schumann
<i>Sandu Teleajen</i>	Turnuri în apă
—	O fată singură...
<i>M. Tican Rumano</i>	Sub soarele Africii
—	Nopti barceloneze
<i>Ury Benador</i>	Hilda
<i>G. M. Vlădescu</i>	Moartea fratelui meu
—	Menuetul
—	Gol

AUTORI STRĂINI

<i>F. Bettex</i>	Mintunea
<i>Cervantes</i>	Don Quijote, 2 vol.
<i>A. Dumas</i>	Monte Cristo, 4 vol.
—	Cei trei Muschetari
—	După douăzeci de ani
—	Regina Margot
<i>Bruno Frank</i>	Cervantes
<i>Alfred Leroy</i>	D-na de Pompadour
<i>Emil Ludwig</i>	De vorbă cu Mussolini
—	Conducătorii Europei
—	Convorb. cu Masaryk
—	Wilhelm II
—	Bismarck
—	Trei Titani
<i>François Mauriac</i>	Viața lui Iisus
<i>Th. Mann</i>	Moartea la Veneția
<i>Pierre Nèzeleof</i>	Mirabeau
<i>Gérard Walter</i>	Marat
<i>I. Wassermann</i>	Cazul Maurizius, 2 v.
<i>Herman Wendel</i>	Danton
<i>Stefan Zweig</i>	Marie Antoinette
—	Fouché
—	Noaptea fantastică
—	María Stuart
—	Trei Maestri

NOUA COLECȚIE DELAFRAS

<i>Alice Gabrielescu</i>	Lumina care nu se stinge
<i>Paul Doumer</i>	Cartea copililor mei
<i>Eugenia Makata</i>	Jupânța Ruxandra
<i>Mihail Negru</i>	Cămașa Fericitului
<i>Al. Oltinescu</i>	Milofonul lui Pri-chindel
<i>S. Smiles</i>	Ajută-te singur!...
—	Fii om de caracter!
<i>Mark Twain</i>	Print și Cerșetor
<i>Oscar Wilde</i>	Casa cu roșii
<i>Card. Wiseman</i>	Fabla